

adoption

& samfund



TEMA: Far

Læs også om retten til identitet, om tvangsadoption og om koreansk adopteredes krav om sandhed.

Undersøgelse efter undersøgelse efter ...



MICHAEL PAASKE,
FORMAND

Chile, Sydkorea, Bangladesh, Colombia, Indonesien og Sri Lanka er alle lande, hvor man vil eller allerede er i gang med at undersøge, om de adoptioner, der blev gennemført helt tilbage til 70'erne, blev gennemført på et korrekt grundlag.

283 adopterede fra Sydkorea har gennem en dansk advokat indgivet en sag til Sydkoreas Sandheds- og Forsoningskommission for mangelfulde eller forkerte oplysninger om deres biologiske ophav. Det drejer sig om sager fra både Korean Social Services og privatorganisationen Holt.

Mon det stopper her, kunne man spørge, rent retorisk. Det tror jeg næppe. For i takt med at vores viden om den daværende adfærd i adoptionsarbejdet stiger, så kommer det i visse tilfælde frem, at man ikke kan udelukke, at adoptionerne ikke foregik korrekt – hverken moralsk og etisk korrekt eller juridisk korrekt i forhold til nutidens konventionsmæssige forpligtelser, især Haagerkonventionen.

Vi hilser alle sådanne undersøgelser velkomne. Men vi kan være meget bekymrede for, om det efterlader de adopterede, adoptanter og den oprindelig familie i et slags ingenmandsland, hvor man så blot konstaterer, at det »ikke kan udelukkes« og så videre.

Vi mener, at det må medføre en særlig forpligtelse, når myndighederne konstaterer, at det »ikke kan udelukkes«, at der har været fejl og mangler i sagerne.

Hvor går man hen med en sådan besked? Måske er alt sket efter reglerne, måske ikke. Hvem hjælper i disse tilfælde? Her mener vi, at vores centrale myndigheder har en enorm forpligtelse til at sikre den nødvendige hjælp til at bearbejde, undersøge, belyse og så videre.

Alle adoptioner til Danmark er gennemført under et offentligt tilsyn og autorisationsaftaler. Der har gennem årene været foretaget talrige tilsynsrejser til oprindelseslandene, og der har været indkaldt sager og dokumentation fra de formidlende organisationer til gennemgang og kontrol. Det er godt, og dette arbejde skal fortsætte.

Adoption & Samfund støtter naturligvis de adopteredes ønske om at få vished. Det er helt afgørende for alle parter, at man kan stole på oplysningerne i adoptionssagen. Vi ved fra både forskning og de mange livshistorier fra adopterede, at det er ekstremt vigtigt at have oplysninger og viden om sit fødeland og sin biologiske familie, hvor dette er muligt, for blandt andet at kunne skabe en hel identitet. ■

AKTUELT	4
Nyt fra adoptionsverdenen.	
 INTERVIEW: Identitet – en overset rettighed.	6
Mia Dambach fra organisationen Child Identity Protection forklarer, hvor vigtig retten til identitet er for adopterede og for millioner af andre børn.	
 MINITEMA: KOREA	12
Adopterede fra Sydkorea søger sandheden om deres adoption.	
 INTERVIEW: Adoptionserfaringer – i børnepsykologens bakspejl	23
Psykolog Niels Peter Rygaard ser tilbage på sine erfaringer med tilknytning i adoptivfamilier og på udviklingen i adoptionslandskabet gennem de seneste årtier.	
 DEBAT: Tvangsbortadoption i stedet for plejefamilie	29
Artiklen sætter spørgsmålstegn ved at øge antallet af nationale tvangsadoptioner, fordi man risikerer at overse de komplekse problemstillinger, det medfører for adoptionens parter.	
 TEMA: Far	34
Adoptivfædre i forskellige familiekonstellationer reflekterer over forælderrollen; en adopteret fortæller om sine fædres betydning, og en psykolog beskriver udviklingen i far-barn-relationerne.	
 BOGANMELDELSER	50
Anmeldelser af fire bøger: <i>Far for livet</i> , <i>Håndbog om adoption</i> , <i>Mor – et brøl, en sang, et suk</i> og børnebogen <i>Ellens mor har skæve øjne</i> .	
 INTERVIEW: Når far eller mor er adopteret.	58
Maria Eun Elkjær fortæller om tankerne bag sin børnebog om at være barn af en adopteret.	
 INTERVIEW: Sæt ord på racialiseringen	62
Diskriminationsforsker Mira Skadegård giver ideer til adoptivfamiliens samtale om racisme og diskrimination.	
Aktivitetsudvalget	65
Kolofon & kontaktinformation	66
Rådgivning	67



Forsiden viser far og barn i leg. Samvær mellem far og barn kan rumme både kærlig omsorg og kåd leg. I temaet *Far* belyses faderskabet i adoptivfamilier set fra forskellige synsvinkler: fra fædrenes, fra en adopteret søns og fra en psykologs synsvinkel. Læs mere side 34.

Foto: Natasha Ivanchikhina/Unsplash

Øremærket barsel i ligestillingens navn

I en biologisk ligestillet familieform som adoptivfamilien er det oplagt med lige lang barselsorlov til forældrene. I august 2022 trådte nye barselsregler i kraft, hvor den samlede barselsorlov – tilskyndet af et EU-direktiv – er ligeligt delt mellem de to forældre, og hvor dele af orloven er øremærket, så den ikke kan overføres til den anden forældre uden at gå tabt.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Tilsammen har forældrene 48 ugers orlov foruden fire uger før fødslen til moren i biologiske familier. Hver af forældrene har altså 24 ugers orlov, hvoraf de to uger skal holdes sammen i barnets første leveuger. Derudover er ni uger øremærkede og går tabt, hvis man ikke holder dem, mens de 13 uger kan overdrages. Reglerne gælder dog kun for lønmodtagere. Hvis den ene eller begge forældre er studerende, går ledig eller er selvstændige, er der færre øremærkede uger end for lønmodtagere. På Beskæftigelsesministeriets hjemmeside findes en detaljeret oversigt over de forskellige scenarier for tilknytning til arbejdsmarkedet og familiekonstellationer.

For soloforældre er der 46 ugers orlov efter fødslen, og fra 1. januar 2024 får de ret til at overdrage den ikke øremærkede del af orloven til et nærtstående familiemedlem.

Adoptivforældre

Adoptivforældre har i modsætning til biologiske forældre ret til at holde orlov sammen før modtagelsen af barnet. Ved en international adoption kan man holde op til fire uger før modtagelsen, og fraværsretten kan forlænges i op til yderligere fire uger, hvis opholdet i udlandet før modtagelsen af barnet bliver længere end fire uger, og årsagen ikke skyldes adoptanterne. Man kan dog ikke få barselsdagpenge i mere end de otte uger, før man modtager barnet, selvom man er nødt til at opholde sig i udlandet

i længere tid. Ved national adoption kan forældrene sammen holde én uges orlov, inden de får barnet med hjem – og under særlige forhold, der ikke skyldes adoptanterne, kan orloven før hjemtagelsen forlænges med en uge. Modtagelsesdagen regnes fra den dag, alle formelle betingelser er opfyldt for, at man kan tage barnet med hjem.

Ligesom forældre til biologiske børn har adoptivforældrene i udgangspunktet to ugers orlov sammen de første to uger efter modtagelsen, og derefter holdes orlov i princippet hver for sig. Et adoptivbarn kan imidlertid have brug for mere end to uger sammen med begge sine nye forældre for at falde til, og på borger.dk er der beskrevet modeller for, hvordan det kan lade sig gøre.

Forskellige rettigheder på et kønsopdelt arbejdsmarked

Én ting er imidlertid retten til fravær, en anden ting er den kompensation, man har ret til under orloven, og her er der store forskelle afhængigt af overenskomst og tilknytning til arbejdsmarkedet. Nogle har ret til fuld løn, og andre har nærmest ingenting. Typisk har man barselsorlov med fuld løn som lønmodtager i det offentlige og i langt mindre grad på det private arbejdsmarked, om end der er store variationer her også. Især typiske mandefag har mangelfuld barselsdækning, eksempelvis håndværkerfag og transportbranchen.

Ikke alle overenskomster indeholder (fuld) løn under barsel, og der er desuden en del arbejdspladser, der ikke er overenskomstdækkede; endelig er der medarbejdere, der falder igennem overenskomsterne, for eksempel fordi de ikke har været ansat længe nok til at få løn under barsel. Når man ikke har løn under barsel – eller i hele barselsperioden – må man i stedet søge barselsdagpenge, som for de fleste er væsentligt lavere end lønnen – ikke mindst for de mænd, hvis løn er baseret på akkordarbejde eller overarbejde. Derudover er der løstansatte, freelancere og ansatte på korttidskontrakter, der ikke har ret til løn under barsel. Også for studerende, ledige og selvstændige kan dækningen være mangelfuld. Kort sagt: For en række grupper er reglerne komplicerede, og ydelsen lav eller ikkeeksisterende.

Jakob Egholt Søgaard, forsker på Center for Økonomisk Adfærd og Ulighed ved Københavns Universitet siger, at spørgsmålet om løn under barsel rummer en stor del af forklaringen på, om mænd ønsker at tage barsel eller ej. Undersøgelser viser, at stort set alle mænd tager barsel i alle de uger, hvor de får løn.

En undersøgelse foretaget af Institut for Menneskerettigheder i 2020 viste, at 42% af fædre ønskede mere orlov, mens kun 29% af mødre ønskede en mere ligelig fordeling af orloven. Desuden mente 42% af respondenterne, at barselsreglerne er for uigennemskuelige og i sig selv udgør en barriere for en mere ligelig fordeling af orloven mellem forældrene.

Meget peger på, at mænd generelt er ganske interesserede i at tage fædreorlov, men at der er hindringer i løn- og kompensationsvilkår, som bør ryddes af vejen. ■

Kilder

- *Borger.dk: borger.dk/familie-og-boern/barsel-oversigt.*
- *Beskæftigelsesministeriet: bm.dk/arbejdsmarkeder/aktuelle-fokusomraader/ny-orlovsmodel-gaelder-for-boern-foedt-fra-2-august-2022.*
- *P1 Orientering den 22. august 2022.*
- *Tinne Steffensen, Sinja Laursen og Lumi Zuleta: Mere ligestilling i danske barselsregler. Institut for Menneskerettigheder 2020.*

FN-udtalelse om illegal adoption

En fælles udtalelse fra en række menneskerettighedsorganer og arbejdsgrupper under FN fastslår, at illegal adoption er en krænkelse af menneskerettighederne, og at staterne har pligt til at hindre illegal adoption. De skal ikke bare undgå selv at medvirke til illegal adoption, men også sikre, at det bliver kriminaliseret, efterforsket og retsforfulgt. Staterne skal desuden medvirke aktivt til, at tidligere tiders illegale adoptioner bliver undersøgt til bunds.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Udtalelsen *Joint statement on illegal intercountry adoptions* kom fra FN's Børnekomité og fem andre FN-organer den 29. september 2022. Udtalelsen giver anvisninger for, hvordan illegale adoptioner undgås i fremtiden, men den fastslår også staternes forpligtelse til at rydde op i fortidens synder på området. Fokus er på international adoption, men det understreges i udtalelsen, at anbefalingerne også gælder national adoption.

Baggrunden for udtalelsens alvorlige tone er, at konsekvenserne af illegale adoptioner er så ødelæggende for dem, det går ud over, og der bliver peget på en stor variation af ulovlige handlinger forbundet med illegal adoption: børnehandel, tvungne forsvindinger, uretmæssig fjernelse af børn, forfalskning af officielle dokumenter og mangel på korrekt informeret samtykke fra de biologiske forældre.

Familien spiller en fundamental rolle i et barns udvikling og identitet, og alle børn har uden forskelsbehandling ret til, at deres familie bliver beskyttet af staten eller samfundet, og de har ret til – så vidt muligt – at kende deres forældre og at blive passet på af dem. Illegal adoption krænker retten til identitet, og i de tilfælde, hvor

børn har fået frarøvet deres identitet, skal den genetableres hurtigst muligt, fordi der er en stærk sammenhæng mellem retten til familieliv og retten til identitet.

Fire principper

Staterne har pligt til at forhindre illegale adoptioner gennem deres lovgivning og praksis. Fire principper skal overholdes:

1. Barnets bedste skal være det overordnede hensyn.
2. Subsidiaritetsprincippet (omsorg i hjemlandet går forud for international adoption) skal overholdes.
3. Der må ikke ske betaling i forbindelse med adoptioner ud over dækning af rimelige udgifter.
4. Internationale adoptioner må kun godkendes af kompetente myndigheder, der kan sikre, at barnets forældre, slægtninge eller værger har givet deres informerede samtykke.

Formålet må aldrig være at finde børn til adoptivforældre, men at finde familier til børn.

Afgiverlandene skal gennemgå deres love, reguleringer og praksis for at sikre, at der ikke er mulighed for at

gennemføre illegale adoptioner. Det indebærer, at man skal styrke støtten til sårbare familier og enlige mødre. Staterne skal sikre effektiv beskyttelse af børn af migranter, flygtninge og asylansøgere, og i tilfælde af eksempelvis naturkatastrofer, hvor børn i særlig grad er i risiko for at blive væk fra deres familie, bør der indføres et midlertidigt stop for adoptioner.

Fortidens fejl skal reparereres

Staterne skal tage forholdsregler for at sikre, at alle tilfælde af illegal international adoption undersøges på en tilbundsgående, upartisk og effektiv måde, og at de myndigheder eller institutioner, der undersøger adoptionerne, får uhindret adgang til al relevant dokumentation. Staterne skal ligeledes sikre tilstrækkelige økonomiske og tekniske ressourcer samt kvalificeret personale til, at arbejdet kan gennemføres prompte og effektivt.

Ofre for illegal international adoption har ret til at kende sandheden, og staterne skal sikre, at de får den nødvendige bistand til at finde deres forældre eller forsvundne børn. Udtalelsen slår til lyd for, at staterne bør oprette DNA-dataser for alle rapporterede tilfælde af uretmæssig fjernelse, tvungen forsvinding og forfalskning af identitet med henblik på at genetablere den rigtige identitet hos ofre for illegal international adoption. Staterne bør samarbejde med hinanden om at finde, identificere og lokalisere ofrene, og de bør overveje om, det vil være relevant at oprette særlige uafhængige kommissioner til at afdække fakta. I udtalelsen foreslås det desuden, at ofrenes oprejsning foruden psykologisk og medicinsk bistand samt anden rådgivning består i, at sandheden kommer til offentlighedens kendskab for eksempel ved en offentlig undskyldning eller ceremoni. ■

Kilde

- *Joint statement on illegal intercountry adoption*: ohchr.org/en/press-releases/2022/09/illegal-intercountry-adoptions-must-be-prevented-and-eliminated-un-experts.

Identitet

– en overset rettighed

Mia Dambach fra organisationen Child Identity Protection (CHIP) fortæller om den vitale betydning, retten til identitet har for børn. Børns ret til identitet er beskyttet af FN's Børnekonvention, men bliver alligevel ikke håndhævet for millioner af verdens børn. Iblandt dem er de adopterede, hvor myndighederne ikke har sikret, at de som voksne kan finde tilbage til deres oprindelige familier.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Artikel syv og otte i FN's Børnekonvention handler om retten til identitet, og den rettighed har langt videre konsekvenser for den enkelte, end man måske umiddelbart forestiller sig.

Ifølge konventionen består identitet af blandt andet disse tre elementer: retten til navn, nationalitet og familierelationer. Mia Dambach understreger, at der kan være tale om flere sider af børns identitet, men disse tre er udtrykkeligt nævnt i konventionen, og staterne har pligt til som minimum at beskytte disse dele af børns identitet. Og hvis de af en eller anden grund er gået tabt, skal myndighederne sørge for, at de hurtigst muligt genetableres.

Mia Dambach forklarer, at Børnekonventionen var den første internationale konvention, der inddrog familierelationer som en rettighed, mens navn og nationalitet har eksisteret i de inter-

ationale standarder siden verdenskrigene.

Argentinas stjålne børn

»Grunden til, at retten til familierelationer blev indført i Børnekonventionen, er direkte relateret til adoption,« siger Mia Dambach.

Da udkastet til børnekonventionen blev skrevet i starten af 80'erne, var Argentinas brutale diktatur netop faldet, og vidnesbyrd væltede frem om de mange børn, som diktaturet havde stjålet fra deres forældre og bortadopteret. I den sammenhæng var menneskerettighedsorganisationen *Bedstemødrene fra Plaza de Mayo* blevet etableret for at finde de mange tusind forsvundne børn.

Mia Dambach fortæller: »En delegation fra Argentina kom til Geneve og sagde: 'Vi ønsker, at det aldrig mere må ske, at børn bliver fjernet fra familier og adopteret ind i andre familier uden at vide, hvem deres familier er. Vi vil have retten til familierelationer skrevet ind i konventionen'. Og de pressede virkelig på, for at der også kom til at stå, at staten har pligt til at bevare disse informationer, og at det ikke bare gælder den nære familie, men også den udvidede familie.«

Alle var meget enige i, at denne rettighed skulle indføres, og at der også skulle stå, at staterne har pligt til hurtigst muligt at genetablere eventuelle manglende informationer om identitet.

Men som Mia Dambach tørt konstaterer: »I vores organisation kender vi kun til få lande, som arbejder på at reetablere tabt identitet, og vi kender ingen stat, som gør det hurtigt. Og for et barn er det virkelig vigtigt, at det sker hurtigt. Man kan ikke bare vente, til børnene er blevet 20, 30 eller 40 år gamle. Man er nødt til at gøre det hurtigt.«

Adoption og identitet

Man kan vel sige, at alle disse tre rettigheder – retten til navn, retten til nationalitet og retten til familierelationer – faktisk krænkes ved international adoption?

»Ja, de krænkes, hvis oplysningerne ikke bliver bevaret, og hvis ændringen ikke er til barnets bedste. Ved international adoption ændres barnets identitet næsten altid. Det er meget få familier, der ønsker at bevare det oprindelige navn, og barnet får normalt – men ikke altid – modtagerstatens nationalitet. Og familierelationer bliver altid ændret ved adoption.«

»Børnekonventionens artikel 20 siger, at man kan ændre barnets identitet, hvis det er til barnets bedste, men man skal sikre sammenhæng i barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund. Konventionen præcise-

Child Identity Protection, CHIP

CHIP blev stiftet i Schweiz i 2020 med henblik på at beskytte børns identitetsrettigheder globalt.

child-identity.org

rer, under hvilke omstændigheder man må ændre et barns identitet, og under hvilke omstændigheder det ikke er tilladt. Det er for eksempel ikke tilladt i forbindelse med børneægteskab eller rekruttering af børnesoldater, hvor børnene bliver indlemmet i en krigsherres familie,« forklarer Mia Dambach.

Så grunden til, at det er tilladt i forbindelse med adoption, er, fordi det siges at være til barnets bedste?

»Ja, men problemet er, at vi ikke altid kan sige, om det er til barnets bedste,« erkender Mia Dambach. »Hvis vi går bagud i tiden, tror jeg, at man typisk har set et barn i en nødsituation, og sagt: 'Vi er nødt til at flytte dette barn fra en meget usikker situation til mere sikre livsvilkår'. Og det er det eneste, man har fokuseret på og sagt, at det er til barnets bedste at blive flyttet til et mere sikkert miljø, hvor det kan vokse op i kærlighed og modtage omsorg og få alle sine grundlæggende behov opfyldt. Men man glemte at være tilstrækkeligt opmærksom på, at dette barn har en identitet. Og man bevarede

ikke denne identitet, da man flyttede barnet til den nye familie.«

Kan man sige, at man udvisker et barns identitet på en måde, som ikke forekommer nødvendig?

»Præcis! Jeg er kommet til den konklusion, at jeg ikke længere er sikker på fordelene ved en fuld adoption, hvor barnet får et helt nyt tilhørsforhold. Jeg mener, at barnet skal have et nyt tilhørsforhold til adoptivfamilien, men hvad er fordelene ved at ophæve tilknytningen til den oprindelige familie? Hvorfor skal vi kappe disse bånd? Juridisk er de ikke længere knyttet til hinanden, men om vi kan lide det eller ej, vil børnene altid være psykosocialt, medicinsk og genetisk forbundet med deres oprindelige familie. Så vi har kunstigt amputeret barnet og sagt, at det juridisk ikke længere tilhører den familie. Men deres hjerte tilhører stadig deres oprindelige familie på mange måder. Jeg er ikke imod international adoption, men jeg mener, at vi skal finde en måde, hvor de to identiteter kan eksistere side om side.«

Er tiden inde til at gentænke hele adoptionsbegrebet?

»Ja, det tror jeg helt sikkert, den er. Det handler om at finde ud af, hvordan vi kan bevare barnets arv,« siger Mia Dambach. »Jeg lever selv i et blandet ægteskab, hvor min mand er schweizisk, og jeg er fra Australien, og vores børn har gavn af begge kulturer, de kan tale flere sprog, og de har to liv. Og jeg synes, at adopterede på samme måde bør have gavn af begge familier, i stedet for som det er nu, hvor de skal glemme deres oprindelige identitet.«

Mia Dambach foreslår, at man i adoptivfamilierne laver *life story books*, som rummer både adoptivfamilien og den oprindelige familie, og de to familiers liv fortælles i to parallelle spor. Som det er nu, handler de kun om livet i adoptivfamilien. Hun mener, at de også bør rumme oplysninger om den oprindelige familie. Hvad sker der i familien? Hvilke milepæle har de? Er der en fødsel i familien? Eller et dødsfald? Er der nogen, der tager eksamen eller starter i gymnasiet?



FOTO: MATIAS JACOBI/UNSPASH

Dagen til minde om sandhed og retfærdighed holdes hvert år den 24. marts i Buenos Aires, hvor argentinerne mindes de døde og forsvundne ofre for militærdiktaturet, heriblandt de stjålne babyer.



FOTO: HUANG/UNSPASH

Feltstudier i Vietnam har vist, at der ofte er én udløsende faktor for, at mødre opgiver deres børn, og at det kunne være undgået, hvis kvinderne havde fået en smule støtte.

»Begge familier er en del af barnets liv, og uanset om vi kan lide det eller ej, er det en realitet for barnet. Jeg siger ikke, at man skal tvinge børn til at have et forhold til deres oprindelige familie. Men hvis de kan, hvorfor så ikke?«

Hemmeligholdelse eller åbenhed

»Nogle lande er ikke åbne over for åben adoption,« konstaterer Mia Dambach.

Komiteen for Tvungne Forsvindinger (CED)

Komiteen for Tvungne Forsvindinger (CED) er et organ bestående af uafhængige eksperter, som overvåger deltagerstaternes gennemførelse af den internationale konvention om beskyttelse af alle personer mod tvungen forsvinding.

ohchr.org/en/treaty-bodies/ced

»Visse østeuropæiske lande har love, der ligefrem bygger på hemmeligholdelse. For eksempel har Ukraine, som i 2020 var verdens tredjestørste afgiverland, en lovgivning, som ikke blot tillader at ændre navnet, men også at ændre fødselsdato og -sted i forbindelse med adoption. Disse lande omgærder proaktivt adoption med hemmeligholdelse, så børnene aldrig vil kunne finde deres oprindelige familie.«

Nu taler du om oprindelseslandene, men er modtagerlandene og modtagerfamilierne åbne?

»Ikke nødvendigvis. Måske er det ikke så meget de centrale adoptionsmyndigheder som forældrene, der er modstræbende over for åbenhed. Nogle forældre er meget åbne og har et åbent forhold til de biologiske familier, men måske er nogle adoptivfamilier bange for et åbent forhold. Det er en slags beskyttelse for dem, at 'dette er din nye identitet, og du skal ikke bekymre dig om din oprindelige

identitet'. Men jeg tror, det handler om at oplyse forældrene om fordelene ved at hylde den, som barnet er – det, som gør barnet unikt.«

Hvordan arbejder CHIP med disse spørgsmål om identitet?

»Vi forsøger at vise, at identitetsrettigheder har tre niveauer: Juridisk, fordi barnets juridiske identitet ændres med hensyn til familietilhørsforhold ved adoption. Psykosocialt – hvad betyder det for barnet, hvis der er huller i oplysningerne, eller hvis identiteten er forfalsket? Og for det tredje medicinsk: Hvis man ikke har oplysninger om sine biologiske forældre, kan man ikke forebygge visse arvelige sygdomme. Og der er mennesker, der er døde, fordi de kom for sent.«

Genetablering af identitet

Har I nogen politik for, hvordan man kan genetablere tabt eller slettet identitet?

»Ja, bestemt. Vi tilskynder til, at afgiverlande og modtagerlande udvikler en fælles protokol for, hvad man kan gøre i disse situationer. Det er ikke alle adopterede, der ønsker en juridisk løsning. Nogle har måske brug for psykosocial hjælp, andre ønsker mægling med den formidende organisation eller med den oprindelige familie, og nogle vil måske bare have en slags afrunding og besøge oprindelseslandet.«

»Men jeg mener også, at det er vigtigt, at man er klar over, hvilke retsmidler der er til rådighed, og her er der tale om to typer. Den ene er, når det drejer sig om en straffesag, altså hvis der var tale om en ulovlig praksis, hvor folk svigagtigt har solgt ens fødselsattest med forfalskede oplysninger; men der er også eksempler på administrative fejl, som ikke nødvendigvis er kriminelle, men hvor praksis var så skødesløs, at ens fødselsattest mangler grundlæggende oplysninger.«

Mia Dambach mener, at det er vigtigt, at hver stat beskriver, hvilke skridt der skal tages i forbindelse med alle disse sager. Hvad er de strafferetlige bestemmelser, der gør det muligt at køre en straffesag? Og hvad er mulighederne for et civil søgsmål over skødesløs sagsbehandling, hvor informationer er gået tabt? Det er meget forskelligt i de forskellige lande.

»Et af problemerne er forældelsesfristerne,« konstaterer Mia Dambach. »Mange adopterede opdager ikke, at der er sket noget kriminelt i deres adoption før 20 eller 30 år senere, og så er det for sent. Forældelsesfristen forhindrer dem i at indgive en klage. Vi advokerer for, at alle lande bør ophæve forældelsesfristerne, når det drejer sig om børn. Forbrydelsen skete måske, da de var nyfødte, hvor de ikke havde en chance for at klage over det. Ofte stiller de måske først spørgsmål, når de når teenagealderen, eller måske først, når de er i 20'erne, 30'erne eller 40'erne. Og til den tid er forældelsesfristen helt sikkert overskredet.«

Når mulighederne i de nationale domstole er udtømt, kan der være muligheder ved de overnatte domstole. CHIP har udgivet publikationer, der redegør for, hvilke muligheder man har på regionalt plan ved at gå til Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol eller til Den Interamerikanske Menneskerettighedsdomstol, og hvilke muligheder man har i FN, på internationalt plan.

Man kan indgive klagen til Komiteen for Barnets Rettigheder, men Mia Dambach synes, at de srilankanske adopterede har gjort noget virkelig klogt:

»De henvendte sig til FN's Komité for Tvungne Forsvindinger. Alle går til Komiteen for Barnets Rettigheder, men Komiteen for Tvungne Forsvindinger kan bruges, når der sker en massebortførelse af børn fra et land i en nødsituation. Så den vil gælde for Sri Lanka, Guatemala og sandsynligvis Vietnam på grund af krigen der. Men det gælder ikke i alle situationer. Jeg tror ikke, at den vil kunne bruges for Thailand, fordi der ikke er tale om massefjernelse af børn. Men Komiteen for Tvungne Forsvindinger har fremsat en henstilling til både Chile, Nederlandene og Schweiz om, hvad de skal gøre for at genoprette adopteredes identitet.«

Hvad med Sydkorea?

Umiddelbart mener Mia Dambach ikke, at Komiteen for Tvungne Forsvindinger vil kunne behandle sager fra Sydkorea, fordi adoptionerne har rod i diskrimination mod enlige mødre, men da hun hører, at noget nu tyder på, at der har været tale om en proaktiv,

systematisk indsats for at få bortadopteret så mange børn som muligt, synes hun, at det alligevel er værd at undersøge. Og der er uomtvisteligt tale om en enorm mængde af mennesker, hvilket passer på betegnelsen 'massefjernelse'.

Familien – samfundets vigtigste enhed

Internationale standarder er virkelig klare om, at familieenheden er den vigtigste enhed i samfundet, og at barnet derfor bør vokse op i sin oprindelige familie, hvor det er muligt.

I 2009 var Mia Dambach med til at udarbejde FN's retningslinjer for alternativ pasning af børn (Guidelines for

the Alternative Care of Children), og disse FN-retningslinjer gjorde det meget tydeligt for hele verden, at staten har ansvar for at støtte familien i deres omsorgsrolle, før et barn må fjernes fra sin familie.

»Man er nødt til at støtte familien, og man er nødt til at håndtere diskrimination mod enlige mødre, mod unge mødre, mod arbejdsløse og andre udsatte grupper. Uanset årsagen til, at en familie ikke har kapacitet til at tage sig af deres barn, har de ret til særlig beskyttelse fra statens side,« fastslår Mia Dambach. »Men vi ved også, at når man har støttet familien så meget, som det er muligt, vil der stadig være et lille antal børn, der nødvendigvis må anbringes



FOTO: ROGER DAMBACH

Mia Dambach

Mia Dambach er australsk advokat og har arbejdet med børns rettigheder i 20 år. Hun har i en årrække været bosiddende i Geneve, hvor hun blandt andet har arbejdet for UNICEF og udført evalueringer i en række lande: Cambodia, Danmark, Egypten, Elfenbenskysten, Ghana, Marokko, Sudan, Ukraine og Vietnam, blandt andet i organisationen International Social Services (ISS) og nu i Child Identity Protection (CHIP), som hun er medstifter af og administrerende direktør for.

FN's retningslinjer om alternativ børneforsorg

Disse retningslinjer blev vedtaget af FN's generalforsamling den 18. december 2009.

Kan downloades som pdf på flere sprog (dog ikke dansk) fra FN's digitale bibliotek:

digitallibrary.un.org/record/673583

uden for familien. Et eksempel kan være, når forældrene misbruger barnet seksuelt og nægter at modtage hjælp. I disse situationer skal der foretages en vurdering af barnets bedste, men det er mit indtryk, at alt for mange børn kommer unødigt i pleje, fordi man ikke støtter familierne, og ikke tager fat på de grundlæggende årsager til, at de ikke har kapacitet til at tage sig af barnet.«

Mia Dambach giver et eksempel fra sit eget feltarbejde.

»Vi i ISS har arbejdet sammen med UNICEF i Vietnam, hvor antropologer interviewede mødre, der havde afleve-

ret deres børn, og spurgte dem, hvad der fik dem til at opgive deres barn. En tredjedel af verdens befolkning lever i fattigdom, men de opgiver ikke alle sammen deres børn. Derfor ville vi finde ud af, hvad der gjorde forskellen. Og i hvert enkelt tilfælde var der en række faktorer som for eksempel, at de var arbejdsløse eller havde et handicap og levede i fattigdom. Det var altid en række faktorer, hvor de alle havde nogenlunde samme baggrund. Men der var altid en udløsende begivenhed, som hver enkelt familie kunne pege på og sige, at på netop det tidspunkt blev det for meget. Netop den situation var dråben, der fik bægeret til at flyde over. Hvis de havde fået en lille smule hjælp eller aflastning i netop den superstressende situation, ville de selvfølgelig ikke have opgivet deres barn.«

»Når jeg siger, at nogle børn overføres uretmæssigt til andres pleje, er det i tilfælde, hvor staten ikke påtager sig sit ansvar for at yde støtte til familien. Eller der kan være andre grunde, som for eksempel at nogle forældre sender deres børn på børnehjem, så de kan få en bedre uddannelse. Det bør heller ikke være en tilstrækkelig grund til at

gå ind i omsorgssystemet. Vi er i stedet nødt til at forbedre skolesystemet i lokalområderne, så forældre ikke behøver at sende deres børn til hovedstaden for at få en bedre uddannelse. Det drejer sig om at give adgang til grundlæggende ydelser i stedet for at fjerne børnene fra deres familier.«

Hvad tænker du om den danske regerings plan om at styrke reglerne om tvangsbortadoption, så man kan bortadoptere børnene tidligere?

»Jeg kan godt forstå, hvorfor det at se et barn vokse op på et børnehjem, indtil det er 18 år, og at det ikke får en familie, får landene til at tage sådanne skridt. Det er vigtigt for børn at vokse op i en familie, men da jeg kommer fra et land som Australien, skræmmer det mig, når lande bortadopterer uden samtykke, fordi vi har gjort det over for enlige mødre og over for oprindelige folk; vi har gjort det for at fremme 'hvid politik' og assimilere indfødte børn ind i angelsaksiske familier; vi har gjort det af de forkerte grunde.«

»Hvis forældrene ikke har reelle muligheder for at tage sig af børnene, er det ikke et rigtigt samtykke. Og det er i strid med internationale standar-



FOTO: NATHAN DUMALAO/UNSPASH

Hvis man ikke har en fødselsregistrering, er man i mange lande afskåret fra skolegang og sundhedsvæsen.

der,« fastslår Mia Dambach. »Men hvis staten har ydet støtte og virkelig kan dokumentere den støtte, man har ydet, og det ikke har virket, så synes jeg, at det er i orden at foretage en adoption uden samtykke i situationer, hvor forældre bare fortsætter med at misbruge deres børn og ikke tager sig af dem. Men som stat ville jeg hælde til den forsigtige side og bruge mange år på at investere i støtte til familien, før jeg fjernede dette samtykke. For det er en stor sag at fjerne forældrenes samtykke. Man blander sig i familiernes privatliv.«

»På den anden side skal den midlertidige løsning ikke blive en permanent løsning og fortsætte i al evighed. Det er en hårfin balance. Jeg tror, at det er, fordi mange børn er vokset op med usikkerhed, at staten vil gøre det, men hvis jeg som stat ønskede at overholde de internationale standarder, ville jeg fokusere mere på forebyggelse og støtte til familierne, for det har vi pligt til at gøre som første prioritet.«

Kan man sige, at Haagerkonventionens subsidiaritetsprincip faktisk bliver overtrådt i nogle af disse sager, hvis man ikke har givet den udvidede familie mulighed for at tage sig af barnet?

»Absolut. Der er forskellige niveauer af subsidiaritetsprincippet; det første niveau er, at vi forsøger at støtte den nærmeste familie; derefter undersøger vi den udvidede familie, og først derefter undersøger vi ikke-familiemedlemmer i landet. Og derfor mener jeg, at man i forbindelse med national adoption ikke kan springe disse andre familiemedlemmer over, for de er en del af barnets identitet, som skal bevares.«

Millioner af børn uden identitet

Det arbejde, som Mia Dambach holder mest af, er det, som ligger i Børnekonventionens artikel 8.2: Genetablering af barnets identitet. CHIP fokuserer på at forsøge at øge bevidstheden i FN-systemet om børns ret til identitet. Og ikke kun i forbindelse med adoption.

»Mindst en million børn er blevet adopteret, og det er mange børn. Men hvis jeg ser på identitetsspørgsmål generelt, så har 266 millioner børn i verden ikke en fødselsattest. Og omkring 10 millioner børn har ikke har en natio-

nalitet i dag. Så der er millioner af børn, hvis identitetsrettigheder krænkes,« siger Mia Dambach.

Hvis man ikke har en fødselsattest, er man i mange lande afskåret fra at gå i skole og benytte sundhedsvæsenet. CHIP er ved at etablere et samarbejde med UNICEF i det vestlige og centrale Afrika om at indføre en slags efterregistrering, så når barnet ansøger om at komme i skole og ikke har en fødselsattest, vil man udstede en retrospektivt. Mia Dambach anslår, at der i den region er mindst 20 millioner børn, der ikke har en fødselsattest.

CHIP samarbejder også med UNICEF i New York om en database over fødselsregistreringslove. Nogle fødselsregistreringslove er diskriminerende. For eksempel kan en enlig far i Sydafrika ikke registrere sit barn, og i lande som Malaysia og Myanmar kan en enlig mor ikke.

»Men endnu værre er det, når vi har stater, der tillader, at man kan have identitetshuller ved fødslen,« siger Mia Dambach og forklarer, at det er babykasser, hvor man anonymt kan efterlade en baby, og i Frankrig er det *Naissance sous X*, som betyder, at barnet får et X på fødselsattesten i stedet for morens navn.

»Jeg kan godt se, at det beskytter kvinden, men det barn, der fødes, mangler de grundlæggende oplysninger om, hvem det er. Derfor siger Komiteen for Barnets Rettigheder, at denne statsstyrede praksis skal erstattes af fortrolige hospitalsfødsler, så oplysningerne indsamles, men er fortrolige. De er ikke offentlige, men de er tilgængelige for barnet, når det vokser op.«

Det andet voksende problem, som CHIP arbejder med, er surrogatmoderskab, og Mia Dambach siger: »Det er desværre 10 gange international adoption, hvad angår de pengebeløb, de identitetstab og de ulovlige metoder, der er involveret.«

»Identitet er tværgående og påvirker alle livsområder,« slutter Mia Dambach. »Det er noget, der påvirker alle børn, men som vi bare ikke har været opmærksomme på. Den har altid været der, men det er først nu, at vi indser vigtigheden af identitet og familiens betydning for barnet.« ■

FN-konventionen om Barnets Rettigheder

Konventionen blev vedtaget i 1989 og ratificeret af Danmark i 1992. Den er i dag ratificeret af alle verdens stater undtagen USA.

Artikel 7

1. Barnet skal registreres umiddelbart efter fødslen og skal fra fødslen have ret til et navn, ret til at opnå et statsborgerskab og, så vidt muligt, ret til at kende og blive passet af sine forældre.
2. Deltagerstaterne skal sikre gennemførelsen af disse rettigheder i overensstemmelse med deres nationale lovgivning og deres forpligtelser ifølge de relevante internationale instrumenter på dette område, især hvis barnet ellers ville blive statsløs.

Artikel 8

1. Deltagerstaterne påtager sig at respektere barnets ret til at bevare sin identitet, herunder statsborgerskab, navn og familieforhold, som anerkendt af loven og uden ulovlig indblanding.
2. Hvis et barn ulovligt berøves en del af eller hele sin identitet, skal deltagerstaterne yde passende bistand og beskyttelse med henblik på hurtigt at genoprette barnets identitet.

Artikel 20

1. Et barn, der midlertidigt eller konstant er afskåret fra sine familiemæssige omgivelser eller som af hensyn til sit eget bedste ikke kan tillades at forblive i disse omgivelser, har ret til særlig beskyttelse og bistand fra statens side.
2. Deltagerstaterne skal i overensstemmelse med deres nationale ret sikre alternativ omsorg for et sådant barn.
3. Sådant omsorg kan blandt andet omfatte anbringelse i pleje, Kafalah efter islamisk ret, adoption eller om nødvendigt anbringelse i passende børneinstitutioner. Ved overvejelse af mulige løsninger skal der tages tilbørligt hensyn til ønskeligheden af sammenhæng i et barns opvækst og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund.

MINITEMA: KOREA

Det store identitets-tyveri

I august og september 2022 indleverede en gruppe koreansk adopterede med advokat Peter Regel Møller i spidsen adoptionsdokumenter til den sydkoreanske Sandheds- og Forsoningskommission med krav om, at kommissionen foretager en tilbundsgående undersøgelse af internationale adoptioner fra Sydkorea.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Adskillige adopterede fra Sydkorea har gennem årene fået kendskab til, at deres adoptionsdokumenter ikke stemte overens med deres faktiske baggrund, og nu er der fra danske koreansk adopterede igangsat et storstilet initiativ for at få omfanget af uregelmæssighederne og falsknerierne afdækket. De har indleveret deres dokumenter til den koreanske Sandheds- og Forsoningskommission (Truth and Reconciliation Commission, TRC), en uafhængig kommission under den koreanske stat, som har til opgave at afdække blandt andet grusomheder og menneskerettighedskrænkelser under Koreakrigen og det senere diktatoriske styre.

Initiativet startede med dokumenter fra danske adopterede, og bunken voksede fra 53 sager i august 2022 til 283 i september. Nu havde også adopterede fra en række andre lande – blandt andet Norge, Belgien, Frankrig og Canada – indsendt deres sager. Sagerne omfatter flere tusind siders dokumentation.

Sagerne blev indsamlet og overleveret af foreningen Danish Korean Rights Group (DKRG), som blev stiftet i foråret 2022 af blandt andre advokat Peter Regel Møller, der er adopteret fra Korea, og Han Boonyoung, der også er adopteret fra Korea til Danmark, men repatrieret i Korea, hvor hun er tilknyt-

tet Seoul National University som forsker.

DKRG's pressekontakt, Peter Knudsen, fortæller, at det, man ønsker at opnå med sagen, er, at alle adopterede får adgang til alle deres dokumenter hos adoptionsbureauerne.

»Det er uholdbart, at adoptionsfirmaerne efter forgodtbefindende kan vælge at tilbageholde dokumenter, som indeholder oplysninger om den adopteredes ophav. Da vi indgav den oprindelige ansøgning til TRC i august, havde vi allerede en formodning om, at der havde været en lemfældig omgang med sandheden i de adoptionspapirer, som adoptanterne fik. Derfor er det ét af de emner, vi beder TRC om at undersøge. Efterfølgende har vi fået dokumentation for bevidst forfalskning af baggrundshistorier.«

Sandheds- og Forsoningskommissionen har nu fire måneder til at tage stilling til, om de vil tage sagen op og starte en tilbundsgående undersøgelse.

»Hvis de beslutter at gennemføre en undersøgelse, har vi bedt om at få undersøgt hele grundlaget for adoptioner formidlet frem til 1993, og altså ikke begrænse undersøgelsen til de 283 specifikke sager, som DKRG har indleveret til TRC. Året 1993 er relevant, fordi TRC har mandat til at undersøge forhold

under den autoritative æra – altså diktaturstyret – som løber frem til 1993,« fortæller Peter Knudsen. »Den første milepæl er altså TRC's beslutning om, hvorvidt de vil tage sagen op. Hvis de beslutter at gøre det, vil den egentlige undersøgelse gå i gang, og det kan tage lang tid at nå frem til en konklusion.«

»Danish Korean Rights Group er på en sandhedsmission,« siger Peter Knudsen. »Målet er, at adopterede uhindret kan få adgang til hele deres historie og identitet. Målet er ikke at få en undskyldning eller en kompensation.«

Identitet er vital

De uregelmæssigheder, som DKRG har fundet i de mange sager, omfatter blandt andet ændringer af fødselsdato, måned, år og sted. Der er også eksempler på ændring af andre omstændigheder, så som ophold på børnehjem og informationer om forældrene og eksempler på forveksling af forskellige børns identitet og billeder af dem.

Tae Yang er en af de adopterede fra Korea til Danmark, som indgår i DKRG's dokumentation. Han var ude for, at adoptionsbureauet i første omgang præsenterede ham for en meget tynd sagsmappe næsten uden oplysninger, men da han senere kom tilbage sammen med et koreansk tv-hold, var der pludselig en tyk sagsmappe.

Det viste sig, at Tae Yang som så mange andre koreansk adopterede hele sit liv har levet med forkert fødselsdato og -år. Han fortæller om sine overvejelser om, hvad han skal gøre ved det, for nu har han forkerte data på alle sine officielle dokumenter, men han tør ikke rigtig give sig i kast med at få skiftet sit cpr-nummer med den risiko, der er for, at der kan gå noget galt i det digitale bureaukrati, eftersom cpr-nummeret er knyttet til pas, statsborgerskab, bankaftaler og meget mere.

Ikke kun med hensyn til forkerte data på alle personlige dokumenter betyder det noget med den forkerte fødselsdag – det gør det også på et personligt, mentalt plan. I forbindelse med sagen fortalte forfatter Eva Tind i et interview i Deadline på DR, at med en falsk fødselsdato bliver man i dårligt humør hvert år, når ens fødselsdag nærmer sig, fordi det minder en om, at

det ikke er ens rigtige fødselsdag og rigtige identitet.

Den amerikanske koreansk adopterede Adam Crapsers skæbne vidner om, at fejl i registreringen af ens identitet kan have skæbnesvangre følger. Han blev i 1979 som treårig adopteret fra Korea til USA, men i 2016 blev han efter 37 år i USA deporteret tilbage til Korea, fordi det i forbindelse med en politisag blev opdaget, at han aldrig havde opnået amerikansk statsborgerskab. Både Korea og USA har forsømt at få hans statsborgerskab på plads i forbindelse med adoptionen. Crapser har anlagt sag mod den koreanske stat og adoptionsbureauet Holt ved en domstol i Seoul, og sagen er endnu ikke afsluttet. Crapsers historie er uden hans tilladelse brugt som forlæg for Hollywood-filmen *Blue Bayou*, hvilket han sammen med aktivistgrupper af adopterede har protesteret over.

Adoptioner fra Korea

Adoptioner fra Republikken Korea (Sydkorea) til vestlige lande startede i mid-

ten af 1950'erne umiddelbart efter Koreakrigen. Nogle af de første børn, der blev bortadopteret, var resultat af amerikanske soldaters møde med koreanske kvinder, men snart blev også andre grupper af børn af den ene eller anden grund bortadopteret. I de første årtier med koreansk bortadoption til udlandet blev adoptionerne sat i system.

Antallet af børn, der blev adopteret ud af landet, eksploderede i 1970'erne og 80'erne. Der er globalt mindst 200.000 adopterede af koreansk herkomst, hvoraf langt de fleste – omkring 110.000 – bor i USA.

I 1950'erne og 60'erne var hovedparten af børnene kategoriseret som forældreløse eller hittebørn, men det er en af de ting, som den aktuelle sag sætter et stort spørgsmålstejn ved. I 70'erne var en tredjedel af adoptionerne til udlandet begrundet med forældreløshed, en anden tredjedel med skilsmisser og den sidste tredjedel med, at mødrene var enlige. Efter år 2000 er stort set alle de adopterede børn af enlige mødre og ingen i de to

andre kategorier. I 2012 trådte en ny adoptionslov i kraft, som for første gang gav myndighederne mulighed for at kigge adoptionssager efter i sømmene og finde ud af, om de foregår med barnets tarv for øje, og antallet af internationale adoptioner er derfor faldet. Men de oversøiske adoptioner fra Korea er aldrig ophørt, og i dette årtusind er næsten 22.000 koreanske børn bortadopteret til udlandet. Antallet af adoptioner til udlandet og nationale adoptioner i Korea har de senere år været næsten lige store.

Sydkorea er den fjerdestørste økonomi i Asien og den 12. største i verden. At der er blevet bortadopteret så mange børn fra et land, som i flere årtier har været et mellemindkomstland, har man tilskrevet stigmatisering af enlige mødre i Korea. Det hører dog også med i billedet, at det rent økonomisk er vanskeligt for unge – især enlige – at etablere sig i eget hjem, endsige forsørge et barn med de store udgifter, der er til for eksempel skolegang. Selv om Korea ikke er et fattigt land, er det heller ikke et land med et velfærdssystem, som hjælper unge mødre med at klare sig som enlige forsørgere.

Adopterede fra Korea i Danmark

I Danmark kom de første børn fra Korea i 1970, og i en årrække var udenlandsk adopterede børn i Danmark stort set synonymt med børn fra Korea. Først i midten af 1990'erne blev Korea antalsmæssigt overhalet af Indien og nogle år senere af Kina. I alt er der omkring 9.000 adopterede fra Korea i Danmark, og det er mere end fire gange så mange koreansk adopterede, som de næststørste grupper, adopterede fra Indien og Kina.

Med så mange adopterede fra Korea gennem en lang årrække er det ikke overraskende, at de koreansk adopterede mere end nogen anden gruppe



FOTO: SANNE RASMUSSEN

Daglig leder af DIA Robert Jonassen siger, at ikke skal herske nogen tvivl om, at DIA mener, at adopterede har rettigheder til deres originale data.



PRIVATFOTO

Formand for Korea Klubben Lars Park Bjørnskov fastslår, at mennesker har ret til at få dokumenter om deres egen identitet udleveret.

af adopterede har formålet at skabe et community omkring deres identitet som koreansk adopterede. Det er tilfældet i Danmark, hvor Korea Klubben blev stiftet i 1990, og i Sverige, Norge, Tyskland, Holland, Belgien, Frankrig, Italien, Australien og USA. Den verdensomspændende papaplyorganisation IKAA (International Korean Adoption Association) har gennem de sidste 15 år arrangeret *Gatherings* i Korea hvert 3. år for alle koreansk adopterede. Den næste *Gathering* finder sted i 2023.

Korea Klubben støtter helt selvfølgelig kravet om en tilbundsgående undersøgelse af adoptionerne ud af Korea. Korea Klubbens formand Lars Park Bjørnskov siger: »Alle mennesker har ret til at få dokumenter om deres egen identitet udleveret.«

I praksis har Korea Klubben støttet initiativet ved at formidle budskabet om indsamling af vidnesbyrd til deres medlemmer, og der er også medlemmer af Korea Klubben, som er med i ledelsen af Danish Korean Rights Group, men organisatorisk er Korea Klubben og Danish Korean Rights Group to selvstændige organisationer.

»Der er ingen tvivl, om at initiativet kan komme vores medlemmer til gode,« mener Lars Park Bjørnskov. »Rigtig mange af dem har stået i den situation, at de ikke kunne få deres journaler udleveret – eller kun i begrænset omfang. Der er utallige eksempler på, at de adopterede får dokumenter udleveret drypvis. Jo flere besøg på adoptionsbureauet, jo flere informationer får man typisk.«

Lars Park Bjørnskov fik selv først hele sin sag udleveret ved tredje besøg, og så var der en lille oplysning i journalen, som førte til, at han fandt sin mor.

Ifølge Lars Park Bjørnskov ligger de danske formidlende organisationer

som regel ikke inde med nogen identificerende informationer, så man skal til Korea og have fat i originaljournalen.

»Derfor er mange adopterede bekymrede for, om deres journaler er godt nok sikret; om der er backup eller kopier, eller om man risikerer, at de går til ved brand, oversvømmelse eller lignende,« fortæller han.

Lars Park Bjørnskov anslår, at kun cirka 10% af dem, der leder efter deres ophav i Korea, lykkes med det. Men han mener, at der trods alt er større chancer for de yngre generationer, fordi dokumentationen er bedre i de nyere sager, og organisationerne er også blevet bedre gearet til familiesøgning.

DIA: Adopterede har til enhver tid ret til egne data

»Den kritik af adoptionsprocessen i Sydkorea, som Danish Korean Rights Group har sat fokus på, er naturligvis noget, DIA aktivt følger og forfølger. Vi har i den forbindelse haft møder med såvel DKRG som HOLT og KSS i Korea for at få yderligere oplysninger om den praksis, der blev benyttet i tidligere koreanske adoptioner,« siger daglig leder i DIA Robert Jonassen. »Der skal ikke herske nogen tvivl om, at DIA mener, at adopterede har rettigheder til deres originale data, og at den ret ikke kan gradbøjes. Tilgængelige data skal til enhver tid udleveres til den adopterede, men naturligvis inden for de gældende juridiske rammer. Alt andet er i den grad et rettighedsbrud,« siger Robert Jonassen. »Det er dog DIA's overbevisning, at det tilgængelige materiale udleveres i langt de fleste sager. Men hvis der er tilfælde, hvor dette ikke sker, vil DIA gerne høre om det, og vi vil selvfølgelig ikke afstå fra at lægge pres på de organisationer, for eksempel i Korea, der i konkrete sager tilbageholder oplysninger,« siger Robert Jonassen.

Hjemmesider

- Danish Korean Rights Group: danishkorean.dk
- Koreas Sandheds- og Forsoningskommission: jinsil.go.kr/en
- Korea Klubben: koreaklubben.dk
- Danish International Adoption, DIA: d-i-a.dk

Film og litteratur om Korea og adoption

- Sun Hee Engelstoft: *Forglem mig ej*. Dokumentarfilm 2019. 52 minutter.
- Malene Choïs: *The Return*. Hybridgenre-film 2018. 85 minutter.
- Justin Chon: *Blue Bayou*. Spillefilm 2021. 119 minutter.
- Joan Rang Christensen: *Omkring floden Han*. Forlaget Rebel With A Cause 2020. 2. udgave: Forlaget Kronstork 2022.
- Eva Tind: *HAN*. Gyldendal 2014.
- Patrik Lundberg: *Gul udenpå. Et adoptivbarns historie*. Høst & Søn 2014.

DIA afsluttede formidlingssamarbejdet med Sydkorea i 2021 og er i øjeblikket i gang med at afslutte tre verserende sager. Det var en bestyrelsesbeslutning begrundet i, at levestandarden i Korea nu er så høj, at det gav mere mening at samarbejde med andre lande. ■

Magasinet Adoption & Samfund har også bedt Republikken Koreas ambassade i København om en kommentar, men de har i en mail tilkendegivet, at de ikke finder det passende at udtale sig om en igangværende sag.



FOTO: ETHAN BROOKE/PIXABAY

Seouls metroområde er det femtestørste byområde i Asien. Der er 25 millioner indbyggere, så det er vanskeligt at finde personer her, hvis man kun har få oplysninger.

På skuldrene af årtiers aktivisme

Jes Eriksen har i mange år arbejdet med familiesøgning i Sydkorea, hvor han også har været bosat fra 2010-2015 og igen i 2019-2020. I dette interview ser han tilbage på tendenser og erfaringer i arbejdet med at søge oprindelig familie i Korea.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Fra adopterede i større tal begyndte at komme tilbage til Sydkorea i slutningen af 1980'erne, opstod der ret hurtigt en erkendelse blandt dem om, at der var noget galt.

»Det er det første, du opdager, når du taler med andre adopterede. Alle i miljøet ved, at de papirer altid har været noget rod,« fortæller Jes Eriksen, som selv første gang var tilbage i Korea i 2005.

Siden dengang har han blandt andet boet i Korea i flere år og lært sig kore-

ansk, og han har i mange år arbejdet med at hjælpe andre adopterede fra Korea med familiesøgning, og han har været medarrangør af gruppetilbagerejser til Korea.

Jes Eriksen kender både procedurer og benspænd i Korea særdeles godt.

Når man starter familiesøgning, skal man kontakte det koreanske adoptionsbureau, der har stået for ens adoption. Adoptioner til Danmark er sket gennem de to organisationer

Holt Children's Services, Inc. og Korea Social Service, Inc. (KSS).

»Vi råder alle til allerhelst at tage derud fysisk og få et møde, for så kan du se din journal,« siger Jes Eriksen. »Selv om du ikke må se det hele, kan du se, hvad du ikke må se. Så sidder de med mappen, og hvis man kan se, at de sidder og putter med en masse papirer, eller de siger, det her kan vi ikke vise dig, så ved man, at der er noget.«

Siger de direkte, at der er ting, de ikke vil vise?

»Ja da, det er meget normalt. Der har ikke været nogen postadoptionspraksis, for det har jo aldrig rigtig været meningen, at vi adopterede skulle komme tilbage. Så da vi i 1980'erne begynder at komme tilbage, er det i starten lidt halvtålfældigt, hvad der udleveres, ud fra hvad humøret lige er, hvor kompliceret ens sag er, og hvad der står i journalen.«

Utallige adopterede, som har besøgt Korea flere gange, har oplevet, at det har været lidt forskelligt, hvilke oplysninger de har fået fra den ene gang til den anden. Typisk har man fået en lille bid mere at vide ved hvert nyt besøg.

De adopterede har i årtier lobbyet for, at der skal være fuldstændig åbenhed og adgang til egne journaler, ligesom Danish Korean Rights Group kræver nu, men bureauerne har på deres side holdt på, at det ville være et brud med den oprindelige aftale med forældrene.

Ny adoptionslov i 2012

Jes Eriksen fortæller, at der i 2012 kom en lov, Special Adoption Law, med retningslinjer for både adoption og postadoption i Sydkorea. Et vigtigt element handlede om de adopteredes ret til informationer om tredjepart – typisk de koreanske forældre.

I udgangspunktet skal forældrene og de andre berørte parter i den oprindelige familie give tilsagn til, at den adopterede må få fuld indsigt i sin journal. Loven angiver tre undtagelser fra kravet om samtykke. For det første i tilfælde af alvorlig sygdom, hvor den adopterede eksempelvis har brug for en knoglemarvsdonor. For det andet hvis de, der skal give samtykke, er døde. For det tredje, hvis der er tale om særlige forhold, for eksempel misbrug, vanrøgt eller lignende.

Jes Eriksen fortæller, at bureauerne i praksis forlanger alle tre betingelser opfyldt samtidig, for at de vil udlevere informationer uden samtykke, selv om det er absurd, at der på én gang skal være alvorlig sygdom hos den adopterede, at de biologiske forældre skal være døde, og at der desuden

skal være tale om særlige forhold som for eksempel misbrug, for at der kan dispenseres for kravet om samtykke fra forældrene.

De fleste forældre er i forbindelse med adoptionen ikke blevet præsenteret for, at de skulle give aktivt samtykke, hvis deres børn senere skulle have lov til at få identificerende oplysninger, og det vil sige, at bureauerne efterfølgende skal i kontakt med forældrene for at få samtykket, og hvis de ikke har kontaktoplysninger til at få kontakt med familien, vil de heller ikke udlevere andre oplysninger.

Tilsvarende har de biologiske forældre heller ikke ret til oplysninger om den adopterede uden samtykke. De skal også søge gennem et koreansk adoptionsbureau, der så typisk vil kontakte det danske adoptionsbureau, som herefter vil kontakte den adopterede eller adoptivforældrene, hvis den adopterede ikke er myndig.

Jes Eriksen forklarer, at dette arbejde med postadoption er ren udgift for bureauerne, så forretningsmæssigt er der ikke noget incitament til at udføre det arbejde, som kan være temmelig ressourcekrævende.

»Først skal man bruge tid på at opspore familien, og så skal man bruge tid på at føre folk sammen, og bagefter kan man i årevis skulle bruge tid på at oversætte eller på at tale med de koreanske forældre, når de ringer til bureauet for at få svar på spørgsmål, og give udtryk for deres frustrationer og sorg. I Korea har de ikke noget sted, hvor de kan gå hen og få psykologhjælp, når de har bortadopteret deres barn.«

Forhindringer i søgningen

Jeg Eriksen forklarer, at folk typisk har været i nogle komplicerede familiesituationer, da bortadoptionen skete, og det kan være medvirkende til de mangelfulde journaler.

I praksis foregår søgningen sådan, at den adopterede henvender sig til den organisation, der oprindeligt forestod adoptionen. Organisationen kontakter politiet, for at de kan søge i deres database. Selv om det er den adopterede, der foranlediger søgningen, bliver den typisk kanaliseret gennem den adoptionsformidlende organisation, så po-

litiet ved, at man har en legitim grund til at søge oplysningerne. Databasesøgningen foregår som regel fysisk hos politiet, eventuelt mens man venter ved skranken; men hvis man har anmodet om det, kan det også foregå, uden at man selv skal være til stede.

»Der er noget, der hedder koreansk alder. Den regnes fra undfangelsen, og så bliver man et år ældre ved nytår, og det betyder, at hvis man har en halvhåbløs sag, hvor man kun har det fulde navn og et fødselsårstal, men mangler fødselsdato og måned, bruger man et søgeinterval på lidt over tre år for at 'kompensere' for koreansk alder eller fejlangivet fødselsår. Man ved af erfaring, at der mange gange er angivet forkert fødselsår. Hvorfor der er det, kan man kun gisne om, men i en del tilfælde, hvor man senere møder forældrene, fortæller de, at de fik at vide dengang, at forudsætningen for, at bureauerne kunne hjælpe, var, at de lovede ikke at opspore deres børn igen. Og hvor mange oplysninger vil man så give? I sin tid blev oplysningerne ikke afgivet med forventning om, at de skulle bruges til noget.«

En anden ting, som gør det vanskeligt at finde familie, er Koreas navnetradition.

»Omkring halvdelen af befolkningen har et ud af syv forskellige efternavne, og det vil sige, at der er rigtig mange mennesker med samme navn. Derudover er der mange måder at stave navne på, og det er også klassisk, at der er en enkelt stavfejl i navnet. Det svarer til, om du hedder Petersen eller Pedersen. Men når du søger i en database, får du det kun op, hvis du staver det rigtigt. Så potentielt set er det rigtig mange, der har utilstrækkelige oplysninger til familiesøgning.«

Der er også en udfordring med, hvor de adopterede egentlig kommer fra. De kan være passeret gennem indtil flere institutioner eller plejefamilier.

»Jeg tænker dog, at de kinesiske adopterede har det endnu sværere, men selv i Korea er der den klassiske håndfuld institutioner, som rigtig mange har været igennem,« siger Jes Eriksen. »Medmindre du kommer fra en meget lille by, er det virkelig svært, hvis du kun har fødselsår og et fuldt navn.

I metroområdet i Seoul er der 25 millioner mennesker, så hvis du skal lede efter en Jens Hansen, som er født i '67, så kan du lede rigtig længe. Og hvis der er mere end 30 hits på et navn, vil politiet ikke ringe og forstyrre dem alle sammen.«

Får heller ikke journaler efter genforening

Selv efter man er blevet genforenet med sin familie, er det vanskeligt for de adopterede at få deres journal udleveret.

»Jeg har aldrig hørt om nogen, der har fået tilbudt at få udleveret deres journal, efter at de er blevet genforenet. Det er noget, du selv skal spørge aktivt om,« siger Jes Eriksen. »Jeg er selv i gang med at spørge om det på 17. år. Jeg startede med at søge i 2005, og så sent som i forrige uge har jeg skrevet igen. Så er der det ene og det andet, og så skal man have fat i den ene, og så skal man have fat i den anden. Det er heller ikke noget, jeg selv eller mange andre har ret meget energi til, for det ikke er særlig behageligt. Du skal genere din familie med, at de nu skal snakke med bureauet og det ene og det andet og det tredje. Og det er rigtig ufedt, for det er ikke det, man har lyst til at bruge tid med sin familie på. Det gør dem kede af det, og det ripper op i rigtig meget familiehistorie. Så det kræver noget energi at gøre.«

KSS fandt Jes Eriksens familie, fordi der stod en onkels telefonnummer i den koreanske journal. Den danske journal var blank.

»Det gælder for de fleste, at der ikke står identificerende oplysninger i den danske journal, for vi er jo blevet formidlet som forældreløse,« forklarer han. »Der står sjældent noget, man kan finde folk på, for de danske papirer er kun 'salgsfremstillingen'. Den egentlige journal er i Korea, og sådan har det altid været.«

Selv om journalerne typisk stadig findes, er det den store ubekendte faktor for de adopterede, hvilke informationer der faktisk står, når de ikke kan få det hele udleveret.

»I forhold til søgning vil man gerne have, at man får fjernet den ubekendte faktor med, at man ikke ved, hvad der står i journalen,« siger Jes Eriksen.

»Hvis du ved, at der ikke står en skid, eller du ved, der er noget at søge efter, så kan du gå i gang med den egentlige søgning. Hvis man ved, at man kun har et navn og et område, så må man tage ud i det område at kigge.«

Med den viden fra journalen ville man som rådgiver kunne give de adopterede en meget mere målrettet plan for, hvad de skal gøre. Hvor lang tid skal man regne med, at det tager? Hvor meget er man villig til at investere?

»Som det er i dag, er du er nødt til at tage den helt brede tilgang, hvor du skal forberede dig på, at du kan blive megaskuffet, eller det kan være, at dine forældre kommer vadende ind i rummet. Det er ikke en særlig taknemmelig opgave at skulle forberede folk på hele spektret fra en knusende skuffelse til total overvældende familiegenforening. Der er langt mellem de to poler.«

»Det grundvilkår, vi adopterede har ønsket, siden vi begyndte at komme tilbage til Korea, er adgang til informationerne. Der er mange andre ting, som de, der gerne vil til Korea, har brug for hjælp til, men det basale er selvfølgelig adgang til egne informationer, herunder de fulde oplysninger om ens forældre, hvis de findes i papirerne. Det er sådan set meget simpelt. Helt privat vil jeg mene, at stereotypen med den vrede adopterede i høj grad har sin rod i, at mange har bøvlet en del med bureauet,« siger han.

Lav succesrate

Det er umuligt at sige, hvor mange af de adopterede, der har haft succes med at finde deres koreanske familie. Der findes ingen samlede opgørelser over det.

Jes Eriksen anslår, at han har mødt 1000-2000 adopterede i forbindelse med sine ophold i Korea, deltagelse i konferencer og i sit arbejde med familiesøgning, og han anslår – som et slag på tasken – at det er 10-20 %, der har fundet familien.

»Man hører oftest om dem, der lykkes, og ikke særlig meget om dem, der ikke lykkes,« siger han. »Men der er mange – også nogle af mine gode venner – hvor jeg ikke aner, om de har søgt eller ej. Der er en anden respekt

om det, når du er i miljøet. Især blandt amerikanerne, som har brugt mere tid de sidste år på en minoritetsdiskurs, er det noget ret personligt, som man kun taler om, når der er den rigtige atmosfære. Der er en del, hvor jeg ikke ved det, for jeg spørger aldrig selv. Jeg har ikke noget imod, at folk spørger mig – længere. Jeg er en af de privilegerede og heldige, der har haft tid og ressourcer til at dykke ned i det og har boet i landet og har kunnet møde min familie. Det er sjældent noget, jeg har behov for at snakke så meget om mere, med mindre det lige har et formål. Det er typisk folk, der lige er blevet genforenet, der har brug for at berette om det.«

Sjusk eller fusk

Jes Eriksen anslår, at der har været fejl eller uregelmæssigheder i omkring halvdelen af de sager, han har kendskab til.

»Nogle gange er det småting, andre gange en hel roman. Det, bureauerne typisk siger, når data er blevet ændret, er 'Det var for, at du kunne blive adopteret'. Det har de sagt i mange år. Det er der ikke noget nyt i.«

Om ændringerne er sket som falskneri eller en uskyldig fejl, er efter Jes Eriksens personlige holdning ret uinteressant for den adopterede.

»Konsekvensen er præcis den samme, og intentionen er ikke interessant, for svaret er stort set umuligt at verificere, og ud over det har der i praksis ikke været nogen sanktion. Det har ikke haft nogen praktisk konsekvens, andet end at den historie, man sidder med i sit identitetsprojekt, selvfølgelig bliver påvirket. Det kan have betydning for, hvor man lægger sin vrede eller sit fokus. Er det mine forældre, der af en eller anden grund gjorde noget, som jeg skal tilgive? Eller er det bureauet eller det andet eller tredje? Jeg vil ikke sige, at det er ligegyldigt for alle adopterede, men det store problem er selvfølgelig, at bureauerne ikke har haft nogen grund til at ændre praksis, uanset om fejlene er intenderede eller ej.«

Årtiers aktivisme var forløber

Til spørgsmålet om, hvorfor initiativet fra Danish Korean Rights Group med at indsamle og sende sager til Sand-



Jes Eriksen

Jes Eriksen er født i Sydkorea i 1979 og adopteret til Danmark i 1980.

Han har boet i Korea i 2010-2015 og 2019-2020, hvor han lærte koreansk og blandt andet arbejdede i Global Overseas Adoptees' Link – en NGO, der arbejder med familiesøgning, sprogkurser, dobbelt statsborgerskab og krisehjælp for adopterede.

Han har været aktiv i Korea Klubben siden 2006 og har siden 2016 rådgivet adopterede med søgning af og genforening med deres koreanske familier.

Adoptererede eller adoptanter, der har brug for et råd i forbindelse med familiesøgning i Korea, er velkomne til at kontakte Jes Eriksen på mail: pas@koreaklubben.dk.

heds- og Forsoningskommissionen først kommer nu, når mange adopterede i årtier har kendt til problemerne med adoptionsdokumenterne, siger Jes Eriksen:

»Jeg vil ikke sige, at der har været mangel på initiativer. Jeg vil nærmere sige, at det nuværende initiativ er en meget naturlig konsekvens af de sidste 20 års aktivisme i Korea.«

Jes Eriksen fortæller, at blandt andre den amerikansk-koreanske aktivist Jane Jeong Trenka allerede i 10'erne forsøgte at få de adopteredes sag optaget i den koreanske Sandheds- og Forsoningskommission, som var blevet stiftet i 2005. Dengang uden held.

I mange år bestod miljøet af adopterede i Korea især af kunstnere og aktivister, mens den nuværende indsats er mere juridisk og akademisk i kraft af, at Peter Møller er jurist, og den anden initiativtager, Han Boonyoung, som også er adopteret fra Korea til Danmark, har en lang akademisk karriere bag sig. Hun har boet i Korea i over 20 år og taler flydende koreansk.

»Dette initiativ ville ikke have kunnet ske uden Peter, for det kræver, at man har tilstrækkelig juridisk selvtilid til at få gang i sagen og relativt nemt kan finde noget at binde den op på, som holder juridisk,« fastslår Jes Eriksen. »Og det ville heller ikke have kunnet ske uden Boonyoung, for uden hende ville Peter ikke kunne navigere i Korea, få tingene igennem det koreanske bureaukrati og blive hørt i medierne. Selv om han taler engelsk derovre, når han præsenterer sagerne, er det kun muligt af, at Boonyoung kan forklare tingene på koreansk, håndtere medier, lave aftaler og sikre, at der bliver oversat nogenlunde fornuftigt.«

Jes Eriksen ser den nuværende sag som et nyt *take* på den Sandheds- og Forsoningskommission, som adopterede også for 12 år siden forsøgte at komme ind under. Kommissionens mandat handler ikke specifikt om adopterede, men i bred forstand om uretfærdigheder udsprunget af Koreakrigen og efterkrigstiden.

»Og uden Koreakrigen var koreansk adoption jo ikke startet – det er der ikke nogen tvivl om. Så det bliver superin-

teressant at se, hvor det ender,« siger Jes Eriksen.

Og uanset udfaldet i kommissionen har sagen og medieomtalen bevirket, at nuværende og kommende adoptanter i Korea ved, at der er nogle ting, man skal vide og tage stilling til.

Ifølge Jes Eriksen er det adoptivforældrene, der bedst kan rykke på systemet.

»Det er adoptivforældrene, der er de tidligere og i nogle tilfælde også

fremtidige kunder, og man kan jo håbe på nogle flere krav fra den side. I Korea laver man god kundeservice, og der er også noget med alder og autoritet, som man ikke kan ignorere. Selv i dag får du en pænere behandling, hvis du som voksen adopteret har adoptivforældrene med, end hvis du bare kommer selv. Det er adoptivforældrene, der har mest at skulle have sagt i forhold til bureauerne, men de ved det bare ikke.« ■

At slette et menneske

Birthe Ladehoff var fire måneder gammel, da hun blev adopteret fra Sydkorea som forældreløs, og hun fortæller her om, hvordan det er at vokse op uden en historie i et samfund, hvor man ovenikøbet hele tiden mødes som en fremmed på grund af sit udseende. Hun kom til Danmark i midten af 1970'erne og er vokset op i en familie med tre danskfødte søstre. Birthe Ladehoffs sag er en af de sager, der er indleveret til Sandheds- og Forsoningskommissionen.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Sydkorea har haft ry som et mønsterland inden for adoption, men ifølge Birthe Ladehoff er det langt fra den fulde og sande historie.

»Det har længe været uformelt kendt, at der har været sager med dobbelt bogholderi. Der har været den rigtige sag og den, der er blevet brugt i forbindelse med adoption til modtagerlandet,« siger hun. »Ligesom i så mange andre sager står der i min sag, at jeg var hittebarn. Derfor har jeg ikke haft noget incitament til at søge biologisk familie, for hvis man er hittebarn, er der ikke noget at gribe fat i. Adoptionspapirerne er alle sammen meget formelle og stemplet med datoer og underskrifter fra autoriteter i Korea, så jeg har ikke betvivlet, at det var sådan, det var.«

Eftersom der ikke rigtig var noget at stille op, resignerede Birthe og tænkte, at hun bare måtte acceptere, at hun aldrig ville finde sin biologiske familie. Men hun var virkelig misundelig på sine danske søstre, som var forældrenes biologiske børn, når der blev talt om,

at de lignede den eller den i familien, også selv om det ikke altid var positivt. Birthe ønskede sig brændende, at hun også havde sådanne historier.

Når nogle – for eksempel hendes danskfødte storesøster – foreslog, at hun skulle prøve at finde sin familie, slog hun det bare hen, for det var jo helt umuligt – nærmest som at mase på en lukket dør.

Mail fra KSS

I 2010 besluttede Birthe at tage til *Gathering*, hvor adopterede fra hele verden mødes hvert tredje år i Korea. Da hendes omgangskreds hørte, at hun skulle til Seoul, var der flere, der opfordrede hende til at prøve at finde sin familie.

»Det havde jeg ikke tænkt på, for det var jo fuldkommen nytteløst. Jeg tog ikke til *Gathering* for at søge min familie, og jeg syntes, det virkede dybt åndssvagt at skrive 'Hej, her er mit journalnummer. Jeg er hittebarn fundet på gaden. Kan I hjælpe med at finde min familie?' Jeg

syntes seriøst, at det var at spille andre menneskers tid,« fortæller Birthe.

Men en god ven blev ved med at presse hende, og til sidst besluttede hun alligevel at forsøge – blandt andet for sin datters skyld.

»Jeg kontaktede først AC Børnehjælp, som ikke svarede. Jeg skrev og ringede til dem og forsøgte mange gange at kontakte dem, men de vendte aldrig retur.«

Til sidst fik Birthe gennem en kontakt i Korea Klubben fat i mailadressen til organisationen KSS i Korea, og hun skrev til dem med journalnummer og 'unknown' i alle rubrikker – og få dage efter fik hun svar.

»Det var et kæmpe chok! Jeg stod på mit arbejde og havde lige åbnet min mail i frokostpausen, og det hele kørte bare rundt for mig. Det var et fuldstændig *shift* af hele mit verdensbillede. Hvem er jeg? Hvad er min historie?«

KSS skrev blandt andet, at de havde forsøgt at kontakte AC Børnehjælp midt i 90'erne, fordi Birthes koreanske familie ledte efter hende. Desuden skrev de, at oplysningerne om, at hun kom fra et børnehjem i Pusan, var opdigtet af hensyn til den officielle adoptionsprocedure dengang. I virkeligheden kom hun fra en fødeklinik i Seoul og var sine forældres sjette datter.

KSS hjalp med at etablere et møde mellem Birthe og hendes koreanske familie, og den 2. august 2010 mødtes hun med sin mor og far, sin lillebror og

June 24, 2010

Dear Ms. Birthe Ladehoff:

This is in response to your request to search for your birth family and I would like to share the information on your adoption background first because the information that you were from Nam Kwang Children's Home in Pusan City was just for the official adoption procedure at the time. Your real background is that you were from a midwife's clinic in Seoul where you were born, not from Pusan City, and the clinic told us that you were born the 3rd child to your birth parents and had 2 older sisters but the economic condition was so bad that your birth parents asked the clinic for your adoption. So you were placed to KSS for adoption.

But in 1996 we got contact from your birth family for you and had some more information on your background. And we sent a request letter to Adoption Center in Denmark but had no response, so would send another request on the recent request from your birth mother.

According to the birth mother, you were born the 6th child to your birth parents and had 5 older sisters but they decided on your adoption because of poverty and asked the clinic where you were born for your adoption. Now all family is doing well in good health even though they had a hard life. And they feel sorry for your adoption and want to know how you are doing. Your sisters are all married and you have a younger brother born in 1983.

Brev fra Korean Social Service (KSS) til Birthe Ladehoff den 24. juni 2010.

tre af sine søstre. To andre søstre boede i USA på det tidspunkt.

»Min familie i Korea virker alle meget berørte over at have genfundet deres datter, og jeg modtager flere meget dybfølte breve fra dem, inden vi mødes. Det er alt sammen meget overvældende. Ikke mindst er det et stort chok for mig at erfare, at min koreanske familie er i besiddelse af private familiefotos af min danske familie, som de også sender til mig,« fortæller Birthe. »De har private familiefotos, som de har fået via KSS. De har hele tiden vidst, at jeg var i Danmark, og at min mor var gymnasielærer, og min far var læge. De kendte til min eksistens, men der var fuldstændig lukket den anden vej.«

»Jeg har fyldt enormt meget i familiens historie, og de var plaget af sorg og skam over at have bortadopteret mig. Et billede af mig hang i stuen med mit navn, og mine søskende havde fået pålagt, at når de blev store, skulle de rejse ud for at finde mig og få mig tilbage til familien.«

Historien bag bortadoptionen

»Historien er, at min far, der var skodesigner med eget skofirma, netop var gået personligt konkurs for anden gang, og det var min mor, der med indtægten fra tre jobs forsørgede familien, som på daværende tidspunkt bestod af mine fem ældre søstre, min fars søsters to børn og min farmor. Familien boede i en lille torums bolig. Der var simpelthen hverken fysisk eller økonomisk plads til endnu et barn, da jeg kom til verden. Lægen på fødselsklinikken, der også var ven af familien, præsenterede mine forældre for muligheden for bortadoption.«

I Korea er alders- og familiehierarkiet helt fundamentalt, og der er stor respekt for autoriteter og i dette tilfælde også en læges anbefaling,« forklarer Birthe. »I min familie betød det helt konkret, at det var min farmor, der trods min fars modvilje alene traf beslutningen om, at jeg skulle bortadopteret. Jeg blev overdraget til børnehjemmet KSS umiddelbart efter fødslen. Min mor besøgte mig løbende på børnehjemmet, indtil jeg fire måneder senere blev sendt til Danmark.«

Birthes to ældste storesøstre kan huske den dag, hun blev født, hvor de tog hinanden i hånden for at gå ned

og se deres nye lillesøster. Da de kom ned til fødeklinikken, var der ikke nogen baby, og det skabte en masse forvirring og bitterhed hos dem.

Ikke at have en fortælling

Det var et stort skifte for Birthe pludselig at skulle forholde sig til, at hun pludselig var Moon Ji Kyung, som hun hedder i Korea.

»Det var et fuldstændigt skifte i, hvem jeg er, min historie, min identitet, min fortælling. Jeg er glad for, at jeg nu har fået den fortælling, for det ikke at have en fortælling er noget af det værste, der kan overgå et menneske,« siger Birthe. »Man har brug for en forståelsesramme at forklare sig selv ud fra. Det er ens familiefortælling og historie og det at kunne spejle sig, der gør én til menneske.«

»Selve muligheden for at forstå sig selv ud fra en sammenhæng bliver frataget én, når man som i Korea har undladt at fødselsregistrere børnene og dermed gjort dem statsløse. Det vil sige, at de ikke eksisterede officielt. Det er den ene måde, man slettede børnene som individer. Den anden var at gøre dem forældreløse, fordi det lettede adoptionsprocessen i forhold til modtagerlandet. Jeg synes, det er et kæmpe overgreb mod et menneske at slette det både i systemet, så det ikke eksisterer, og samtidig slette dets historie,« siger Birthe.

»Da jeg voksede op, mødte omgangskredsen mig hele tiden med: 'Hvor er det godt, at du er kommet her til Danmark, for ellers ville du være død'. Man interesserede sig slet ikke for historien, men mente, at kærlighed i sig selv var tilstrækkeligt. Kærlighed er supervigtigt, men det kan aldrig nogen sinde reparere eller erstatte, når noget, der er fundamentalt for at være menneske, er slettet og ødelagt. Det havde man overhovedet ikke forståelse for, hvor jeg voksede op fra midt i 70'erne og 80'erne som koreansk adopteret. Så den transnationale adoption er ikke lykkelig, hvis du spørger mig.«

»Jeg er også blevet spurgt, om jeg ville ønske, at det aldrig var sket. Og det er et pissesvært spørgsmål, og jeg vil sige både ja og nej,« siger Birthe. »Jeg har nogle helt andre vilkår, i og med at jeg er opvokset i en ressourcestærk

familie i et velstående samfund med bedre ressourcer, end der var i Korea dengang. På den måde er mit udgangspunkt meget bedre. På den anden side er det ikke uden omkostninger at tage et barn ud af dets historie – at fjerne det fra dets flok. Mennesker er flokdyr, og tager du et væsen væk fra sin flok, er det et stort traume. Hvad enten man er kognitivt bevidst om det eller ej, så har mennesket et nervesystem, der agerer som hos et flokdyr. Og jeg kan se, hvor stor skade det gør at komme så langt væk fra sig selv og det, man kommer fra.«

Ground Zero

»Jeg har altid tænkt på mig selv som Ground Zero,« fortæller Birthe. »Første gang jeg mødte et andet menneske, jeg var beslægtet med, var, da jeg havde født mit første barn. Det var meget underligt og overvældende at kunne se et andet menneske i øjnene, som jeg havde fælles dna med. Det havde jeg aldrig prøvet før i mit liv, og det er noget, som de fleste mennesker, der er vokset op med deres familie, tager for givet – det med at forstå sig selv, når de kigger på deres forældre og bedsteforældre. 'I vores familie er vi sådan. Vi er typisk sådan en slags personer'. Uanset om det er en lykkelig eller ulykkelig opvækst, så giver det bare en identitet og en selvforståelse og en fortælling, som er selvfølgelig for de fleste. Men når man ikke har den, så er det dybt traumatisk, for hvem er man så?«

Når man så oveni lægger det lag, at man også etnisk ser anderledes ud, så bliver den fremmedgørelse i forhold til en selv dobbelt op, fordi du hverken indvendigt eller udvendigt ligner noget i din omverden.«

Menneske på overarbejde

Birthe fortæller, at hun som barn og ung bare ville være lige som alle andre, og det var også det, alle sagde, hun var.

»Jeg var bare interesseret i at være så dansk som muligt og have så lidt som muligt med min asiatiske baggrund at gøre. Jeg kunne ikke engang sige ord som 'min asiatiske baggrund'. Det var simpelthen for ubehageligt for mig. Jeg havde ikke lyst til at være i nærheden af andre, der så asiatiske ud, for jeg havde ikke lyst til lige at skulle relateres til

Birthe nyskrev et sijo-digt (en koreansk kort-digtform) over temaet Himmel ☸, der er et af de otte trigrammer i koreansk taoisme. Tegnet for Himmel ☸ er også repræsenteret i det sydkoreanske flag. Digtet blev fremført til en støttekoncert for DKRG i Voxhall, Aarhus den 18. september 2022.



FOTO: ALEC PHOTOGRAPHY, PHOTOBYALEC.DK, INSTAGRAM @ALECANDREEVPHOTO

Himmel ☸

i det endeløse over alt
søger længslen, hvem er jeg?

kalder, hvisker, tag mig op
for jeg blev ladet tilbage

Himlen slutter sig om mig
forener alt og mig med dig

Birthe Ladehoff
문지경 (Moon Ji Kyung)

dem, for udefra set kan man jo ikke se, om jeg er en del af et kinesisk mindretal i byen eller au pair-pige, som jeg tit er blevet forvekslet med i mit voksenliv.«

Når folk sagde til Birthe: »Du er bare lige som alle andre«, bidrog det til at komplicere det at være transnationalt adopteret yderligere.

»Nej, jeg er ikke som alle andre, og jeg er heller ikke blevet mødt som alle andre på grund af mit udseende,« siger hun. »Jeg har oplevet rigtig meget racisme. Jeg er blevet forvekslet med alt muligt, jeg er blevet råbt efter, jeg er blevet spyttet på, og jeg er blevet fysisk overfaldet, fordi jeg ikke ser dansk ud.«

»Det er ikke bare enormt ensomt, når éns omverden og ofte også helt nære relationer hverken forstår eller anerkender den virkelighed, jeg skal forsøge at eksistere i,« fortæller Birthe. »Det er også enormt komplekst og krævende at skulle navigere i de mange lag af virkeligheder – på både et indre og ydre plan. Så er man som menneske virkelig sat på overarbejde.«

At blive en familie

»Der er stadig kapitler i historien, som mangler at blive rundet af. I de officielle koreanske systemer er jeg hverken fødsels- eller familieregistreret. Jeg ved ikke, hvorvidt min koreanske familie er klar over det. Men jeg ønsker selv at få klarhed over betydningen og omfanget af det. Jeg har derfor besluttet at anmode KSS om at få udleveret min fulde og rigtige sag. Hvorvidt KSS indvilliger i dette, må tiden vise, men hvis DKRG får sine krav igennem via sagen hos Sandheds- og Forsøningskommissionen, vil det være et skridt på vejen til, at det sker,« slutter Birthe Ladehoff. ■

Adoptionserfaringer

– set i børnepsykologens bakspejl

Psykolog Niels Peter Rygaard har i flere årtier været betragtet som en af landets førende autoriteter inden for forskning og formidling af viden om tidligt omsorgssvigt, tilknytning og adoption. I en retrospektiv samtale fortæller han her om sit syn på tilknytningsteorien og dens udvikling over årene og den historiske udvikling i adoptionslandskabet fra uofficielle familieadoptioner, over et boom af internationale adoptioner til den nuværende situation med langt færre adoptioner – hvoraf halvdelen er nationale adoptioner. Samtalen kommer også ind på emner som åbenhed om tabsoplevelser, den omsiggribende racisme og konventionsbrud i børneforsorgen.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

»Tilknytningsteoriens grundlægger John Bowlby var meget inspireret af Darwin, og han så børns adskillelsesangst og den trang, de har til at knytte sig, som en overlevelsesmekanisme, der er udviklet hos pattedyr, fordi de er født med en ufuldkommen hjerne og i det hele taget er hjælpeløse ved fødslen. Hvis pattedyrs unger bliver forladt, så dør de simpelt hen,« siger Niels Peter Rygaard.

»Den anden side af tilknytningsteorien er, at det kun er, hvis man har en tryk base og en god omsorgsgiver – nogenlunde god i hvert fald – at man bliver så tryk, at tilknytningssystemet slukker, og det andet medfødte system kan komme i funktion: Det er udforskningssystemet – at gå væk fra sin mor og lege, socialisere med andre børn og eksperimentere og tilegne sig færdigheder. Det er alt sammen afhængigt af, at man har en tryk base. Det er de to kræfter, der styrer et barns udvikling: adskillelsesangsten og udforskningsadfærden.«

Tilknytningsteorien blev skabt i en tid med kernefamilien med en hjemmegående mor som den dominerende familieform – en familieform, som ikke er særlig udbredt længere.

»Det var en begrænsning, at den fokuserede på mor-barn-forholdet,«

siger Niels Peter Rygaard og uddyber: »Da vi mennesker slog os ned og dannede storfamilier for 10.000 år siden, var det ikke kun moren, der opdrog børnene, men landsbyen. Også i dag har børn utallige relationer, og de har det meget tidligere og med flere skift, end de havde i familieformer, hvor de var hjemme hos en mor eller måske et hushold med tjenestefolk. I dag kommer et barn jo i daginstitution næsten på stedet, og børn under et år har et sindssygt højt stresshormonniveau. Vi har bygget en adskillelseskultur, men vi har også fået den situation, at tilknytning ikke længere sker i forhold til én mor, men i forhold til et netværk. Der er ikke blot en vigtig mor; der er en far, en daginstitution og så videre. Børn i dag har flere tidlige tilknytningspersoner.«

Niels Peter Rygaard og andre forskere har derfor udviklet en teori om 'den trykke gruppe', så i stedet for den trykke mor-barn-relation er det den trykke omsorgsgivergruppe, der er afgørende.

»En velfungerende omsorgsgivergruppe er karakteriseret ved, at der er åben dialog og stor enighed om børneopdragelse for eksempel mellem forældre og daginstitution. Det er også vigtigt,

at der er enighed om, hvor barnet hører til, og hvem der bestemmer over det,« forklarer Niels Peter Rygaard.

Og den forudsætning er ofte ikke på plads i anbragte børns liv.

Nye forskningsdiscipliner

»Selv om tilknytningsteorien blev skabt i en tid, hvor familiemønstrene var anderledes end i dag, så er stort set al forskning om børn og især risikobørn stadig baseret på tilknytningsteorien,« fastslår Niels Peter Rygaard.

»Efterhånden er der blevet koblet forskellige forskningsdiscipliner på. Vi har en, der hedder epigenetik: Hvordan reagerer en celle på forandringer i hjernen? Man kan for eksempel se, at celler opfører sig anderledes, hvis et barn bliver traumatiseret eller oplever tab. Vi har en masse forskning i, hvordan hjernen fungerer. Hvordan fungerer alarmsystemet, som tænder, når børn bliver adskilt fra deres omsorgsgiver? Der har det jo vist sig – og det var også det, Bowlby sagde – at hjernens udvikling er fuldstændig afhængig af konstant interaktion med trykke voksne, helst de samme voksne. Hver gang man flytter et barn og skifter omsorgsgiver, skal hjernen omstille sig igen, og det kræver enormt meget energi af barnet.«

Ser man tilknytning og udvikling som noget mere fleksibelt i dag?

»Ja, i det hele taget er der kommet et andet syn på, hvordan udvikling foregår. Før i tiden var det meget faste kategorier. 'Du har nogle medfødte egenskaber, for dine gener er uforanderlige.' Epigenetikerne fandt ud af, at det overhovedet ikke passer.«

Gener er miljøafhængige: De kan ændre sig og indstille sig på et nyt miljø, og det kan både være godt og skidt. Der kan komme reaktioner på traumatiske oplevelser, men det kan lige så vel være, at man udvikler positive egenskaber, fordi man bliver stimuleret på en god måde. Det samme er sket inden for personlighedsteoriene og tilknytningsteorien. Tilknytningsmønstre ændrer sig gennem livet, afhængigt af hvad man kommer ud for.

»Hvis man lever i et elendigt miljø, skal man meget gerne skifte miljø, inden man er tre år,« siger Niels Peter Rygaard. »Når man er omkring to eller

to et halvt år, er der bygget en masse grundlæggende funktioner i hjernen – eller også er de ikke bygget – men så man kan nå at rette det op. Men selv efter den tid fortsætter ens tilknytningsmønster med at ændre sig. Hvad sker der i netværket? Møder du nogen, der har omsorg for dig? Møder du en god skolelærer? Tilknytning ses i dag som noget meget mere fleksibelt, der ændrer sig med omstændighederne.«

Tabsoplevelser har to sider

Der er en dobbelthed i tabsoplevelser. De kan ramme en, hvis de er for voldsomme, men de skaber samtidig udvikling og styrke.

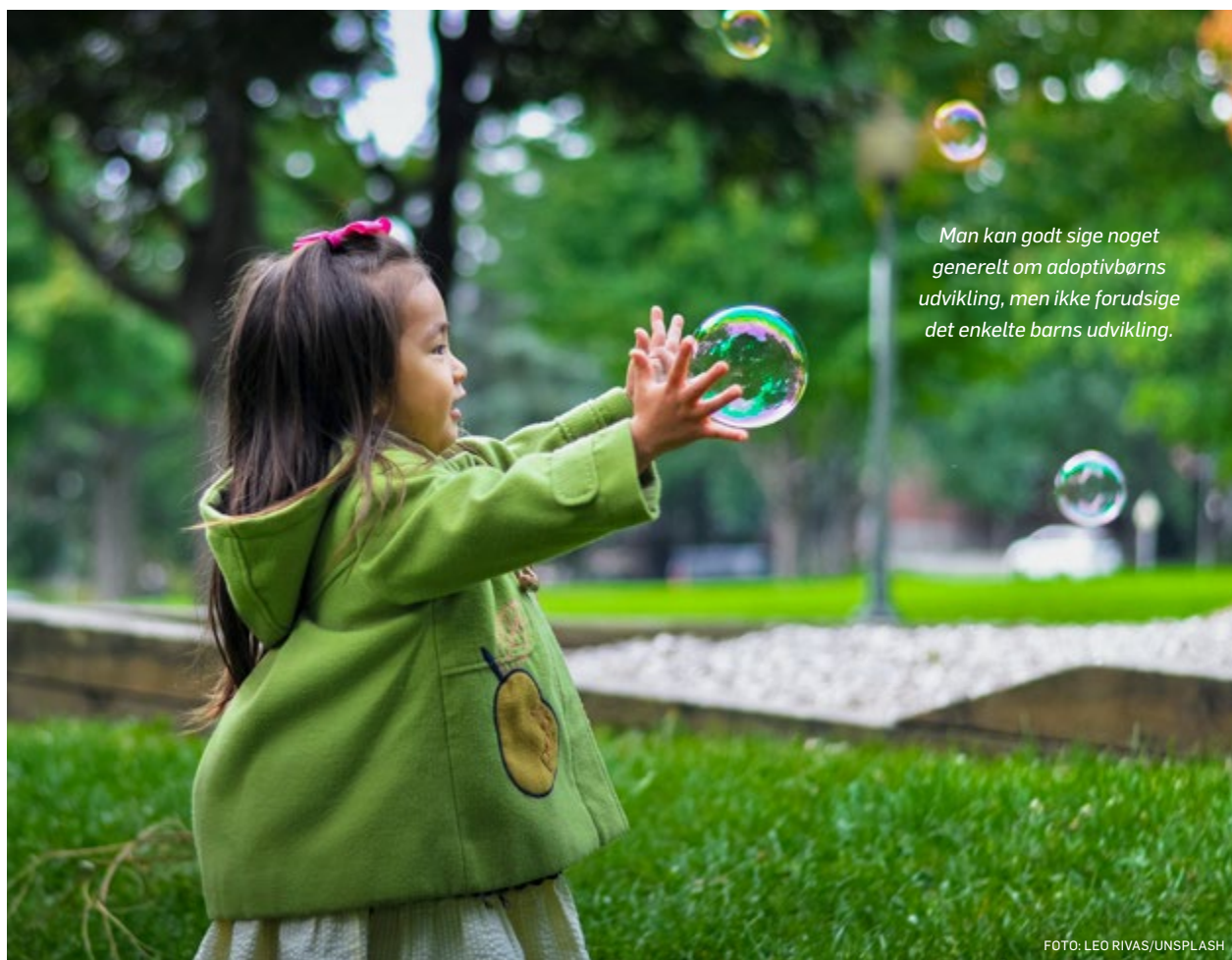
»Vi forholder os jo ikke bare passivt til det, der sker. Vi prøver hele tiden at håndtere det, og forskningen viser, at det ikke så meget er de traumer, du har oplevet, som bestemmer dit livsforløb. Det er de håndteringsmekanismer, du udvikler til at møde dem med,« forklarer Niels Peter Rygaard. »Det handler om gode

John Bowlby

John Bowlby (1907-80) var en britisk læge og psykoanalytiker. Han er især kendt for sin udvikling af tilknytningsteorien, der beskriver børns stærke følelsesmæssige bånd til deres primære omsorgspersoner som et basalt behov og overlevelsesinstinkt.

traditioner for, hvordan man møder tab. Taler vi åbent om dem, eller gør vi ikke?«

Forskningen viser, at hvis man som spæd ikke er i interaktion med voksne, bliver rørt ved og talt med, så vokser ens hjerne ikke. Men Niels Peter Rygaard understreger, at mens man godt kan sige noget generelt om adoptivbørn, kan man ikke forudsige det enkelte barns udvikling. Han har set børn, der har fået meget dårlig omsorg i et halvt år og er blevet ekstremt hårdt ramt af det, og på den anden side børn,



Man kan godt sige noget generelt om adoptivbørns udvikling, men ikke forudsige det enkelte barns udvikling.

FOTO: LEO RIVAS/UNSPLASH



Hvis man har en tryk omsorgsgiver, aktiveres udforskningssystemet.

FOTO: MORRIS DAVID DE LOSSY/UNSPASH

der har været på et rumænsk børnehjem i fem år og alligevel har udviklet sig fuldstændig normalt.

»Man kan godt generalisere forskningsmæssigt, men det kan man ikke, når det drejer sig om det enkelte barn,« fastslår han.

Men en ting, der er typisk for børn, der har været udsat for omsorgssvigt, er, at de kan være ujævnt udviklet – på nogle områder længere fremme end andre børn og på andre områder langt tilbage. Det gør dem sværere at arbejde med, og de bliver let fejltolket af omgivelserne.

»Her er det vigtigt at sætte en meget lang tidshorizont og ikke have for høje forventninger, men i stedet acceptere, at sådan har barnet det lige nu,« råder Niels Peter Rygaard.

Hver tid sin forbandelse

Når jeg læser i dine bøger, virker det, som om du er ret kritisk over for de

grundvilkår, vi i dag giver børn for at udvikle gode tilknytningsmønstre.

»Jeg ved ikke, om jeg skal kalde det kritisk. Hver tidsalder har sin forbandelse,« konstaterer Niels Peter Rygaard. »Da jeg var tre måneder gammel, fik jeg polio. Der var 5.000 børn, der døde det år af den sygdom. Der var underernæring hos efterkrigsbørnene, og sådan kunne man blive ved. I dag har du 50% skilsmisser, underbemandede daginstitutioner og skoleskift, og det betyder tab for rigtig mange børn. Der er for eksempel lavet en stor undersøgelse af 9.000 danske børn født i 1982, og man kiggede på dem igen, da de var 32 år gamle. Der var dobbelt så mange, der havde uddannelse og job som 32-årige blandt dem, hvis forældre var blevet sammen, som blandt dem, hvis forældre var blevet skilt. Så det at ens trygge base bliver rykket i stykker, betyder utroligt meget for ens evne til både at udforske og lære noget socialt

– og dermed også få en uddannelse og et job.

Men man kan vel spørge sig selv, om skilsmisse betyder det samme i dag, som det gjorde i 1980'erne.

»Ja, men når det er så stor en gruppe, så siger det noget. En ting er, at halvdelen er skilt, men en tredjedel bor alene, og det vil sige, at hele det sociale netværk, man før havde i storfamilien, svinder ind. Hvis du er isoleret og ikke har nogen af være i dialog med om, hvordan du opdrager dine børn, og

Fairstart Foundation

På Fairstarts danske hjemmeside kan man under menupunktet Plejefamilier finde gratis råd om at skabe tilknytning og tale med børn om tab.

fairstartfoundation.com/?lang=da

alle de daglige problemer, går det ud over forældreevnen,« siger Niels Peter Rygaard. »Noget andet, der også går ud over forældreevnen, er, hvis du ikke kan opfylde din rolle som forsørger. Hvis du bliver arbejdsløs eller fattig, så påvirker det direkte din evne til at tage dig af børnene. Det er noget, der er meget overset i forskningen – og i hvert fald i forældreevnevurderinger.«

En af udfordringerne i tiden er, at når man ikke kan bruge sine forældres opdragelsesform som skabelon, hvordan skal man så definere sig selv som adoptivforældre? En anden er, at adoptanterne for 20 år siden var så mange, at de kunne danne grupper, der fulgte og støttede hinanden. Sådanne netværk af adoptivfamilier er det vanskeligt at etablere i dag, hvor der er så få adoptioner.

Adoptioner før og nu

Inden for national adoption har der været en historisk tradition for uofficielle adoptioner i familier, hvor man af for-

skellige grunde tog børn ind, som man ikke var blodsbeslægtet med. Men omkring krigene – især anden verdenskrig – skete der en masse. Amerikanske soldater og tyske kvinder fik børn, og det blev starten på et af de første adoptionsbureauer, der formidlede udenlandske børn til adoption i Danmark.

»Det var uden nogen som helst form for kontrol eller styring,« siger Niels Peter Rygaard. »Efterhånden kom der lidt mere styr på det, og der kom flere adoptionsbureauer, men med tiden viste det sig, at de heller ikke havde ordentligt styr på, om deres børn var handlet, eller hvad de nu var. Så endte det med, at adoptioner blev lagt ind under én privat virksomhed med statsligt tilsyn – og nu er det stort set slut med adoptionerne. Og det er der flere grunde til.«

Det var typisk udviklingslande, børn blev bortadopteret fra. Desuden blev tusinder af børn adopteret fra Sydkorea, fordi de var født uden for ægteskab. Moralen i de klassiske storfamilier betød, at man ikke kunne have et

barn, hvis man ikke var gift, og sådan var det også i andre lande.

»Desuden var der kriminelle organisationer, som fandt ud af, at der var penge i at lokke folks børn fra dem og oprette et lokalt adoptionsbureau,« konstaterer Niels Peter Rygaard.

»Da de tusindvis af adopterede voksede op – især de sydkoreanske, som er så stor en gruppe – så opdager de selvfølgelig, at der findes oplysninger om deres forældre, og de har det syn på det, at de er blevet handlet, og at forbrydere har stjålet børnene. Så begynder de at danne en selvstændig identitet som adopterede, altså som to-kulturelle. Det er noget, der breder sig til hele verden, og den bevægelse, som er i familie med en masse andre ungdomsbevægelser, fører til, at adoption bliver set som noget meget dårligt. Især international adoption.«

I mellemtiden er en masse afgiverlande blevet mere velhavende, og det betyder, at de lukker for international adoption og går over til national adop-



I 2009 besluttede UNICEF, at ingen børn skulle vokse op på børnehjem. Selv om ideen var god, gik det ikke så godt med at realisere den, blandt andet fordi der var for kort tid til det.

FOTO: TOBY WONG/INSPIRE

tion. Argumentet lyder, at børnene skal vokse op i deres egen kultur og bevare deres egen identitet. Tanken er i tråd med Haagerkonventionens ord om, at et barn skal placeres så tæt på sin familie og sit hjemland som muligt, men spørgsmålet er, om børnene i disse lande så rent faktisk bliver adopteret nationalt.

Ifølge Niels Peter Rygaard er det langt fra sket i alle tilfælde: »I 2009 bad Unicef alle lande om at lukke deres børnehjem. Børnene skulle ud i plejefamilier, eller de skulle adopteres – eller de skulle genforenes med deres familier. Ideen er sådan set god nok, men det har været lidt af en katastrofe, fordi det er gået alt for stærkt. I flere lande er en masse børn blevet sendt hjem til deres familier i løbet af nul komma niks. Nogle af dem løb væk igen og blev derpå interneret i lejre, fordi hele den nødvendige forberedelse manglede.«

Racisme

Niels Peter Rygaard mener, at ud over det nye, kritiske syn på adoption kan den omsiggribende racisme være en anden grund til, at færre ønsker international adoption.

»Presset fra migranter skaber øget fremmedangst, nationalisme og fokus på national identitet – også i Danmark. Der er nok nogle, der fravælger adoption af den grund,« mener Niels Peter Rygaard og giver et eksempel på den hverdagsracisme, adopterede møder:

»Min datter går ind i et supermarked, og så står der tre frysende gamle damer og siger: 'Du misbruger vores mænd, hvorfor fiser du ikke tilbage til Vietnam, hvor du kommer fra?' Hun kigger på dem og siger: 'Jeg er adopteret.' Så klapper de fuldstændig i og går deres vej. Men det er blevet et meget mere fjendtligt miljø, end det var før. Og man bliver meget mere udsat bare på grund af sin hudfarve. Hvis jeg havde vidst for 20 år siden, hvordan Danmark ville udvikle sig, så ved jeg ikke, om vi havde adopteret.«

Konventionsbrud

Inden for national adoption mener Niels Peter Rygaard, at den danske regering er gået direkte imod internationale

konventioner ved at ville bortadoptere flere børn:

»Der står udtrykkeligt i FN's *Guidelines for the Alternative Care of Children* vedtaget i 2009, at man skal gøre alt for at støtte familierne. Man må aldrig bortadoptere eller anbringe børn på grund af fattigdom hos deres forældre,« fastslår han og fortæller, at størstedelen af tvangsadoptioner er sket på Lolland, hvilket ifølge ham tyder på, at økonomisk udsathed spiller en rolle. Han mener, at det peger på en alvorlig overtrædelse af børns og familiers rettigheder, fordi det er sket samtidig med, at man har mindsket støtten til familierne, og at stadigt flere børn lever i fattigdom. »Nu siger man, at 'der er noget galt med forældrene, og så må vi tage deres børn'. Det har vi jo prøvet før med grønlandske børn, og det gik ikke for godt!«

Før i tiden så man, at det traumatiserede børn, når man fortiede over for dem, at de var adopterede. Niels Peter Rygaard mener, at alle børn har ret til at kende og se deres biologiske forældre, når de er gamle nok, uanset om de er internationalt eller dansk adopterede, er kommet til verden ved IVF, donorsæd eller andet.

»Man kan ikke danne en identitet, hvis man ikke kender sandheden om sin baggrund. Og det bliver en traumatisk oplevelse af tabt tillid, hvis man først opdager det senere. Det er barnets identitet, der tæller, ikke de voksnes behov,« siger han.

Samtidig med, at flere børn nu bliver fjernet fra forældrene, er der ikke tilstrækkeligt mange, der tilbyder sig som adoptivforældre. »Børnene kommer i en venteposition i en plejefamilie, og i mellemtiden er de nærmest identitetsløse. Hvor hører de til? Jeg tror, der var en forventning om, at det ville flyde med kandidater til adoption, men det gør det jo ikke,« siger Niels Peter Rygaard.

Hvis man ser tilknytningsmæssigt på det, er der så forskel på, om en adoption sker med eller uden samtykke?

»Jeg synes, at den nødvendige lovgivning var på plads allerede før forslaget om Barnets lov. Den tidligere udgave af Barnets lov lagde stor vægt på støtte til forældrene, og man kan sige, at der selvfølgelig var nogle

sager, hvor det trak for længe ud, og der var forældre, som slet ikke kunne tage sig af barnet. Det var med til at skabe den reaktion, at nu skal vi fjerne nogle flere, men det synes jeg, var en meget forenklet og også unødvendig beslutning, for forvaltningerne havde allerede redskaberne i den tidligere lov. Tilknytningsmæssigt kan man sige, at hvis man sætter et barn i plejefamilie fra fødslen, så vil barnet knytte sig lige så meget til plejeforældrene, som det ville til sine biologiske forældre.«

Det, der ødelægger børnene i plejefamilier i modsætning til adoptivfamilier, er ifølge Niels Peter Rygaard det uklare juridiske ansvar for børnene: »Hvem har det juridiske ansvar? Er det forældrene, plejefamilien eller forvaltningen?«

Ødelæggende praksis

»Hvis man har adopteret et barn, er man rimeligt sikker på, at man kan beholde det, og så får barnet den kontinuitet i omsorgen, som er så vigtig. Men mange anbragte børn bliver flyttet rundt som skakbrikker, og det ødelægger dem fuldstændig. Det, der er mest ødelæggende for dem, er den praksis i kommunerne, der kaldes 'clean cut'. Hvis et barn er anbragt fra fødslen og har knyttet sig til plejeforældrene og eksempelvis er blevet otte år, og plejeforældrene måske kommer i konflikt med forvaltningen, eller socialtilsynet vurderer dem til ikke at kunne klare opgaven eller den type børn, eller hvad ved jeg – og man så i løbet af to timer uden varsel fjerner barnet fra skolen og giver plejeforældrene to timer til at pakke tingene, og så anbringer barnet et andet sted og ikke lader det se sine plejeforældre – det er opskriften på at ødelægge et barn fuldstændigt!«

Der er ikke nogen, der har gjort op, hvor mange der benytter denne praksis, som Niels Peter Rygaard kalder 'det totale vanvid', men han kender til adskillige sager med børn, som bliver flyttet, når de er 5-6-7-8 år, og som har været i plejefamilien fra fødslen. Denne praksis er også medvirkende til manglen på plejefamilier, for som Niels Peter Rygaard siger:

»Hvem vil investere al sin kærlighed i et plejebarn, hvis man ikke har nogen

indflydelse på, hvad der sker med det, eller det kan forsvinde fra det ene øjeblik til det næste?»

Fire forudsætninger

Niels Peter Rygaard mener, at plejefamilier faktisk er lige så gode som adoptivfamilier, hvis der er et godt samarbejde med forvaltningen. Han opregner fire ting, som skal være til stede i barnomsmiljøet, for at man kan udvikle sig til et sundt menneske.

Det første handler om *kontinuitet* i omsorgspersoner – forældre eller plejeforældre. Jo færre skift, jo bedre udvikling.

Den anden vigtige forudsætning er, at barnet beholder *relationen til sine venner*, for det er i børnegrupperne, man lærer selv at bygge sociale netværk som voksen.

Det tredje krav er, at de, der tager sig af barnet, skal have *nogle at tale opdragelse med*, hvad enten det er professionelle eller mennesker i det private netværk. De må ikke være socialt isolerede, for så falder deres forældreevne.

Det sidste krav er, at de, som barnet er knyttet til, og de, som bestemmer over barnet, skal være enige. Jo flere konflikter, der er mellem plejefamilie, biologiske forældre, forvaltning og skole, jo mere kommer barnet ud i loyalitetskonflikter, som bremser dets udforskningsevne og læring alvorligt.

»Enighed i netværket omkring barnet er ekstremt vigtigt. Det gælder også i almindelige familier,« fastslår Niels Peter Rygaard.

Åbenhed og tilbagerejse

Hvad er din holdning til åbenhed i adoption hos nationalt og internationalt adopterede?

»Åbenhed over for et barn om, at det hører til to kulturer, er en totalt nødvendig forudsætning, og det skal det lære, fra det er helt lille. Der er nogle, der dybt interesserede i at kende deres ophav, og der er nogle, der bare siger: 'Jeg er dansker. Færdigt arbejde!' Så det må man jo også afstemme efter barnet. Men hele grundlaget er, at de fra små bliver bekendt med, at de er adopteret. Det kan godt være, at man først begynder at interessere sig for at være adopteret, når man er 25 år.

Nogle har ikke det behov, mens andre er vildt optaget af det, fra de er små.«

»Hvis det opleves meget traumatiserende for dem, så er det som regel, fordi der er noget andet galt, som forhindrer dem i at danne en tryk identitet,« mener Niels Peter Rygaard. »Hvis det hele tiden er et kæmpe problem, og de siger: 'Jeg synes ikke, jeg hører til nogen af stederne, jeg har mistet mine forældre,' eller hvad det kan være, så er det måske, fordi de ikke trives, og så bliver det i deres hoveder til hele forklaringen på, at de har det skidt – måske også i de voksnes. Men i virkeligheden er det nok noget andet, der plager dem. For eksempel at de ikke spiller særlig godt sammen med deres adoptivforældre, bliver mobbet eller andet.«

Niels Peter Rygaard peger på, at der er forskel på dem, der er adopteret som så små, at de slet ikke kan huske noget, og dem, der helt tydeligt kan huske deres forældre og det miljø, de kom fra. Han mener, at det ofte bliver sværere for de store at komme ind i en ny familie og skulle knytte sig til den, fordi de stadig er knyttede til nogle fra før adoptionen og har levet i en helt anden kultur. For eksempel kan man se hos adopterede fra ringe børnehjem, at de ikke har knyttet sig til voksne, men mere til andre børn, og tabet af dem påvirker dem dybt.

Men kan man ikke forestille sig følelsen af at høre til begge steder?

»Jo, hvis der er den åbne dialog mellem adoptivforældre eller plejeforældre, og biologiske forældre. Men det er jo tit meget problematisk. Der er for eksempel forældre, der har bortadopteret et barn og så har giftet sig igen, og så vil de ikke kendes ved, at de har fået et barn uden for ægteskab. Der er mange adopterede, der er rejst til afgi-verlandet – nogle har mødt deres forældre og har været glade for det. Men der er nok lige så mange, der er blevet skuffede og har følt sig afvist eller er blevet chokerede over, hvad det var for nogle forældre, de egentlig havde.«

Niels Peter Rygaard mener ikke, man kan give generelle råd om, hvornår det er bedst at foretage en tilbagerejse; derimod synes han, at alle udenlandsk adopterede automatisk bør have dobbelt statsborgerskab, så de selv kan

vælge som voksne, hvor de ønsker at høre til.

Når man som forældre træffer beslutning om tilbagerejse eller ej, er det vigtige spørgsmål, om man har den nødvendige indføling og forståelse for barnet, og om man har en god relation til det:

»Hvis barnet er interesseret i det, skal man jo tage det til efterretning og gøre noget ved det. Almindelige forældre er ofte usikre på, om de gør det rigtige, og adoptivforældre endnu mere. I min erfaring skal man øve sig i at bruge sin intuition. Hvis du er i tvivl, kan du spørge en ekspert – men den daglige ekspert kan du som adoptant hilse på i spejlet hver morgen. Vær tålmodig, for det tager tid at bygge en identitet – både som adoptant og som adopteret. Det er en fælles udviklingsproces.« ■



PRIVATFOTO

Niels Peter Rygaard

Niels Peter Rygaard er psykolog, underviser og forfatter til en række bøger om tilknytning, tab og omsorgssvigt. Han rådgiver professionelle, forvaltninger og beslutningstagere i arbejdet med anbragte og adopterede børn og unge. Han er medstifter af Fairstart Fonden, der underviser medarbejdere i NGO'er, forvaltninger og børns omsorgsgivere verden over i tilknytningsbaseret omsorg. I 2012 fik han Adoption & Samfunds adoptionspris for sit arbejde med Fairstart, og i 2020 modtog han den amerikanske psykologforenings internationale pris for humanitært arbejde for udsatte befolkningsgrupper. Niels Peter Rygaard er også adoptivfar til en datter og en søn adopteret fra Kina.

*Tvangsbortadoption
er det mest
indgribende, man kan
gøre mod en familie.*

FOTO: KELLY SIKEMA/UNSPLASH

Tvangsbortadoption i stedet for plejefamilie

Tvangsbortadoption må ikke være et succeskriterie i sig selv. Adoption uden samtykke skal være en mulighed for at give et barn nye chancer for et godt liv.

AF LÆRKE THEODORA WIEMANN

Adoption uden samtykke er blevet det nye sort – det er i hvert fald den tendens, der synes at tegne sig, for der er ikke tidligere blevet tvangsbortadopteret så mange børn inden for landets grænser, som der bliver i disse år. Det skyldes, at der er lavet lovændringer de seneste år vedrørende den type adoption, der kaldes adoption uden samtykke eller tvangsadoption. Det betyder, at de biologiske forældre får bortadopteret deres barn, uden at de har godkendt det.

Hvis vi kigger på de seneste lovændringer, ændrede man i 2015 loven, så det ikke længere skulle bevises, men kun *sandsynliggøres*, at forældre ville være varigt ude af stand til at varetage den primære omsorg for deres barn,

hvilket fik antallet af tvangsadoptioner til at stige fra 2017 og de følgende år. Ydermere kunne en tvangsadoption også besluttes, »hvis barnet har fået en sådan tilknytning til plejefamilien, at det vil være skadeligt for barnet at bryde denne«.

I 2019 blev lovgivningen for tvangsadoption igen ændret, så disse sager kunne behandles hurtigere end førhen, fordi selve sagsbehandlingen blev forenklet, også beskrevet som »kontinuitet og enkle forløb for børn, der adopteres uden samtykke«. Det betød, at man begyndte at se en yderligere stigning i antallet af børn, der blev tvangsbortadopteret i Danmark. Statsministeren udtrykte også klart i sin nytårstale i udgangen af 2019,

at langt flere udsatte børn skal bortadopteret i fremtiden.

Regeringen har stillet forslag om endnu en lov på området. Den hedder *Barnets Lov* og er en del af aftalen *Børnene Først*. Barnets Lov forventes at træde i kraft i april 2023, og den vil betyde, at man fremover kan afgøre, om et barn skal bortadopteret uden forældrenes samtykke, allerede før barnet er blevet født. Loven vil i sin enkelhed betyde, at barnet kan komme til sin adoptivfamilie straks efter fødslen, selv om de biologiske forældre i princippet har en ankemulighed.

Alternative løsninger udelukkes

Jeg mener ikke, at tvangsbortadoption må være et succeskriterie i sig selv.

Adoption uden samtykke skal være en mulighed for at give et barn nye chancer for at få det godt. Vil de kommende lovændringer om adoption uden samtykke rent faktisk give barnet nye chancer for at få det godt? For hvor meget ved regeringen egentlig om, hvad tvangsbortadoption gør ved et barn på den lange bane? Skal regeringen først til at undersøge det nu?

Jeg er bekymret for, om regeringen vælger at overse kompleksiteten af tvangsadoption og ikke tager højde for, hvilke konsekvenser det kan have for et lille barn, når man adskiller det fra dets biologiske mor straks efter fødslen. Da jeg skrev speciale om betydningen af italesættelsen af adoption hos nationalt adopterede, så jeg en klar tendens til, at samfundet u hensigtsmæssigt overser det faktum, at en person er adopteret, fordi personen ikke synligt skiller sig ud fra mængden. Adopterede er underlagt nogle normative forventninger og en bestemt forforståelse i samfundet om, hvordan man skal være og se ud som adopteret. Nationalt adopterede svarer ikke til de gængse klischeer om, hvordan adopterede ser ud, hvilket kan have en indflydelse på deres søgen efter at høre til i samfundet. Jeg frygter, at denne tendens vil fortsætte, og hvilken betydning vil det få for disse børns opfattelse af sig selv?

Tvangsbortadoption – og adoption generelt – er det absolut mest indgribende, man kan gøre mod en familie, og derfor kan det undre, at regeringen fuldstændig udelukker andre former for familieløsninger. Det kunne for eksempel være en moster eller onkel i den biologiske familie, som kunne blive den primære omsorgsperson for barnet.

»Dårlige forældre«

De nyeste tal fra Ankestyrelsen viser, at 34 ud af 63 biologiske mødre, hvis børn blev bortadopteret i 2019-2020, var diagnosticeret med psykisk sygdom eller misbrug i form af stoffer og alkohol. Socialminister Astrid Krag har også udtalt i forbindelse med den kommende lov, at der er tale om sager, »hvor forældrene er meget dårlige«. I disse sager handler det i høj grad om forældreevner, og hvis de ikke er til

stede, skal det overvejes, om barnet skal tvangsbortadopteret. Men er høj begavelse og et misbrugsfrit liv en forudsætning for at kunne elske et andet menneske? Jeg kan undres over, regeringen vælger tvangsadoption som metode til at gøre det, der er bedst for barnet. For er det også det allerbedste for barnet slet ikke at vide noget om sit biologiske ophav, eller kunne de biologiske forældre få lov til at elske barnet på afstand, uden at kontakten skal brydes fuldstændigt?

Efter jeg skrev speciale om national adoption i 2021, har jeg været vært på en podcast, *Adoptionens mange ansigter*, der forsøger at nuancere den aktuelle adoptionsdebat. Her lavede jeg et afsnit om tvangsbortadoption og interviewede en socialrådgiver, der sidder i den afdeling, hvor de vurderer, om et barn skal indstilles til adoption uden samtykke. Socialrådgiveren fortalte, at mange af de kvinder, som får tvangsbortadopteret deres barn, lever et liv, som er meget anderledes end den gennemsnitlige danskers. Hun beskrev, at de lever i en anderledes kultur, som Familien Danmark aldrig ser, og at de færdes i miljøer, som vi andre sjældent har kontakt med.

Netop fordi disse kvinder lever et væsentligt mere udfordret liv end gennemsnitsbefolkningen, er det klart, at de nyfødte børn vil få brug for noget helt ekstraordinært af deres kommende adoptivforældre. Der skal være særlige forældrekompetencer til stede, hvis det skal lykkes at hjælpe dem. Men findes de forældre overhovedet? Og hvis ikke, vil man så kunne klæde de kommende adoptivforældre godt nok på til den opgave? Man kunne eksempelvis side stille adoptivforældre med plejeforældre og give adoptivforældre den samme toårige uddannelse i at håndtere risikobørn, som plejefamilier får tilbudt. Eftersom alternativet for børnene ville være en permanent plejefamilie, virker det kun rimeligt, at adoptivforældrene har den samme faglige forudsætning som plejeforældre for at hjælpe et barn, der bliver tvangsbortadopteret.

Kontakt med biologisk familie

De kommende lovændringer i Barnets Lov foreslår også, at barnet kan kon-

takte dets biologiske familie, fra det er 12 år. Her bliver man nødt til at støtte barnet, hvis det ønsker at tage kontakt – både hvis de biologiske forældre er imødekommende over for at blive kontaktet, men også hvis de afviser at have kontakt. Der er nemlig ingen garanti for, at de biologiske forældre har lyst til at rippe op i gamle sår, 12 år efter at have fået tvangsbortadopteret deres barn. Den 12-årige præ-teenager kan derfor risikere at blive afvist endnu en gang, og jeg frygter, at barnet fuldstændig mister troen på, at det er noget værd eller værd at elske, og de konsekvenser, det kan have på lang sigt for en sund udvikling og identitetsdannelse. I værste fald frygter jeg at se en usund udvikling med for eksempel depression, eller at den unge adopterede trækker sig ind i sig selv. Det er bare én af de mange udfordringer, som adoption kan medføre, hvor regeringen har et ansvar for at hjælpe, fordi barnet stadig kan have brug for hjælp og støtte lang tid efter, det er blevet tvangsadopteret.

Tvangsadoptionens udfordringer

Det virker, som om regeringen vælger at lukke øjnene for de konsekvenser, adoption har for et barn. Indtil videre vælger de i hvert fald at overse dem. Jeg tænker specielt på de konsekvenser, det har for et barn, når man adskiller det fra dets biologiske mor. Psykolog Inger Thormann beskriver den biologiske familie som barnets livsnerve. Hun mener, at det er nødvendigt, at denne overgang fra den biologiske mor til adoptivforældrene bliver gennemført utroligt nænsomt. Men er der reelt tid til det efter indtrædelsen af de nye lovændringer i 2023, hvor et barn kan blive placeret hos dets adoptivforældre, straks efter det er født? Nogle medfødte udfordringer vil først vise sig flere måneder efter, at barnet er født, og det skal adoptivforældrene være i stand til at kunne opdage og også blive tilbudt faglig vejledning i, så de kan støtte barnet bedst muligt. Barnet kan for eksempel få det svært i skolen på grund af medfødte alkoholskader og medfødt kronisk stress-tilstand, som begge påvirker hjernen og hukommelsen negativt.

Så længe regeringen kun vil skabe et narrativ om, at adoption er det bedste

for barnet, så frygter jeg, at vi vil se, at de tvangsbortadopterede børn også vil skulle kæmpe langt op i teenageårene og voksenlivet, fordi adoptionerne er blevet hastegennemført, og myndighederne er kommet til at glemme de sårbare børn i det forløb.

En løsning kunne være, man tilrettelægger en særlig undervisning for de adoptivforældre, der adopterer et tvangsbortadopteret barn. Kurset kunne fokusere på barnets skærpede behov, hvis det for eksempel har medfødt alkoholskade eller har været udsat for stoffer i fostertilstanden. Lige nu udbyder Ankestyrelsen de adoptionsforberedende kurser, der rummer to weekender og nogle timers obligatorisk PAS-rådgivning, hvilket ikke lyder tilstrækkeligt til at forberede de kommende adoptivforældre godt nok på tvangsadopterede børn og den kompleksitet af udfordringer, de kan være født med. Man kunne her lave et specielt tilrettelagt kursus til de problematikker, som tvangsadopterede børn kan være udfordret af, så de kommende adoptivforældre får den nødvendige viden. Men det kunne også være en mulighed at skærpe støtten i de enkelte kommuner, som barnet bliver adopteret til. Én ting er at svigte barnet, hvilket meget nemt kan ske i disse sager, men hvis regeringen ikke giver adoptivforældrene den rette støtte og hjælp, svigter regeringen også dem. Adoptivforældrene burde ikke være dem, der skal opsøge hjælpen; den burde blive tilbudt dem med det samme og så længe, der er behov for det.

En sort-hvid debat

Den aktuelle debat om tvangsbortadoption kommer hurtigt til at fremstå som en diskussion om, hvorvidt man er for eller imod tvangsadoption. Regeringen giver for eksempel udtryk for, at hvis man er imod tvangsadoption, så er man ikke på børnenes side. Omvendt lyder det fra Adoptionspolitisk Forum, at hvis man er for adoption, er man heller ikke på børnenes side, for »adoption ikke er løsningen på et dårligt plejesystem«.

Flere forskere har været ude og sige, at de ser det som endnu et eksperiment med børn – ligesom vi allerede

har set det med Godhavnsdrene og de grønlandske børn. Til trods for, at Danmark fik sin første adoptionslov i 1923, og vi dermed har bortadopteret danske børn i snart 100 år, kan det undre, at regeringen ikke tager ved lære af de tidligere fejl. I hvert fald ser det nu ud, som om de vil eksperimentere med at tvangsbortadoptere nogle af de allermest sårbare børn i Danmark.

I foråret 2022 publicerede digitalavisen Zetland en artikelserie, der handlede om danske kvinder, der var

flygtet til udlandet med deres ufødte barn i maven, fordi de havde fået at vide, at det ville blive tvangsbortadopteret efter fødslen. I artiklen udtrykte Zetland indirekte sympati med mødrene og et budskab om, at den nuværende adoptionslov er et overgreb på de biologiske forældre, idet de er nødsaget til at flygte ud af landet med fostret i maven. Samtidig gjorde Zetland noget, som ikke er set særlig ofte før. De gav de biologiske mødre en stemme, og de anerkendte den livsnerve, der er mel-



FOTO: MARIANNE ØSTERGAARD

Lærke Theodora Wiemann

Lærke Theodora Wiemann er cand.mag. i sprogpsykologi og selv nationalt adopteret. Til daglig er hun selvstændig, og arbejder blandt andet som mentor for adopterede og er foredragsholder. Hun er vært på podcasten *Adoptionens mange ansigter* og laver derudover et gruppesamtaleforløb for nationalt adopterede i samarbejde med A&S.

Glemmer man at tage højde for, hvilke konsekvenser det kan have for det lille barn at blive adskilt fra sin biologiske mor straks efter fødslen?



FOTO: JAKOB OWENS/UNSPLASH

lem mor og barn, og viste, hvor langt en mor vil gå for at beholde sit barn.

Nogle forskere mente i denne anledning, at debatten bliver for følelsesladet, fordi vi glemmer dem, det handler om, nemlig børnene. Forskere fra VIVE, Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, skrev i foråret 2022 en kronik, som var en reaktion på Zetlands artikelserie. Her kritiserede de Zetland for ikke at have barnet i fokus, fordi man ikke tager højde for børnenes rettigheder.

VIVE's forskere glemte bare, at det kræver rigtig meget at hjælpe et meget sårbart barn. VIVE's forskere skønmaledede adoption som en god løsning, og derfor kunne det være rigtig interessant, hvis staten i fremtiden vil finan-

siere, at VIVE undersøger flere sider af adoption, herunder forholdene i adoptivfamilierne, så det ikke kun er de biologiske forældre, der granskes.

Nedarvet stress

Man kan være uenig i Zetlands fremstilling af de kvinder, der flygter til udlandet med deres ufødte barn i maven, fordi de ikke ønsker at miste det til tvangsbortadoption. Men det er indiskutabelt, at traumer og stress vandrer videre fra mor til barn, inden barnet er blevet født. Denne problematik tales der sjældent om i debatten om tvangsbortadoption. Det kan undre, for tænk nu, hvis forståelsen af et adopteret barns nedarvede traumer og stresspåvirkning i fostertilstanden kunne være

med til at hjælpe barnet til at slippe for et liv med kronisk stress og alle dets følgevirkninger gennem hele barndommen og langt op i voksenlivet.

Den spanske professor i udviklingspsykologi Jesús Palacios mener, at der stadig er mange huller i forskningen i adoption generelt. Der foreligger

Jesús Palacios

Jesús Palacios er ph.d. og professor i udviklings- og pædagogisk psykologi ved universitetet i Sevilla, Spanien. Hans forskningsmæssige fokus er koncentreret om familie- og børneforhold.

næsten ingen viden om de biologiske forældre, efter at deres forældreret til barnet er ophørt, mener han. Eftersom der er tre parter i en adoption, de biologiske forældre, barnet og adoptivforældrene, undrer det Jesús Palacios, at der forskningsmæssigt ikke er en større interesse i at undersøge, hvad der sker med de biologiske forældre, når de ved, at de skal give afkald på deres barn.

Starter vi med at se på nogle af de hændelser, der opstår i fostertilstanden og frem til efter fødslen og bortadoptionen, er der mange omstændigheder, der kan påvirke barnets udvikling og trivsel op til voksenalderen. I mange af de kommende nationale adoptioner uden forældrenes samtykke vil adoptionen blive besluttet, allerede inden barnet er født, hvilket uden tvivl vil sætte moderen i en svær stresstilstand, som vil blive overført direkte til fostret. Hun er måske allerede utrolig stresset af det problematiske liv, hun lever, der kan være præget af alkohol, stofmisbrug og trange kår. Visheden om, at hendes barn vil blive tvangs-bortadopteret efter fødslen, kan også få hende til at tage følelsesmæssig afstand fra fostret under graviditeten. En amerikansk undersøgelse fra 2009 om livet før fødslen tyder på, at allerede efter fire måneders svangerskab kan traumer påvirke fostret. Hvis barnet også bliver udsat for alkoholpåvirkning og stoffer i fostertilstanden, skal det samtidig kæmpe for sin overlevelse, når det bliver født.

Traumatiserende brud

Efter barnets fødsel kommer så de voldsomme skift og adskillelsen fra moderen. Ankestyrelsens tal for national tvangsadoption i 2019-2020 viser, at størstedelen af børnene 'kun' har været placeret i én plejefamilie, inden de bliver adopteret. Det lyder måske ikke af meget, at barnet kun er hos én plejefamilie mellem bortadoption og adoption, men den traumatiserende oplevelse sker allerede i det øjeblik, hvor barnet bliver fjernet fra de biologiske forældre, og for mange adopterede er dette ene skift hårdt nok i sig selv at gennemgå. Hvis barnet bliver godkendt til tvangs-bortadoption før fødslen, vil

de kommende adoptivforældre fra 2023 kunne hjemtage barnet umiddelbart efter fødslen, og så taler vi kun om et enkelt, men stadig voldsomt skift for barnet. Det voldsomme skift forekommer både hos adopterede og anbragte børn. Forskellen for de adopterede børn er, at de får brudt kontakten med deres biologiske familie fuldstændigt, og dermed får de også et brud med den identitet, de blev født med. Den biologiske familie kan dog søge om at have kontaktbevarende relation, men Familieretshuset kan ikke oplyse, om nogen biologiske familier har fået dette bevilget.

Hvad så med den biologiske mor? Hun forsvinder meget hurtigt ud af synsfeltet, så snart hun har født barnet. Flere amerikanske studier har belyst, at mange af de biologiske kvinder oplever et *Birthmother Syndrome*, der opstår som reaktion på at blive adskilt fra sit barn. En amerikansk undersøgelse fra 2007 viser, at biologiske mødre – uanset om de selv har valgt at bortadoptere deres barn – oplever *Birthmother Syndrome*, som er karakteriseret ved ubearbejdet sorg, symptomer på posttraumatisk stress samt skyld og skam. Skylder regeringen ikke også at hjælpe dem?

Der er en tydelig sammenhæng mellem det, der sker for den biologiske mor og for barnet under graviditeten, fordi barnet lever videre med en stress, der er nedarvet, og et brud, der kan være traumatisk. Det er derfor vigtigt, at regeringen tager højde for alt det, som børnene går igennem i forbindelse med tvangs-bortadoption – både før, under og efter. Det er blandt andet fysiske og psykiske reaktioner på det store skift fra den biologiske mor til adoptivforældrene, som kan vise sig på forskellige måder. Dermed ikke sagt, at barnet med garanti vil få et traume af at blive bortadopteret, da det er meget individuelt, hvordan det enkelte barn takler de voldsomme oplevelser, det bliver udsat for.

Undskyldning i fremtiden?

Spørgsmålet er nu, om vi skal forvente at se en fremtidig statsminister om 30-40 år stille sig op på talerstolen og sige undskyld til alle de børn, der bli-

ver tvangs-bortadopteret i disse år. En undskyldning for, at regeringen fratog dem deres identitet og kendskab til deres biologiske forældre. Men også en undskyldning til adoptivforældrene for ikke at have givet dem ordentlig forberedelse og støtte til at varetage de allermest sårbare børn. Så længe regeringen ikke anerkender konsekvenserne, kan vi heller ikke påvirke, hvor udviklingen er på vej hen. Jeg tror, det er afgørende, at regeringen går tilbage og ser på alle vores erfaringer fra næsten 100 års historie med national adoption og anbringelser. Regeringen skal gøre forholdene for adopterede, deres biologiske forældre og adoptivforældrene bedre, for det er afgørende, at regeringen ikke svigter nogen af de involverede parter nu. Jeg ser dette som den eneste måde, hvorpå regeringen kan sætte børnene først og gøre det, der er bedst for dem. ■

Kilder

- Podcast: *Adoptionens mange ansigter*: anchor.fm/lrke-theodora.
- Adoptionspolitisk Forums høringsvar til Barnets Lov: adoptionspolitiskforum.org/adoptionspolitisk-forums-horingssvar-til-forslag-samt-foelgelovforslag-til-barnets-lov.
- DR: Astrid Krag om eksplosion i bortadoptioner: »Vi taler om sager, hvor forældrene er dårlige«: dr.dk/nyheder/indland/astrid-krag-om-eksplosion-i-bortadoptioner-vi-taler-om-sager-hvor-foraeldrene-er.
- Publikation fra Socialstyrelsen om adoption uden samtykke med lovændringer fra 2015: socialstyrelsen.dk/udgivelser/adoption-uden-samtykke-et-vejlednings-og-inspirationsmateriale-til-sagsbehandlere-2-udgave.
- Artikel af psykolog Inger Thormann om Barnets Lov: spaedbarnsterapi.dk/wp-content/uploads/2021/07/Der-foedes-boern-der-ikke-boer-bortadopteret.pdf.
- Perry, B. D. & Szalavitz, M. (2017). *The boy who was raised as a dog. – And other stories from a child psychiatrist's notebook. What traumatized children can teach us about loss, love, and healing*. New York: Basic Books.

TEMA:

FAR

Når man adopterer, har man som far alle chancer for at skabe en mere lige forælderrolle fra starten end med biologiske børn, hvor moren har et biologisk forspring i tilknytningen. På de følgende sider beskriver psykolog Svend Aage Madsen det moderne faderskab, fire adoptivfædre fortæller om deres far-barn-relation, og en adopteret fortæller om relationen til sine fædre, adoptivfaren og den biologiske far.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Silenos med Dionysosbarnet. Gipsafstøbning af en græsk marmororiginal fra 350 f.v.t. Uppsala Universitets kunstsamling.

Rollen som far har udviklet sig betydeligt i de sidste generationer, og den er stadig under forandring. I tidligere epoker og i de fleste samfund har faren været en mere fjern, mere distanceret og ofte mere straffende figur end moren. Selv i familieformer, hvor faren måske ikke var fysisk fraværende, som i de traditionelle landbrugs- eller håndværkerfamilier, var han som regel mentalt og følelsesmæssigt mere distanceret end moren. Med industriarbejdets og kontorarbejdets indtog blev faren først og fremmest karakteriseret ved sit fravær i familien. Den fraværende far var en fast figur i socialpsykologien for 50 år siden.

Efter kvindernes indtog på arbejdsmarkedet og kvindefrigørelsen i 1960'erne og 70'erne, påbegyndte mændene så småt den modsatrettede bevægelse og indtog hjemmene: køkkenerne, børneværelserne og børnene. Fædrene begyndte at få nogle af de samme dilemmaer i familie-arbejde-balancen, som det tidligere kun var mødrene, der havde.

Forskning i farens rolle har kun eksisteret i nogle få årtier, og psykologien har været centreret om mor-barn-relationen. John Bowlbys tilknytningsteori fra 1950'erne talte i udgangspunktet kun om morens rolle som omsorgsgiver og tilknytningsfigur. Først i 1980'erne anerkendte han, at barnet godt kan have flere tilknytningspersoner, og at både moren og faren kunne udgøre en sikker base. Småbørn med flere tilknytningsfigurer er mere trygge over for nye situationer og fremmede mennesker end dem, der udelukkende er blevet passet af moren, og overgangen til daginstitution bliver mindre krisefyldt for dem. I tilknytningsteorien var tilknytningen oprindeligt set fra barnets perspektiv ud fra en overlevelsesstrategi, men også fra forældresiden er tilknytningen kendetegnet ved stærke følelser, som er koblet med evnen til at omprioritere og sætte egne behov til side.

I 1980'erne og fremefter kom fædrene på banen – i familierne og i forskningen. Og al forskning peger på, at

fædre er lige så gode og empatiske omsorgsgivere som mødre – også som eneforsørgere. Og selv om fædre generelt stadig bruger mindre tid sammen med børnene, kan de slet ikke længere karakteriseres som fraværende. Kvalitativt er fædres samvær med børnene i højere grad centreret omkring leg – robust og fantasifuld leg. I selve legen er der tendens til, at fædre inviterer børn ind i leg, de selv synes, er sjov, frem for at følge børnene i deres leg, og det byder på overraskelser, som tiltrækker børnene. Men dette til trods er lighederne mellem kønnenes omsorgsadfærd langt større end forskellene, og der er snarere tale om personafhængige forskelle end kønsspecifikke.

I adoptivfamilier er muligheden for en lige tilgang til forældreskabet oplagt, og adoptivforældreskabet er helt naturligt i *sync* med nutidens ambitioner om et ligestillet forældreskab, hvor børnene har flere tilknytningspersoner, som de kan søge både beskyttelse og udfordringer hos. ■

Adoptivfamilien – et ligestillet forældreskab

Psykolog og forskningsleder på Rigshospitalet, Svend Aage Madsen, er en af landets førende kapaciteter inden for psykologisk forskning i mænds forældreskab. Her fortæller han om, hvad der kendetegner det moderne faderskab, om adoptivfamiliers potentiale for lige tilgang til forældreroller, om at give slip på genernes betydning og om forældredepression.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Helt overordnet ligner faderskab og moderskab hinanden rigtig meget på de grundlæggende ting. Fædre har også den empatiske og ømme kontakt med deres små børn, som man tradi-

onelt har regnet for mødres spidskompetence i forældreskab.

»Fædrene trøster faktisk også børnene, når de er kede af det, giver dem sutten, når de har tabt den, giver

dem mad, når de er sultne, og skifter, når skal skiftes,« siger Svend Aage Madsen.

I al den forskning, hvor man har sammenlignet mænds og kvinders måde at være sammen med små og store børn, har hovedkonklusionen været, at der ikke er særlig stor forskel.

»Man har tit talt om, at fædrene er sammen med børnene på en lidt mere fysisk og lidt vildere måde end kvinder, og at kvinder er mere ømt sammen med børnene, men nu hvor fædrene kommer mere på banen hos de helt små børn, så begynder det at ligne hinanden meget,« konstaterer Svend Aage Madsen. »Men samtidig har man hver sin verden, som man bringer ind i relationen til barnet. Hvem er man ude i verden? Og hvad for en historie har man? Men det er ikke nødvendigvis kønsforskellene, der er dominerende. Det handler mere om, hvilke liv vi kommer fra, og hvad vi bringer med os ind i relationen. Så på den måde er der ikke nogen markante forskelle, og forskellene mindskes i disse år, for fædre bruger mere og mere tid sammen

med deres børn. De sidste 10-15 år har fædre fordoblet den tid, de er sammen med deres mindre børn.»

Men ikke desto mindre mener Svend Aage Madsen, at det stadig er sådan, at mænd generelt er mere fysiske i samværet med børn – med for eksempel at kaste dem op i luften: »Og det gør de ofte også med små børn, hvor mange kvinder står ved siden af og siger 'Uha!' Jeg tror ikke, der er nogen tvivl om, at mændene er mere fysiske sammen med børnene, men det betyder ikke, at de ikke også gør alt det andet. Det er det, der er pointen.«

Forestillinger om det kommende barn

De to køns forestillinger om det kommende barn under graviditeten eller i ventetiden, inden de har fået barnet, siger meget om mænds og kvinders drømme og forventninger til forældreskabet, og det har Svend Aage Madsen forsket i. Inden barnets ankomst taler kvinder om et nært og ømt samvær med et lille spædbarn, mens mænds forestillinger kredser om et lidt større barn; men så snart barnet er ankommet i familien, udligner det sig i løbet af et par uger.

Hvordan ser du så adoptivfamilier i det her nye mønster? Ud fra en almin-

delig logik skulle man tro, at fædre har en lidt mere lige tilgang til et adoptivbarn end et biologisk, hjemmelavet barn.

»Jeg tænker, at det er et endnu mere ligestillet forældreskab, for man har rigtig meget samme udgangspunkt,« siger Svend Aage Madsen. »Men så er der det, vi bringer med os af forestillinger om børn i livet, som hidtil har været forskelligt for mænd og kvinder, men som bliver meget udjævnet i de her år, fordi fædre tager barsel og engagerer sig mere i de små børn«

»I den situation, hvor man ved, at der er et barn et sted i verden, der kommer, og man har et lille, uskarpt billede af barnet – fra det øjeblik starter kærligheden for både far og mor samtidig og med samme engagement. På den måde er der ligestilling, for kvinden har ikke gået med barnet i sin krop.«

»Men det er vigtigt at sige, at én ting er de fysiske forskelle, som er oplagte, men den *forældredannelsesproces*, hvor man beslutter sig til, at man vil have barn, og nogle bliver gravide, nogle finder ud af, at de vil adoptere, og nogle bruger sæddonorer – fra det øjeblik begynder en psykologisk proces, som handler om billeder og forestillinger om barnet, der er på vej. Hvordan var det, da jeg var barn? Og hvordan var

min mor og min far for mig? Alle de ting er meget ens for mænd og kvinder og har mange af de samme indholdselementer – både i adoptivfamilier og biologiske familier.«

Genernes betydning

Noget tyder på, at mænd er mere tilbageholdende over for at adoptere end kvinder, og så har det været sådan i 20 år, at kvinder kunne vælge at adoptere alene. Har du gisninger om, hvad det kan skyldes, at mænd klynger sig lidt mere til deres gener?

»Vi har faktisk undersøgt i forbindelse med sæddonation, hvor vigtigt det er, at man selv og ens partner er biologisk ophav til ens børn. Og der er en lille smule flere mænd end kvinder, der synes det. Men det er ikke alle, der synes, det er vigtigt.«

»I dyreverdenen har hannerne kun ét formål med det hele, og det er at sprede deres gener så meget som muligt. Der er det absolut afgørende for hannerne, at de er biologisk ophav, og vi kan se, at det er det ikke for mennesker. Der er nogle mænd, der siger, at det har en vis betydning, og der er nogle, der siger, at det er ligegyldigt. Og så har vi også spurgt: 'Kan du elske et barn, som du ikke selv er biologisk



FOTO: JULIANE LIEBERMANN/UNSPLASH

Fædre er lige så omsorgsfulde og empatiske over for børnene som mødre, og de har den samme ømme kontakt med dem.

ophav til?' Og der kan vi se, at et stort flertal af både mænd og kvinder siger: 'Ja, jeg kan godt elske et barn, jeg ikke er biologisk ophav til.' Allerede inden de har fået barnet, er de overbeviste om, at det kan de.«

»Lige når man begynder at ville have børn, siger næsten alle, at de selvfølgelig skal være biologisk ophav til deres børn. Men når man så har prøvet nogle gange, og der går noget tid, og det kniber med at få det til at køre, så begynder det at betyde mindre at være biologisk ophav. Det ser ud til, at trangen til at blive forældre er større hos alle end trangen til at være biologisk ophav til sit barn, men kan godt sige, at der er forskelle mellem kønnene, hvor flere mænd lægger vægt på det biologiske ophav.«

Svend Aage Madsen har arbejdet med donorfædre og erfaret, at en del mænd er bange for, at deres børn ikke vil elske dem lige så meget, når de finder ud af, at deres far ikke er biologisk ophav. Og hvad det angår, er problemstillingen i adoptionssammenhæng den samme for far og mor. Der kan både mænd og kvinder tænke: 'Vil vores barn kunne elske os?' Og måske også: 'Vil vi kunne elske det barn lige så meget, som hvis det var vores biologiske?' Forestillingen om, hvad det betyder for barnet, at forældrene ikke er dets biologiske ophav, har altså stor betydning for forældrenes fokus på det.

»Det er også en af grundene til, at nogle fædre ikke vil fortælle, at de ikke er biologisk ophav, og det kan også ske i adoptivfamilier, hvor barnet ikke tydeligt kommer et andet sted fra. Hvis barnet ligner sine forældre i udseende, kan man godt forestille sig, at det ikke er alle, der fortæller det. Og når det er noget, de får at vide sent i livet, giver det mange flere kriser.«

Roller i opbrud

Er der forskel på faderrollen i heteroseksuelle par og i homoseksuelle par?

»Det har vi ikke studeret, men – og det er ren spekulation – fordi vi lever i et samfund, hvor der er nogle kønsroller, kan der være tendenser til, at man fordeler sig lidt på de samme roller også i homoseksuelle forhold – at den ene bliver mere far-agtig og den anden mere mor-agtig. Men det afhænger jo

af, hvad det er for nogle personer. Når der foreligger nogle roller i kulturen om, hvordan man er forældre, så kan man selvfølgelig let komme til at indtage de roller, men på den anden side er der så store forandringer i forældrerollerne i de her år, at der også kommer udjævning på det område. Sommetider er det faren, der er den allermest pylrede, og moren siger 'arh, kom nu!' Det findes jo også.«

»Vi er i så store forandringer, at det mere bliver de enkeltes personligheder end de stereotype roller, der har betydning,« mener Svend Aage Madsen.

Det er dog kun inden for de seneste generationer, at fædre er begyndt at tage sig af børn, og med hensyn til barsel er det først i år, at der er indført ligestilling i Danmark. Svend Aage Madsen fortæller, at i de andre nordiske lande, hvor man har haft fædrebarsel i 20 år, kan man se, at rollerne ændrer sig meget mere, og det vil også ske i Danmark, forudser han. Når det hele er under forandring, skaber man i højere grad sine egne forældreroller i stedet for at bruge nogle bestemte matrixer.

»Og børnene – både adoptivbørn og biologiske børn – kommer jo også til at opleve, at både mor og far er nogle, der går ud i verden og gør deres ting, og samtidig er nogle, der er omsorgsfulde, og som man har nære relationer til. Det er en kæmpe gevinst for børnene, at de oplever – også i forhold til deres eget køn og det andet køn – at de kan meget mere end det, som stereotyperne lægger op til. Og det tror jeg, er en rigdom for børn at komme til at opleve,« siger Svend Aage Madsen.

Mænd på barselsorlov

Mange mænd arbejder i brancher, jobs og lønstrukturer, hvor de ikke bliver særligt godt kompenseret, sådan som barselsreglerne er skruet sammen. I den offentlige diskurs bliver det antydnet, at mænd, der ikke tager barsel eller lige så meget barsel som kvinder, er lidt gammeldags og ikke særlig gode forældre. Hvad betyder denne udskamning for mænds selv værd som fædre?

»Nu ved jeg ikke, om jeg er enig i, at der findes sådan en udskamning. Jeg tror, at der i langt højere grad findes en udskamning af mødre, der ikke ta-



FOTO: JASPER CARLBERG

Svend Aage Madsen

Svend Aage Madsen er psykolog og forskningsleder på Rigshospitalet. Han har siden 1998 været leder af Rigshospitalets Fædre-forskningsprogram, og han har skrevet eller været medforfatter til en stribe bøger om mænd og faderskab: *Bånd der brister – bånd der knyttes, Fædre og fødsler, Fædres tilknytning til spædbørn, Guide til bedre inddragelse af fædre hos sundhedsplejen* og *Guide til behandling af fædre med fødsels-depression*. Han er formand for Forum for mænds sundhed og arbejder aktivt i projekterne Far for livet og Far på barsel.

ger barsel. Men spørgsmålet er, om det er en udskamning, eller det er at sige: 'Hvor er det ærgerligt, du ikke bruger den mulighed i livet.' Det er sådan, jeg ser på det. Vi kan se i vores undersøgelser, at det er op til 70% alle mænd, der tager barsel, og 15% siger, at de ikke ved, om de vil, og der tror jeg, at næsten alle kommer til at tage den, så vi kommer op på 85%. I de øvrige nordiske lande er det 90%, der tager fædreorlov. De, der ikke gør, er ofte enten de meget velstående eller de udsatte grupper i samfundet. Det er i begge ender af skalaen, at det problem findes.«

»I Danmark har man valgt, at barselsreglerne ikke gælder for selvstændige, og det betyder, at for dem med små, private enkeltpersonsvirksomheder gælder barselsreglerne ikke. Så på den måde er det nogle bestemte grupper, der rammes. Vi ved jo også, at fagforeningerne nu vil komme til at lægge rigtig meget vægt på, at der skal være



FOTO: ZACK CALL / HANJONP/ASTA

Mænd er typisk mere fysiske i samværet med børn end kvinder.

den barselskompensation, som der er i det offentlige, og som der er i mange af de store, fine virksomheder. AP Møller, Novo Nordisk, Microsoft og så videre har lige stor barselsorlov til mænd og kvinder med fuld betaling. Man kan jo håbe, at det breder sig på arbejdsmarkedet, så det ikke bliver en økonomisk problemstilling, om man tager barselsorlov.»

En tredjedel af de mænd, som ikke vil tage barselsorlov, angiver økonomi som årsag. Andre siger, at de ikke synes, de kan finde ud af det, eller at de ikke har lyst. Det er de tre vigtigste begrundelser. Det er de samme årsager, man ser i de andre nordiske lande, og andelen af mænd, der tager barsel, afhænger af kompensationen. Under finanskrisen i Island faldt andelen af mænd, der tog barsel, fordi kompensationen blev dårligere på det tidspunkt.

»Kompensationen har stor betydning for, hvem der tager barsel; det er der ingen tvivl om,« konstaterer Svend Aage Madsen. »Men vi skal også huske, at i Danmark er det op mod 40% af familierne, hvor kvinden tjener mest, så det er ikke altid et stort problem, at det er manden, der går på barsel. Det kan det lige så godt være, når kvinden går på barsel, men hvis hun har større kompensation, er det en anden historie.«

Der er en del mænd, hvis løn er præstationsbestemt, for eksempel akkord,

som ikke bliver kompenseret, og der er vel desværre også den generelle tendens, at flere og flere områder på arbejdsmarkedet bliver præget af løse ansættelser?

»Ja, det kan man være rigtig bange for.«

Forstyrrelse i forældredannelsesprocessen

Svend Aage Madsen har forsket i fødselsdepressioner hos begge køn og mener, at der er klar evidens for, at det ikke har fysiske årsager, men har rod i de psykologiske og sociale processer omkring det at blive forældre.

Han ridser kort forskningshistorien op: I gamle dage mente man, at kvinder fik fødselsdepression, når de havde haft komplicerede fødsler, men det viste sig ikke at være tilfældet. Så sagde man, at det måtte være hormoner, men da man undersøgte det, fandt man ud af, at hormonspejlet er meget forskelligt hos de kvinder, der har fødselsdepression. I dag er forskerne overbeviste om, at det er en forstyrrelse i det at blive forældre, og som Svend Aage Madsen kalder *forældredannelsesprocessen*, og at det grundlæggende er det samme for mænd og kvinder.

»Der er noget, som gør, at det er svært for en at åbne sig for barnet, leve sig ind i barnet, blive glad for det og rumme det og overkomme den om-

væltning i livet, det er at blive forældre,« fortæller Svend Aage Madsen. »I dag ser man det som samme problematik for mænd og kvinder, men det kan vise sig på forskellig måde, fordi mænd og kvinder kan have forskellige symptomer. Kvinder kan have nogle mere indadvendte, traditionelt depressive træk, mens mændene i højere grad har udadreagerende og tilbagetrækkende reaktioner. Men det handler bare om den måde, man har symptomerne på. Vi kan se i forskningen i dag, at der er næsten lige mange mænd og kvinder, der får fødselsdepression: 8-10% af mændene og 10-12% af kvinderne. De store internationale metaanalyser peger mere og mere på, at det er samme antal, der får fødselsdepression, og det peger også på, at det er de samme problemstillinger, det handler om. Det handler om det at blive forældre.«

»Når vi behandler for fødselsdepression, er der to spor. Det ene er at få det bedre, og det andet spor er, at man får en bedre relation til barnet og en bedre tilknytning. Så det er ikke kun løst ved, at alle de tunge symptomer letter, for fødselsdepressioner går altid over på et eller andet tidspunkt. Gennemsnitligt går de over i løbet af tre til seks måneder, men spørgsmålet er: Hvordan har relationen til barnet været i den periode? Det er også det, vi i høj grad skal have ind i behandlingen.«

Eftersom fødselsdepression i så lille grad handler om fødslen, men derimod om forældredannelsesprocessen, ville betegnelsen *forældredpression* måske være mere dækkende. ■

Læs mere

- Far for livet: farforlivet.dk
- Far på barsel: farforlivet.dk/far-paa-barsel
- Guide til behandling af fædre med fødselsdepression: sundmand.dk/FogFD.pdf
- Samvirke, Coops medlemsblad, september 2022, tema om forældre. Onlineversion: samvirke.dk/artikler/at-faedre-kaster-mere-med-deres-babygoer-ikke-omsorgen-mindre

De små bånd skal knyttes til et stærkt reb

Samtale med adoptivfar Rune Drewsen om faderskab, kønsstereotyper hos børn og voksne og om omsorgen i den første tid med et adopteret barn. Rune har for en måned siden sammen med hustruen Mimi adopteret sin anden søn, den treårige Sunan fra Thailand. Deres første barn, Mani, er også en dreng, som nu er syv år. Denne gang har parret besluttet, at Rune skal være den primære forælder.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Det er almindeligt, at et adoptivbarn i begyndelsen knytter sig mest til den ene af forældrene, og det er ikke sikkert, at barnet vælger den, som forældrene anser for at være den primære omsorgsperson i starten – og som tager den første den af barselsorloven.

»Det er mig, der tager mest barsel, så det vil være af stor værdi for familien, hvis barnet accepterer mig som den primære, men det er jo ikke noget, vi kan styre,« konstaterer Rune. »Det er op til barnet, og så må man se, hvad der sker. Men vi har været så heldige, at det faktisk er det, der er sket, og det er mig, der har været omkring vores nye søn 24/7 her de første tre uger. Men den sidste uge er han begyndt at knytte sig rigtig meget til mor også.«

»Efter at vi havde hentet ham på børnehjemmet, måtte hun godt være omkring ham den første dag, men så fandt han ud af, at jeg var der, og jeg var åbenbart bedre til at lege, eller hvad det var, og så blev hun holdt på afstand det første lange stykke tid. Han har valgt mig, og det var heldigt, for det var også det, vi ønskede.«

Parrets første søn valgte intuitivt mor, men han havde ikke noget imod, at far også kom i nærheden af ham. Det

har været helt anderledes med den anden søn.

»Hvis mor eller storebror kom ind i rummet, kunne han finde på at begynde at græde. Og så måtte jeg tage ham op,« fortæller Rune. Hvad årsagen var til, at han reagerede så selektivt, kan parret kun gætte på. »Måske havde han set, at Mani og mor havde et godt forhold, så han så sine chancer som større hos far.«

Det første møde

Det første møde med Sunan og overdragelsen var hård, fordi Thailand endnu var i coronanedlukning.

»Det var præcis sådan, som man ikke skal gøre,« fortæller Rune. »Vi kommer til børnehjemmet og bliver lukket ind i en rum, hvor han bliver afleveret, og så går de. Og det er ikke hans plejere, der afleverer ham, men en anden person. Så han må have været skrækslagen og fuldstændig i chok! Vi var sammen med ham i to timer, vil jeg gætte på, og så var det ud i bilen og afsted. Og det var det! Ikke noget med at komme rundt og se børnehjemmet eller hans venner eller sådan noget.«

Parret havde ellers forsøgt på forhånd at gøde jorden for at kunne komme

og besøge deres nye søn nogle gange inden overdragelsen, men det var børnehjemmet komplet afvisende overfor på grund af coronarestriktionerne.

Med deres første søn, som de hentede fra et andet børnehjem i 2017 – længe før corona – foregik overdragelsen næsten på samme måde, men dog en smule mindre abrupt, fordi de fik lov til at komme rundt på børnehjemmet og se, hvor han havde sovet, spist og leget. Her havde de mulighed for at tage fotos, som de kan vise til ham senere, når han bliver interesseret i at høre, hvor han kommer fra.

»I dag får man som adoptivforældre at vide, at det er meget vigtigt at snakke med barnet fra dag ét om, hvor det kommer fra, hvad dets ophav og dets baggrund er,« siger Rune. »Også selv om man ikke har et fælles sprog, skal man fortælle om det fra starten, så det ikke er noget, man gemmer væk; så er fortællingen nem at tilgå, og man kan snakke om den, lige så snart barnet har lyst og begynder at stille spørgsmål til det.«

Har I et fælles sprog, eller hvordan kommunikerer I?

»Min kone har gået til thai og kan nogle enkelte fraser og nogle basale ting, og vi har også brugt en sprog-app. I starten kommunikerer man jo på den måde, som man nu kan – prøver at gentage tingene og knytter fagter til det, man siger, så inden barnet har lært ordene, kan det måske forstå fagterne og kopiere dem. Men børnehjemsbørn skal også lære, at de faktisk har mulighed for at bede om ting – at hvis de er tørstige eller sultne, så bliver der lyttet til det. Så ikke nok med, at han skal lære fagterne, så skal han også lære, at mulighederne er der.«

Udvikling med lynets hast

Efter nu at have været hjemme en måned med Sunan kan Rune knap huske, hvordan det egentlig var den første tid – så hurtigt går udviklingen. Der har selvfølgelig været søskendejalousi, som der i større eller mindre grad er i alle familier.

»Det har været svært for vores ældste søn at acceptere, at der kommer en treårig, som han havde forestillet sig, var en færdig legekammerat, men som bare ikke vil ham i starten, og som græder, så snart han er i nærheden,«

fortæller Rune. »Vi har snakket med ham om det og forklaret, at det højst sandsynligt er, fordi han har haft dårlige erfaringer med nogle større børn på børnehjemmet. Måske har de slået ham eller taget hans mad eller legetøj. Vi har forklaret, at det er vigtigt, at han forsøger lige så forsigtigt at knytte bånd, og hvis han kan knytte en masse små bånd, så bliver båndet stærkt, og de kan lege sammen og få glæde af hinanden. Det har allerede hjulpet gevaldigt på det, og lillebror har også accepteret, at storebror gerne må hjælpe til og bære ham og give ham ting, så det går rigtig hurtigt. Om 14 dage vil det se helt anderledes ud. Det går derudad med lynets hast.«

Far er blevet mor

»Selv om jeg er den primære omsorgsperson, så må jeg aldrig agere *gatekeeper*,« siger Rune. »Det er ikke sundt, hvis jeg holder Mani eller mor på afstand. Sunan skal jo lære at forstå, at de også er her, at de ikke gør ham noget, og at de vil ham det bedste.«

»I de familier, hvor kvinden har været gravid og ammet og måske knyttet et stærkt bånd til barnet, er moren i en eller anden forstand foran på point, når barnet bliver født. Hun er jo vigtig for processen, mens man mere skal kæmpe sig til farrollen, og hvis mor så agerer *gatekeeper* og hele tiden retter på far, og far bliver mors elev, så bliver det et usundt forhold. Og det skal jeg også huske på, nu hvor jeg er den primære. Jeg kan da godt tage mig til hovedet over nogle af de ting, min kone foretager sig, men jeg må huske på, at hun jo også skal lære det, selv om jeg forstår klynkene og gryntelydene bedre, end hun gør, fordi jeg har brugt mange flere timer sammen med ham.«

I starten sov den nye søn sammen med sin far, og den ældste søn sammen med sin mor.

»Det er mig, der er blevet mor, hvis vi skal bruge de gængse termer.«

Konstant fysisk kontakt

Rune er ikke kommet sovende til sin særstatus i Sunans univers. De første 14 dage havde far og søn fysisk kontakt i 20 timer i døgnet. Sunan ville være tæt på hele tiden: holde i hånden eller have øjenkontakt, og når han sov, var

det oven på eller helt tæt op ad sin far – eller med en hånd hvilende på kroppen.

»Og det er lidt grænseoverskridende for mig, for så fysisk en person er jeg ikke,« fortæller Rune. »Jeg betragter mig selv som en introvert person, og jeg lader op, når jeg er alene, og det har jeg ikke haft mulighed for i flere uger. Det er først her for nylig, at jeg har kunnet komme op til overfladen og tage en dyb indånding, og så dykker vi igen.«

»Det er fysisk udmattende. Oppe i hovedet kan jeg selvfølgelig godt tilside sætte mine egne behov og sige: 'Det er det, der skal til, for at få det her til at lykkes', og så accepterer man det jo. Det gjorde jeg i hvert fald.«

Er det ham, der vælger at være så tæt på?

»Ja, det havde han behov for. Og det er jo interessant, for vores første søn havde det ikke. Han sov i vores seng, men han sov helt oppe ved hovedgærdet og ville ikke have fysisk kontakt. Der skulle bare være en fysisk nærhed, men ikke en fysisk kontakt. Her med nummer to skal der være en fysisk kontakt, også når han sover – dog ikke mere i samme omfang som i starten. Nu er han tryk, men han kan stadig godt vågne, fordi han drømmer et eller andet, og så skal man hen og trøste og lægge en hånd på.«

»Det er skægt, at jeg altid har grinet af de folk, der brugte det utroligt nedladende ord 'ammehjerne', men jeg må sige, at jeg jo godt forstår det nu. De første 14 dage have jeg det selv,« fortæller Rune. »Du er så utroligt fokuseret på et andet menneskes behov, at du ikke når at mærke efter, hvad dine egne behov er, og derved bliver du meget ensopret og får en form for tunnel-syn. Og det endda, selv om jeg ikke har skullet bruge 20 procent af min energi på at producere mælk. Det har været superinteressant og lærerigt at opleve. Men jeg kan godt mærke, at min hjerne hungre efter at blive masseret – masseret en anden måde.«

Læringsproces

Hvis man ser på kønsrollerne og kønsstereotyperne i forhold til det her, har I så observeret eller oplevet nogle forskelle på jer som kvinde og mand i forhold til forældrerollen?

»Det interessante med forældreroller er jo, at det, man kender til, er ens egne forældre. Det er dem, man sammenligner sig med. Hvordan gjorde de? Hvad er det, jeg i hvert fald ikke vil gøre, fordi jeg kan se manglerne ved det? Det er det, man bliver opmærksom på.«

Rune beskriver forældreskab som at stå i en båd, der har 12 huller, og man har kun 10 fingre at stoppe i hullerne. Så vælger man dem, man er særligt opmærksom på for at undgå, at der løber vand ind, og så viser det sig måske senere, at man i virkeligheden har stået og holdt på en knast. »Det er spilllets regler, og jeg kan også godt mærke, at hvis jeg bliver presset og ikke har refleksion med i mine handlinger, så kryber jeg tilbage i min reptilhjerne, og den måde, jeg opdrager på, er den måde, jeg selv er blevet opdraget på. Og det er jeg sikker på, at min kone også gør. Vi opdrager på hver vores måde, men fordi vi går op og ned ad hinanden, sker der en homogenisering, og det bliver mere organisk. Man lærer af hinanden. 'Det der løste du meget godt. Jeg ville have gjort det på en anden måde, men jeg kan se, at den måde du gjorde det på, virkede rigtig godt.'«

Rune ser forældreskab som en læringsproces, men han oplever det også som en form for dans, hvor man skal finde rytmen og takten sammen og finde ud af, hvordan det fungerer bedst muligt.

Forældreroller er både kulturelt og biologisk funderet, og tit forventer man i vores kultur, at kvinder er bedre end mænd til spædbørn og måske også mere interesserede i dem, mens mænd er sjovere for lidt større børn. Har I tænkt over, hvordan kønnet spiller ind, også i forbindelse med, at jeres børn ikke var helt spæde?

»Det er svært for mig at sige noget om. Jeg har jo kun en kulturel tilgang til forældrerollen, og da begge vores børn har været forholdsvis store, har vi jo aldrig haft behov for at amme eller made med ske eller den slags.«

Derimod mener Rune, at det har betydning for deres måde at være forældre på, at de ikke er helt unge forældre, men midt i 40'erne.

»Jeg tror, at det medvirker til, at man måske ikke lige så let bliver slået

ud og ikke har en forestilling om, at man går glip af en hel masse. Der er en anden form for ro. Der er ikke den der FOMO (Fear Of Missing Out) – frygten for at gå glip af noget, og det tror jeg, er med til at give anker eller et godt fundament at bygge på. Ikke dermed sagt, at yngre forældre er dårlige forældre. Det tror jeg bestemt ikke, de er. Jeg tror for eksempel, at de er bedre til at håndtere, at de ikke får syv timers søvn.»

»Det, som jeg tror, kan være et problem for mange adoptivforældre, er, at de har gået og ventet i meget lang tid, og den ventetid kan være rigtig svær, fordi de vil det så inderligt. Og når barnet så kommer, skal der skabes tilknytning, og den sker måske meget hurtigere hos forældrene end hos barnet, og det skal man være klar til at håndtere. Jeg syntes dog ikke, det har været svært for os, og jeg synes også, at vores børn har været hurtige til at vise en eller anden form for tilknytning. Det er de små skridt hele tiden. Det er det med de små bånd, der skal knyttes, så det bliver et stort, stærkt reb.«

Kønsroller – hos børn og voksne

På spørgsmålet, om kønsroller farver forældreskabet, fortæller Rune, at kønsrollerne er ret flydende hos ham og hans kone.

»Min kone sætter hylder op og bygger bur til kaninerne, og det interesserer ved Gud ikke mig, men jeg kan da godt støvsuge eller lave mad,« fortæller Rune. »Vi har ikke noget med, at den identitet er min, og den må du ikke tage. Hvis jeg får lyst til at bygge kaninbur, må jeg også godt det, og hvis min kone laver mad, er det da dejligt.«

Parret prøver at opdrage deres børn til, at rollerne er ligeligt fordelt og ikke entydigt knyttet til et bestemt køn, og Rune forestiller sig, at hans børn kommer til at vokse op i et samfund og en tid, hvor kønsrollerne er endnu mere omdefinerede, end de er i dag.

»Min ældste søn og jeg har langt hår, og sommetider bliver han også kaldt for en pige, og nogle gange har han sagt: 'Hey, kan du ikke lige sige til ham der, at jeg altså er en dreng?' Så snakker vi om, hvorfor det er vigtigt, at den person ved det. Men samtidig kan vi også konkludere, at fordi vi i samfun-



Rune Drewsen er primær omsorgsgiver for sønnen, den treårige Sunan fra Thailand.

det har de kønsroller, vi har, så har det hjulpet min langhårede søn, at folk tror, han er en rask pige frem for en uopdragen dreng. De synes, det er dejligt med sådan en pige med krudt i røven. Sådan en drengepige.«

Hvor de samfundsmæssige normer er med til at fastholde børnene i en bestemt kønsrolle, prøver Rune og hans kone at være åbne over for at undersøge og eksperimentere med rollerne.

»Manit ønskede sig brændende en kjole, og så købte vi to flotte kjoler til ham, og han prøvede dem og fandt ud af, hvad det var for noget. Det tror jeg, er med til at låse op, så de ikke bliver så fastlåste i de kønsroller senere i livet,« siger Rune.

Rune, som selv har arbejdet i en børnehave, fortæller, at kønsopdelingen

i høj grad starter, når børnene kommer i skole.

»Når de er i børnehave, vil drenge og piger gerne lege sammen, men pludselig når de kommer i skole, vil drengene ikke lege med piger, og hvor kommer det fra? Så siger nogle, at det har noget med børnenes udvikling at gøre. Ja, ja, men hormonerne banker jo ikke rundt i kroppen på en syvårig.«

Den klare adskillelse af drenge og piger kan skyldes mønstre, som børnene møder i skolen, enten hos de skolekammerater, der er blevet opdraget på en anden måde, hvor kønsforskellen måske er meget tydelig i deres familie, eller den kan stamme fra den pædagogik, man fører på skolen. For eksempel har Rune oplevet i sin søns SFO, at alle drengene skulle på tur, mens pigerne



Ladcyklen gav mulighed for at tage ud på ture og se verden, samtidig med at Sunan kunne føle sig tryk og sikker.

skulle blive hjemme og lave perleplader og tegninger.

»Det kæmper vi så med som forældre og siger, at vi synes, det er en dårlig idé, og så må vi se, om det er noget, vi vil gå på barrikaderne og forsøge at samle et flertal for, eller om det er nok at italesætte det og spørge ind til det.«

Det er en hurtig og nem måde at dele klassen eller gruppen op uden at åbne for diskussioner, men efter Runes mening kunne man lige så godt sige, at alle de, der har fødselsdag på en lige dato, gør det ene, og alle de, der har på en ulige dag, skal gøre noget andet. Men ofte er der ikke tid til at reflektere over den slags i folkeskolen eller i SFO'en.

Det med kønsstereotyper hos børn er interessant: På den ene side hører man meget i medierne om børn, der ikke vil acceptere deres køn – altså en flydende definition af køn – og omvendt siger du, at kønsrollerne er ret rigide i nutidens skole.

»Ja, men jeg tror ikke, at Julie på syv år nødvendigvis har lyst til at være en dreng. Jeg tror, at Julie måske bare har lyst til at spille fodbold. Og så får hun at vide, at det altså ikke er for piger, og det handler ikke om Julies flydende køn; det handler om hendes lyst til at spille fodbold. Og så er der brug for voksne, der siger, at alle har lov til at være med – for eksempel til fodbold,« ræsonnerer Rune.

Paradigmeskifte på vej

Børnenes kønsroller er på mange måder mere rigide i dag end for 30-40 år siden. Rune fortæller, at da han voksede op i 70'erne, måtte drenge og piger de samme ting, og børn skulle have lov til at være børn.

»Men det var også noget bullshit, for det var altid på de voksnes præmisser,« husker Rune. »Børnene blev taget med til festerne, og så kunne man sove inde på alle frakkerne. Det var jo ikke børneprojekter. Det var forældreprojekter, og du var med som det tynde øl. Men tiden var en anden, og jeg tror, at familierne gør det meget mere på børnenes præmisser i dag. Jeg er ikke nødvendigvis fortalende for det heller. Jeg

Vi tænker sjældent over, at vi er to fædre

Rasmus Holm og Thomas Møller Lassen adopterede Le fra Sydafrika i 2014, og de ser sig selv som forældre – snarere end som fædre.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

»Jeg går ikke til daglig og tænker over faderrollen, og hvad der ligger i den,« siger Thomas. »Vi tænker ikke over, at vi er to mænd og dermed to fædre, for vi ser os som forældre.«

Thomas synes ikke, der for alvor er et kønsaspekt af forælderrollen. Det handler mere om personlighed.

»Hvis du kigger på Rasmus og mig, så er der sider af os begge to, som du godt kunne tillægge feminine og maskuline stereotyper. Jeg er vokset op på landet, og jeg måtte kravle op på taget af laden, og mine forældre sagde bare: 'Nå, du er vel nok højt oppe.' Rasmus bliver helt panikket, når han hører om de ting, jeg gjorde som barn.«

»Men omvendt er det mig, der går op i at få pyntet op til jul, for jeg synes, at julen er magisk, mens Rasmus er lidt mere ligeglad med det: 'Nå ja, det er jul...'«

»Vi taler mere om, hvordan vi som personer reagerer på de udfordringer, der er. Vi reagerer meget forskelligt på de ting, vores datter smider i hovedet på os, hvor jeg måske lidt er den bekymrede type, og Rasmus slapper mere af.



Allerede tidligt i deres forhold stod det klart, at Rasmus og Thomas skulle have børn. For Rasmus var det nærmest en livsbetingelse, og for Thomas var det noget, der voksede ud af deres forhold.

FOTO: RAFAEL GARCIN/JUNGFLASH

»Han er for det første mere rolig som person, men så har han som psykolog en faglig overbygning. Selv om han ikke har beskæftiget sig med børn, så har han alligevel en faglig overbygning, og på den måde synes jeg nogle gange, at det har været lidt frustrerende, at han altid havde den iboende ro og så også kunne elaborere på det, hvor der kom fagtermer ind. Når tingene eksploderer, reagerer jeg måske med: 'Hvad gør vi nu? Hvad gør vi nu?' Han træder mere et skridt tilbage, og så kan han sætte de der termer på – helt køligt og professoragtigt.«

Rollefordeling

»Man har tillagt mænd og kvinder, mor og far, forskellige roller bygget på traditioner, hvor far gik på arbejde, og mor gik hjemme og derfor fik en tættere tilknytning til børnene. Men det er nok mere social konstruktion end biologi,« siger Rasmus. »Jeg tænker ikke på mig selv som far; jeg tænker på, om jeg er en god forælder med de dilemmaer, der er. Vi har lært, at der qua vores personligheder er ting,

hvor den ene har nogle forcer, mens den anden har det sværere, og det har givet en naturlig rollefordeling. Hvis man er mand og kvinde, kan der ligge nogle forventninger, og det har vi ikke kunnet læne os op ad.«

Thomas supplerer: »Alle de automatreaktioner, der kunne have været, hvis vi havde fundet en kvinde hver, de er jo sat ud af kraft. Det har måske skubbet til os – til hvad man kunne. Men det er jo gisninger, for jeg har ikke prøvet at leve sammen med en kvinde.«

Et område, hvor parret dog skulle tage stilling til en rollefordeling var med hensyn til barsel. Dengang var der en af forældrene, der skulle tage hovedbarslen.

»Det landede på, at det skulle være Rasmus, der tog morens del. Jeg kunne kun få tre måneders betalt barsel, og selv om der var barselsdagpenge i perioden ud over det, gav det jo en skævvridning. Man kan måske også sige, at det er bedst for barnet i forhold til tilknytning, at der er en, der er den gennemgående i lang tid, så det var måske fint nok. Men det er det eneste, jeg kan

komme i tanker om, for det med rollefordeling fylder ikke.«

Har I tænkt over, om det betyder noget, at I som to fædre har adopteret en pige frem for en dreng?

Hverken Rasmus eller Thomas synes, at de har oplevet, at det spillede en rolle, men de kommer hurtigt ind på det, der kan opstå i den nære fremtid med Les pubertet.

Thomas siger: »Der er nogle oplagte ting omkring det at være pige og kvinde, altså om kroppen, hvor vi ikke har førstehåndserfaring, og hvor vi kan komme lidt til kort. Jeg ved jo ikke, hvad det vil sige at have menstruationssmerter eller ømme bryster. Jeg kan selvfølgelig godt relatere til pubertetsovergang og usikkerheder i den forbindelse, men der er noget helt specifikt kropsligt, hvor jeg ikke kan være med.«

Og han fortsætter: »Jeg kan heller ikke rigtig trække på erfaringer om, hvad det vil sige at lægge neglelak eller tage en meget rød læbestift på – og hvordan drengene og mændene så tager imod det. For jeg har ikke kigget på kvinder på den måde, så der er selvfølgelig nogle ting, jeg ikke kan byde ind med.«

Det er dog ikke noget, parret endnu har skullet forholde sig til. »Når Le spørger, om hun må få neglelak, er det indtil videre mere som et stykke legetøj,« forklarer Thomas.

At undgå lyserød orkan

Når det kommer til legetøj og børns kønsroller har parret klart haft en holdning.

»Vi står ikke allerforrest med en woke-fane, men vi har haft en bevidsthed om, at hun ikke skal holdes tilbage, fordi hun er pige,« fortæller Thomas.

»Da hun var lille, var vi ret opmærksomme på, at hun ikke kun skulle have lyserøde ting og dukker per automatik. Hun var det første barnebarn på begge sider, og så en pige! Der kunne hurtigt gå lyserød orkan i den. Tuttenutte og sløjfer, det måtte hun gerne få, men vi opfordrede til også at være åbne og finde på noget andet. I en periode gik Le meget op i Batman, og hun havde en skelettrøje – men kunne godt have et tylskørt på samtidig.«

»Vi taler jævnligt om det med at være åbne om køn, og at hun ikke skal være begrænset af sit køn,« fortæller Thomas. »Hun må gerne være superfeminin med lyserødt og pailletter, men helst ikke som eneste standard. Det er i virkeligheden en feministisk tilgang at lade være med at putte hende i en kasse og sige, 'at være pige er kun det her'. Om det kan henføres til, at vi er to mænd, som godt ved, hvad man også kan som dreng, og at hun også skal have det med, ved jeg ikke rigtig,« siger Thomas. »Måske er vi bare forældre, der gerne vil have, at der ikke skal lukkes muligheder af for vores barn. Eller måske har det at gøre med, at vi er to mænd, som har prøvet at skulle kæmpe, når vi fik at vide, at der er noget, vi ikke kunne eller måtte, eller når vi som drenge skulle leve op til noget, vi ikke havde lyst til. Så gør vi det samme for vores barns vedkommende.«

Thomas er legetøjsdesigner hos Lego, og han fortæller, at der selvfølgelig er lavet rigtig meget research på, hvad børn kan lide at lege med, og selv om der er forskel på drenge og piger, kan piger sagtens lege med biler og drenge med dukker.

»At lege med actionfigurer er jo også dukkeleg – det får bare et andet twist,« siger han. »Le ville på et tidspunkt gerne have en brandbil, der kunne larme, og det fik hun, og bagefter gik hun over og legede med sin Baby Born-dukke. Her gjorde vi noget ud af at få en brun Baby Born-dukke, men ellers var det et helt lyserødt univers. De ting levede ved siden af hinanden. Og det syntes jeg, var fedt at se.«

Fodboldtosse

Rasmus og Thomas behøver dog ikke at bekymre sig for, at det lyserøde univers står alene.

Da de blev godkendt til adoption, jokede de med, at bare de ikke fik en fodboldtosse! Det er skæbnens ironi, at Le faktisk er lidt af en fodboldtosse.

»Da vi fik at vide, at vi fik en pige, tænkte jeg: 'Yes! Nu slipper jeg for at stå ved siden af en fodboldbane og se på noget elendigt fodbold'. Meget kønsstereotypet tænkt! Klip til seks år senere: Jeg står gennemblødt ved siden af en fodboldbane, for Le går til

fodbold, så karma kan jo tage røven på en.«

Omverdenens reaktioner

Har I fået reaktioner fra omverdenen på, at I er to fædre?

»Børn spørger jo. De spørger: 'Er det rigtigt, at du har to far'er?' 'Hvor er Les mor henne?' Så siger jeg: 'Det synes jeg, du skal spørge Le om'. For Le ved godt, hvor hendes mor er. Vi har billeder og navn på hendes mor, og på den måde er vi heldige,« siger Thomas. »Le har et billede af sin mor på sit værelse i en fin ramme, som hun selv har dekoreret. Hendes biologiske far er slet ikke nærværende, for ham har vi ingen informationer om. Måske fordi vi har noget konkret på hendes mor, er historien om hendes far gledet i baggrunden. Hvis de begge havde været ukendte, havde de måske begge fyldt lige meget.«

»Med hensyn til, om vi har fået reaktioner på familiekonstellationen: Ja, hun har fået reaktioner, men det er på det niveau: Hjemme hos Le er der to fædre, og det kan man godt studse over, men når man kommer hjem til hende, bliver der sagt nej til få mere slik, og der er regler for, hvad man må gøre hvornår, ligesom i andre hjem. Og når man er i skoleklassen eller SFO'en, kan man ikke hele tiden forholde sig til, at Le har to fædre, for nu skal vi altså have lagt en perleplade. Det er ikke noget, der har fyldt ret meget.«

Godkendelsesprocessen

Det eneste sted, hvor det har fyldt noget, at Rasmus og Thomas er to fædre, var i godkendelsesprocessen som adoptanter.

Rasmus fortæller: »Der blev vi konfronteret med spørgsmål som: 'Hvordan ser jeres netværk ud?' Som om de lige ville afsøge: 'Færdes I kun i bøsse-miljøet? Hvor stor heteroseksuel berøring er der?' Men vi tog den også selv lidt på os: Selvfølgelig ville det være uhensigtsmæssigt, hvis barnet slet ikke blev introduceret til en heteroseksuel kultur ...«

Thomas indskyder: »Ja, eller et andet univers i en eller anden form.«

Både Rasmus og Thomas har en lillesøster, som de er nært knyttet til, og som har taget meget del i deres liv.

Rasmus fortæller: »Specielt min lillesøster er meget på og er faster med stort F. Når Le skal ud til faster, så skal de have pigehygge, og så overnatter hun derude. Og det kan godt være, at de taler om nogle andre ting, end vi gør herhjemme.«

Hvordan tog de det i Sydafrika, at I var to mænd?

»Der var meget, meget kærlighed,« fortæller Rasmus. »På intet tidspunkt oplevede vi, at det var underligt. Deres lovgivning er på mange måder meget mere progressiv end vores, og at diskriminere dernede er virkelig fy-fy. Der blev ikke sat spørgsmålstejn ved, at det var to mænd, der kom. Det var også vildt dejligt at se på det Sydafrikatræf, der lige har været, at der var seks homoseksuelle familier, og det virker ikke som om, at der matches på baggrund af køn.«

Drivende kraft i forældreskabet

En af grundene til dette tema om far er, at man nogle gange ser, at det er kvinden, der er den drivende kraft i forhold til adoption, og at det er kvinderne, det betyder mest for, selv om kønnene potentielt har lige tilgang til forældreskabet i en adoptivfamilie.

»Det er sjovt: Da vi mødte hinanden, var det på en af de allerførste dates, at Rasmus sagde, at han skulle have børn,« fortæller Thomas. »Jeg skulle bare have en fadøl mere. Men det blev ved med at være en snak, der lå der. For Rasmus var det en livsbetingelse at blive far. På den ene eller anden måde, så skulle han være forælder. Og for mig var det en ting, der kom ud af mit forhold til Rasmus. Jeg er ikke sikker på, at jeg ville være nået dertil selv, hvis jeg havde været alene, eller hvis jeg havde været sammen med en anden, som havde det på samme måde som mig. Rasmus havde også fra starten en stor tilknytning til Le. Jeg syntes, hun var dejlig, men hun var også et fremmed menneske, der havde sin egen historie. Ikke fordi der var distance, og jeg havde ikke problemer med at være sammen med hende, men for Rasmus var der bare tændt for kærligheden fra det øjeblik, vi så et billede, mens det for mig kom, da vi havde hende. Men det siger ikke så meget om vores køn.« ■

Far var den stærkeste

Det er ikke ualmindeligt, at adoptivbørn har far som første prioritet i en kortere eller længere periode efter ankomsten i deres nye familie. Det oplevede Per og Janet Majlund med deres datter. Her fortæller Per Majlund om at blive valgt til og om de følelser og refleksioner, det affødte hos begge forældre.

AF PER MAJLUND

For 23 år siden hentede vi vores datter i Colombia. Hun var på det tidspunkt to år og 11 måneder gammel, og vi var mor og far, begge på 32 år, og storesøster på 10 år.

Kort tid efter vi fik vores nye datter, blev det tydeligt, at hun havde valgt mig, sin far, som den primære omsorgsperson. Hun ville helst være hos mig og søgte mig, når hun følte, der var fare på færde, når der skete noget nyt, og når hun var træt eller skulle trøstes.

For mig var det jo på mange måder skønt. Jeg fik lov at være tæt på hende og kunne hjælpe hende med de behov, hun havde, og jeg mærkede også hurtigt, hvilket dejligt barn og skønt lille menneske hun var.

På det tidspunkt var det ikke noget, man talte så meget om, og slet ikke som en naturlig reaktion, men vi var heldigvis forberedte på, at når man skifter familie som næsten treårig, så kan man godt få brug for ét bestemt holdepunkt eller at tage familien ind i små bidder. Det var noget, vi løbende måtte tale om, og jeg syntes også, det var hårdt at se, når min kone blev afvist.

Ved man så, hvorfor det er den ene eller den anden, der vælges? Nej, men der er flere teorier om det. For eksempel har det været nævnt, at børnene oftere har følt sig svigtet af kvinder i deres tidlige liv – på børnehjemmet, i en plejefamilie eller af den biologiske mor. Eller at børnene simpelthen finder

mænd mere interessante, fordi der ikke har været så mange mænd som kvinder i deres tidligere liv. Men måske er det en simplificering.

To forældre, to funktioner

Man ved, at udsatte børn i Danmark med omhu ofte vælger en voksen, som kan bære afvisningerne – og alligevel blive stående. Som mennesker kan vi jo nærmest lugte, hvem der ligner os, hvor det er rart at være, hvem der kan tåle, at man bliver lidt besværlig. Det kender de fleste voksne også. Det vigtige er, at der er brug for forskellige roller hos forældrene, og at forældrene har god kontakt indbyrdes, så det ikke skaber jalousi og konflikt i parforholdet.

Reaktionsmønsteret kan også forstås sådan, at den ene voksne må bære barnets svære følelser i en periode, mens barnet søger tryk hos den anden forælder. Det gør alle børn i normal udvikling i perioder, og det er vigtigt for alle børn at have forældre, der kan rumme det, men – set fra de voksnes perspektiv – ønsker man sig selvfølgelig i de fleste familier, at mor og far kan indtage begge positioner og dele sol og vind lige. Men det kan også ses som en stor tillids- og kærlighedserklæring, at man bliver 'bedt om' at udholde at bære barnets svære følelser, og med tålmodighed vil barnet komme tættere og tættere på.

I vores familie endte vi alle med et tæt bånd, og vi har valgt altid at være åbne om den periode og roste også vores datter for, at hun kunne holde fast i sig selv og give udtryk for, hvad hun ville.

Vores datter oplevede mig som den fysisk stærkeste, og i mange år efter søgte hun mig ved rejser, eller hvis vi var steder i København, hvor hun blev utryg. Og hvis vi sammen skulle blive udsat for en fysisk fare i dag, tror vi, at hun igen ville stille sig bag ved far, fordi han er den fysisk stærkeste, mens hun vælger mor, når det drejer sig om noget mere følelsesmæssigt.

Vi valgte, at mor havde hele orloven på et år, så mor og datter kunne knytte sig til hinanden. Mor lavede vores egne sange og lege, hvor kontakt og grin og ufarlig berøring var i fokus, og på den måde blev tilknytningen stille og roligt mere tryk og tæt. Mor puttede hver aften, vores datter fik sutteflaske; det var en kæmpe hjælp, da der jo er meget god kontakt i det. Vi tog den stille vej med prioritering af masser af leg og tid. Det var en af mors yndlingsstunder, når vores datter var faldet i søvn, og hun kunne sidde med hende i favnen og vugge hende og kigge på hende – og nyde, hvor sød hun var.

Selektiv med kvinder

Vores oplevelse var, at det hjalp vores datter, at der var et større barn i familien. I Colombia fortalte de os også, at de havde matchet hende til os, fordi de tænkte, at en storesøster kunne skabe tryghed for en pige på tre år. De to havde en fest, for storesøster var ufarlig og sjov, og lillesøster kunne spejle sig i storesøsters tryghed ved både far og mor. Vi lavede også mange små tøsiture sammen, hvor der var fokus på mor-døtretid.

Langt op i sin barndom satte hun sig tit hos far, når vi var hos familie og venner – mere end vi oplever, andre døtre gør. På den måde har vores tætte forhold helt klart givet vores datter nogle gode far-muligheder.

Vores datter har selv sat disse ord på det: »Du var jo den stærkeste, far«. Og det giver god mening, eftersom hun helt sikkert har været utryk i perioden omkring familieskiftet.

»Jeg vidste jo ikke, du var min mor,« har hun sagt til min kone (også klogt

sagt). Og da vi senere havde en veninde, der skulle rejse ud for at hente et barn, sagde hun: »Sig til hende, at hun skal huske, at han endnu ikke ved, at hun er hans mor.«

Et virkelig godt råd, synes vi, uanset hvordan barnet viser det.

Hvorfor havde hun mon ikke den samme tvivl, om far var far? Vores dat-

ter havde ingen erfaringer med fædre, men havde været hos sin mor, til hun var to et halvt år gammel. Hun gik generelt mere ukritisk til mænd, men var selektiv i forhold til kvinder. På den måde blev det nemmere for mor, at hun ikke gik til andre kvinder, som hun godt kunne finde på med mænd, hvis hun blev i tvivl om forventningen. ■



Søskendeflok fra tre kontinenter.



Her er familien på rejse i Colombia. Far er lige bag vores datter med hånden på hendes skuldre.

Den biologiske far – et forstørrelsesspejl

Hyo Cortzen er uddannet skuespiller og instruktør af ultrakortfilmen *Otosan*, som handler om et møde mellem en adopteret ung mand og hans biologiske far. Her fortæller han, hvordan forholdet til både hans biologiske far og adoptivfar har været en inspirationskilde til filmen.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

I adopteredes søgen efter og møde med de oprindelige forældre er det ofte moren, der først tænkes på og er i fokus, men *Otosan* handler om mødet med faren. Filmens titel betyder i øvrigt 'far' på japansk.

Idémænden bag og instruktøren af filmen, Hyo Cortzen, fortæller, hvorfor hans første film som instruktør skulle handle om et far-søn-forhold:

»Jeg har altid været inspireret af historier om den arketypiske far, og på film og teater er det også historierne om far og søn, der især har rørt mig – lige fra Shakespeare og Hamlet til moderne popkultur og Star Wars.«

Men der ligger også en anden årsag bag. Hyo forklarer, at han – måske delvist ubevidst – har været tiltrukket af at skildre en far-søn-relation, fordi han selv har haft mere komplicerede og ambivalente forhold til begge sine fædre, adoptivfaren og den biologiske far, end til sine mødre.

Hyo blev adopteret fra Sydkorea, da han var nogle få måneder gammel,

og han er vokset op i en familie med en fem år ældre storebror, der også er adopteret.

Interesse for asiatisk kultur

Hyo begyndte tidligt at interessere sig for sin asiatiske baggrund. Han ser det selv om en slags tilflugt, da han i skolen blev drillet med sit asiatiske udseende.

»Da jeg var yngre, og vi havde vores konflikter i min danske familie, og jeg blev drillet i skolen med min race, begyndte jeg at gå op i min herkomst og i asiatisk kultur generelt. Fordi jeg ikke trivedes og ikke havde et godt selv-værd, begyndte jeg at drømme om, at jeg nok havde en koreansk familie, der var lige som samuraier. Samuraier er ganske vist japansk kultur, men det var det, jeg kendte og kunne se op til. Da jeg blev drillet som asiat, gik jeg meget ind i film og kultur, der handlede om den stærke asiat. Og så fik jeg fantasiforestillinger om, at min asiatiske familie nok var sådan, og at de ville redde mig fra min situation. For jeg havde det rigtig skidt.«

I forbindelse med et praktikophold på filmskolen fik Hyo i 2017 for første gang mulighed for at besøge Korea. Her kontaktede han adoptionsbureauet Korean Social Service (KSS) i Seoul for at finde sin koreanske familie. Kort efter hjemkomsten blev Hyo kontaktet af KSS, som fortalte, at de havde fundet familien, og umiddelbart efter færdiggørelsen af skuespilleruddannelsen tog han afsted igen for at møde sin koreanske familie.

Det viste sig – naturligvis – at Hyos koreanske familie slet ikke var en

samurai-familie, som han forestillede sig som barn. Realiteten viste sig at være helt anderledes. De var en helt almindelig koreansk familie bestående mor, far og to børn, en dreng, der er ældre end Hyo, og en pige, der er yngre.

Mødet med far

»Da jeg så møder min koreanske familie, og jeg er rigtig glad over at have mødt dem, og der er kærlighed, så finder jeg også ud af, at de har deres normale problemer lige som alle andre, og de har deres konflikter, som jeg oplevede derovre.«

Det var en overraskelse for Hyo, at hans far levede.

»Lige siden jeg kom til Danmark, har jeg fået at vide, at han nok var død i et biluheld, og at min mor gik i chok og fødte mig to måneder for tidligt. Min far var i koma, og hun vidste ikke, om han ville overleve, og hun vidste heller ikke, om jeg ville overleve, fordi jeg var født for tidligt. I Korea er det svært at være singlemor og have to børn – for på det tidspunkt havde hun min storebror. Og det er også svært at blive gift igen, hvis man allerede er mor, og med den usikkerhed besluttede min mor sig for at adoptere mig væk, hvis jeg overlevede.«

Hyo vidste altså ikke, før han fik kontakt med familien, at hans koreanske far mirakuløst var vågnet af sin koma efter biluheldet. Hyo har imidlertid aldrig fået spurgt sin far, hvad han tænkte og følte, da han kom ud af komaen og fandt ud af, at hans ufødte søn var bortadopteret.

Otosan

Otosan er en film i et helt specielt, ultrakort format på 13 minutter. Filmen er blevet udtaget til Los Angeles Asian Film Festival.

Otosan vil blive vist på arrangementer i Jylland for Adoption & Samfunds medlemmer i foråret 2023.

Tid og sted vil blive annonceret på adoption.dk og på as-event.dk.

Men Hyo fornemmede tydeligt, at hans koreanske far var meget følelsesmæssigt berørt af at møde sin bortadopterede søn.

»Min koreanske far var meget obs på, at jeg skulle møde hele familien, for han havde et ønske om, at jeg skulle være en del af familien igen. Jeg blev mødt af min far! Det var, som om jeg var en baby igen. Det er første gang, han ser mig – et nyt familiemedlem – og så føler han måske instinktivt, at det er et helt nyt barn. Du møder din søn, som har fuldkommen de samme kindben og øjne som dig selv, og så er det måske klart, at du tænker: 'Det er mit kød og blod', uden lige at tænke over, at vedkommende har haft et liv gennem 27 år.«

Hyo ved ikke, om det med at møde hinanden er noget, man gør i Korea, eller det bare var hans far, der gjorde det. Han har ikke set andre gøre det.

»Vi ligner hinanden på en prik. Vi har samme stemme og samme kropsbygning, og jeg kan se tendenser fra mig selv i min biologiske far, men han har ikke opfostret mig, og han har ikke på nogen måde været med til at skabe mig som menneske. Jeg er opdraget her i Danmark af mine danske forældre. Men han viste mig kærlighed og prøvede at få mig ind i familien igen, for der var meget at indhente. Det er nok forståeligt, når ens biologiske søn står foran en, men samtidig gjorde mødet mig mere bevidst om, hvor dansk jeg egentlig er, og det er ikke nogen hindring for, at jeg også ser mig selv som sydkoreaner – jeg ser mig selv som begge dele.«

Kærlighed og frustration

»Det var komplekst at møde ham, for der var kærlighed, og der var frustration,« fortæller Hyo.

»Jeg kunne se tendenser hos ham, som jeg selv har haft. Jeg er nok en person, der er lidt dopaminafhængig og kan finde på ryge og drikke lidt for meget – hvilket jeg ikke har lyst til at gøre og ikke gør mere. Men som teenager gjorde jeg det meget. Det er sådan nogle tendenser, jeg stadig kan se hos ham, hvor han gør nogle ting, som jeg ikke har lyst til at gøre ved mig selv.«

»Han er kærlig, men det er også komplekst, fordi han samtidig ryger to

pakker om dagen, drikker for meget og skændes med min mor. Min bror og søster kunne ikke holde det ud, så vi tog på café, mens de skændtes.«

»Der var nogle konflikter i min koreanske familie, som fik mig til at indse, hvor godt vi har det i min danske familie, selv om vi har haft lignende konflikter. Men konflikterne i min danske familie er blevet løst ved, at vi alle sammen har sat os ned og snakket konstruktivt om dem, og det er jeg glad for.«

»Der var mange ting, der gik op for mig, da jeg mødte min koreanske familie. Jeg har altid lagt mærke til og fået at vide, at jeg meget hurtigt kan komme op i det røde felt og blive arrig, sur eller ked af det. Det er blevet bedre, nu hvor jeg er ældre, men jeg har tit fået at vide: 'Tag en chill pill'. Så mødte jeg min biologiske far og onkel, og de har også temperament.«

»Filmens far og søn er baseret på de relationer, jeg havde med min far, mor, bror og søster – dem alle sammen. I filmen sidder far og søn og spiser en hotdog; i Korea sad vi og delte en cigaret i stilhed. Det er sådan nogle stunder, jeg værdsætter. Uanset at jeg var skuf-

fet og vred, var jeg også glad, og der var også kærlighed, og det er alle de gode ting, jeg tager med mig.«

Åben slutning

Hyo har stræbt efter at lave en åben slutning på sin film – en slutning, hvor man ikke ved, hvilket forhold filmens far og søn får i fremtiden, ligesom Hyo selv ikke er helt afklaret med, hvordan den fremtidige relationen til hans egen biologiske far vil blive.

Far-søn-temaet i *Otosan* er drevet af personlige erfaringer og oplevelser, men også af praktiske omstændigheder. På et *photoshoot* havde Hyo mødt en japansk skuespiller, som passede perfekt til rollen som den biologiske far, og som Hyo meget gerne ville samarbejde med.

Og selv om temaet med en far har været det mest påtrængende for Hyo, vil han meget gerne lave en film, der tager udgangspunkt i mor-figuren, hvis han får mulighed for det i fremtiden. ■

*Magasinet har tidligere bragt et interview med Hyo Cortzen om *Otosan* i nummer 2, 2020.*

På skuespillerskolen, Copenhagen International School of Performing Arts, bliver man uddannet til også at lave sine egne projekter, og i sin første film valgte Hyo Cortzen at fortælle med afsæt i sit eget liv.



Far og mor kan det samme

Far for livet er et projekt, som har til formål at styrke relationen mellem far og barn. Projektet står bag oplysning om faderskab og en masse konkrete aktiviteter, blandt andet fædregrupper og Fars Legestuer landet over. Informationsmaterialet findes både som bog og på en hjemmeside.

AF MARIANNE ØSTERGAARD



Det er bogens credo, at faren er lige så god til at give omsorg til det lille barn som moren.

Bogen *Far for livet* er henvendt til 'manden som far', og den handler både om forberedelsen til at blive far og om realiseringen af faderskabet i den nybagte familie. Teksterne er skrevet af psykolog Svend Aage Madsen, som i årtier har forsket i mænd og faderskab, og sociolog Tobias Siiger Prentow, der har lavet undersøgelser om blandt andet fædre- og manderollen og om fædres oplevelser med sundhedsvæsenet.

Materialets målgruppe er mænd, og bogen taler meget direkte til mænd i et enkelt, på én gang letforståeligt og empatisk sprog. En implicit præmis er, at bogen henvender sig til fædre i et heteroseksuelt parforhold, hvor barnet er et biologisk barn, som kvinden føder.

Adoption fylder ikke

Adoption omtales kun en enkelt gang, nemlig i forbindelse med beskrivelsen af den situation, hvor graviditeten ikke lige kommer – hvor hverken almindelig sex eller fertilitetsbehandling har båret frugt, og hvor parret begynder at afsøge andre muligheder for at blive forældre.

»Heldigvis viser forskningen, at de fleste mænd og kvinder kan elske og knytte sig lige så stærkt til et donor- og adoptivbarn som til børn undfanget på traditionel vis,« står der. Ja, heldigvis! En selvfølgelig viden for adoptivforældre.

Mere står der ikke om adoption, og både dét, at adoption ikke nævnes yderligere og selve indholdet af sætningen, er muligvis symptomatisk for, at adoption i de senere år er blevet

en yderst sjælden, ja, måske næsten ukendt familieform.

Men kan bogen og hjemmesiden så slet ikke læses med udbytte af adoptivfædre? Jo, der er kapitler om at forberede sig på forældreskabet, om at være sammen med et lille barn og forslag til aktiviteter, som er informative også for adoptivfædre.

Bogen slår et stort slag for, at parret forbereder sig på at blive forældre ved at tale med hinanden om forventninger, forestillinger og forbilleder. »Der er meget, man kan gøre for at forberede sig, og det giver ofte et rigtig godt resultat. Men der er også en masse, man ikke kan forberede sig på – og det skal du være forberedt på.« At man uanset god forberedelse ikke kan forberede sig på alt, gælder i endnu højere grad adoptivforældre. De skal ikke bare være forberedt på et barn, men også på et vist aldersspænd hos det kommende barn, et meget uforudsigeligt ankomststidspunkt og uforudsigelige *special needs*.

Men i modsætning til andre forældre kommer adoptivforældre 'automatisk' igennem den fælles italesættelse af forventningerne til forældreskabet i forbindelse med godkendelsesprocessen og de adoptionsforberedende kurser.

Tid – nøglen til tilknytning

Den første kontakt med et nyfødt spædbarn er naturligvis anderledes end det første møde med et barn, der allerede har et levet liv på måneder eller år bag sig. Men at tilknytning mellem far og barn styrkes af alle aktiviteter og kontakter med barnet, gælder også adoptivbarnet – hvad enten det drejer sig om praktiske aspekter af pasningen af barnet eller leg og samvær.

Bogens og materialets grundpræmis er, at far og mor kan det samme. Forfatterne slår fast, at far kan meget mere end blot at være støtte for mor

i hendes omsorgsrolle. Det gælder i det biologiske forældreskab, men jo i endnu højere grad i adoptivforældreskabet, hvor moren ikke er et skridt foran ved at føde og amme barnet. »Tilknytningen og båndet til far er således, som til mor, et resultat af den mængde tid, man bruger sammen med barnet, samt kvaliteten af den kontakt, man har.«

Aktiviteter

De mest brugbare afsnit for adoptivfædre er formentlig dem om, at samvær med barnet og inspirationen til konkrete aktiviteter. Nærvær og involvering af barnet i hverdagens gøremål er nogle af anbefalingerne, og der opføres en række fordele for både barn og far ved samværet, hvor det altoverskyggende er styrkelse af relationen – ikke mindst på længere sigt.

Der er forslag til både ud af huset – ture – til legepladser, svømmehal, museer og ud i naturen – og aktiviteter hjemme i stuen under eller over spisebordet.

Fødselsdepression

Endelig er der et kapitel om fødselsdepression – både i bogen og på hjemmesiden. Fødselsdepression er egentlig en misvisende betegnelse, for den rammer fædre næsten lige så ofte som mødre, og den kan også opstå før fødslen. Det er mere præcist at sige, at det drejer sig om en krise i forælderrollen – som giver følelse af magtesløshed og ulyst i forbindelse med at være forælder, og den kan ytre sig både fysisk, for eksempel i søvnproblemer, og psykisk i form af nedtrykthed, skyldfølelse og angst. Fødselsdepression behandles med samtalerapi – og skal helst igangsættes så hurtigt som muligt for at undgå, at forholdet mellem far og barn lider skade.

Bog versus web

Hjemmesiden *Far for livet* (farforlivet.dk) indeholder langt hen ad vejen de samme informationer som bogen, om end teksterne er omformuleret en smule, og stoffet er struktureret lidt anderledes og har andre overskrifter: På hjemmesiden er det konkret situationsbetinget (for eksempel den nybagte far), og henvendelsesformen er i endnu højere aktivt rettet mod et 'du'.



Tobias Siiger Prentow & Svend Aage Madsen: *Far for livet. En bog til manden som far*. Muusmann Forlag 2021, 122 sider. Pris ca. 170 kr.

Hjemmesiden udnytter nogle af de muligheder, som webmediet giver i modsætning til bogmediet: elastisk med hensyn til stoffets omfang, løbende opdatering og interaktivitet. Aktiviteter med barnet er samlet i en database, hvor man ud fra geografisk lokalitet og barnets alder kan få forslag til aktiviteter. Man kan også selv oprette opslag med aktiviteter.

Mens bogens afsnit om barselsorlov er meget kortfattet og skrevet på et tidspunkt, hvor ændringen af barselsreglerne var på vej, beskriver hjemmesiden de nye barselsregler med øremærket barsel til fædre, og den er et godt afsæt for at sætte sig ind i de overordnede regler og rammer for fars barsel. *Farforlivet.dk* giver ikke alle svarene om vilkår for fædres barsel, men den giver bud på, hvordan man kommer videre i sin afklaring.

Endelig har hjemmesiden lister med artikler (med links til en pdf-version af de fleste artikler), bøger om faderskab og podcasts til fædre. Hjemmesiden opdateres en gang om ugen.

Bogen har – i modsætning til hjemmesiden – afsnit om familieliv og arbejde og indkøring af barn i institution. ■

Læs også interviewet med Svend Aage Madsen på side 35.

Far for livet

Far for livet er et projekt, der skal skabe stærke relationer mellem far og barn. Det er Forum for Mænds Sundhed, der står bag projektet.

farforlivet.dk

Bog fra adopteret

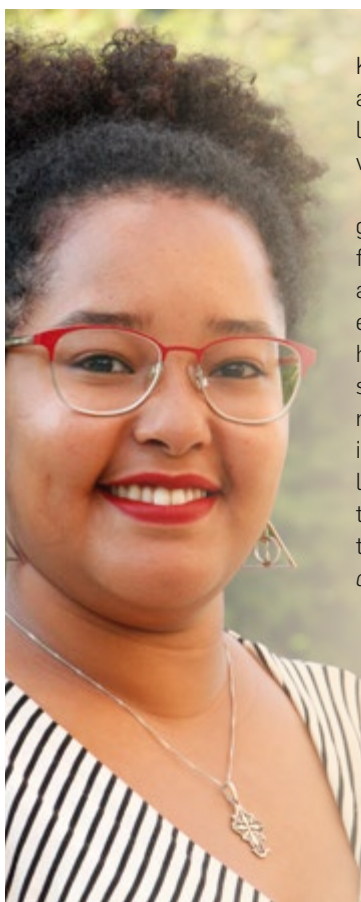
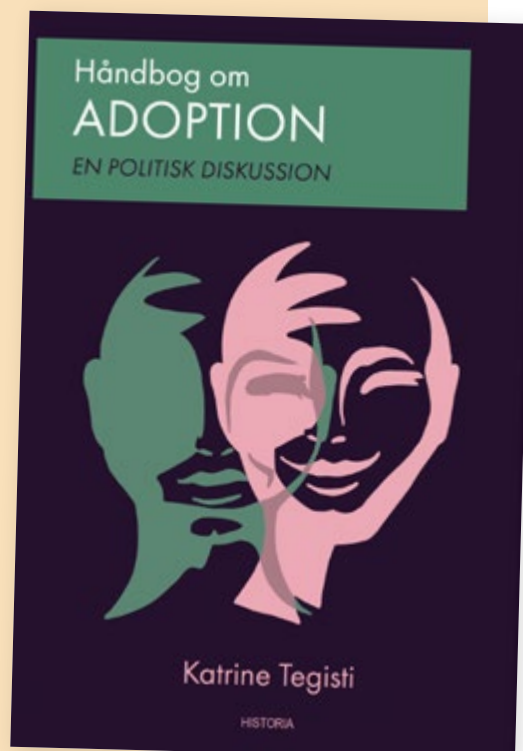


FOTO: MARIANNE ØSTERGAARD

Katrine Tegisti, der er født i 1998 og adopteret fra Etiopien, har skrevet en lille bog om adoption, som især henvender sig til andre unge adopterede.

Ambitionen med bogen er »at give adopterede venner muligheden for let og enkelt at få overblik over adoptionsområdet.« Katrine Tegisti er bachelor i historie, og det, hun selv har savnet, er især en overskuelig historisk fremstilling af adoptionsområdet i Danmark. Et centralt afsnit i bogen er derfor en historisk 'Tidslinje for adoption'. Magasinet Adoption & Samfund har bedt unge adopterede om at anmelde *Håndbog for adopterede – en politisk diskussion*. ■

Katrine Tegisti er bachelor i historie og har været næstformand i Adoption & Samfund Ungdom.



Katrine Tegisti: Håndbog om adoption – en politisk diskussion. Forlaget Historia 2022, 88 sider, illustreret. Pris ca. 250 kr.

Hvornår bliver fortællingen om adoptivbørn voksen?

Håndbog om adoption – en politisk diskussion af Katrine Tegisti er henvendt til unge adopterede, men taler mere om adopterede end til adopterede.

AF LINEA LAN CAI FABRICIUS OG SEBASTIAN BONDE

Lad os starte denne anmeldelse med at dvæle ved bogens titel, *Håndbog om adoption – en politisk diskussion*. Formålet med bogen er at give læseren en mulighed for at bruge den som

håndbog til at få mere konkret viden om adoption. Bogens undertitel lægger (derimod) op til en politisk diskussion, hvilket vil sige, at man kan forvente emner og vinkler, der kan debatteres,

og som man kan have forskellige meninger om. Om det er en diskussion mellem forfatterens egne tanker eller mellem forfatteren og de valgte kilder, er uklart.

til adopterede

Bogen er velskrevet og overskueligt struktureret, og det gør den tilgængelig for enhver læser. Den kan læses igennem på 30-60 minutter.

Bogen har to formål, skriver Katrine Tegisti i forordet. »Det første formål er at gøre de adopterede klogere på deres egen historie, og det andet formål er at give adopterede et redskab i den almene debat om adoption.«

Ud fra den formulering skulle man tro, at bogen er skrevet for at hjælpe de adopterede til at forstå de problematikker, der kan forekomme i deres liv, med andre ord at målgruppen er de adopterede.

Adoption af andres retorik

Katrine Tegisti har valgt gøre brug af en kilde, som næsten er navnetvilling, *Adoptionshåndbogen*, der er redigeret af Iben Krarup Høgsberg og Anette Buch-Illing. Vi ser det som meget problematisk at bruge denne bog som kilde, da det er en håndbog henvendt til adoptivforældre og professionelle omkring adoptivfamilien. På forlagets hjemmeside præsenteres den således: »*Adoptionshåndbogen* er selvskrævet pensum for adoptivforældre, men burde også være det for alle de mange professionelle, som kommer i berøring med adoptivbarnet via vuggestue, børnehaver, skole m.m.«

Hvorfor er det problematisk? Det er det, for ved at gøre brug af denne kilde i det omfang, som Katrine Tegisti har valgt at gøre, bliver udgangspunktet ikke længere den adopterede, men adoptivforældre og andre, som kommer i berøring med den adopterede. Læg også mærke til ordvalget 'adoptivbarnet', som kilden bruger. Katrine Tegisti har altså 'adopteret' begreber og udgangspunkter fra *Adoptionshåndbogen* og andre kilder. Når man uden videre overtager andre bøgernes begreber og definitioner, bliver det hurtigt glemt, hvem det egentlig handler om. Bogen

bruger ofte betegnelserne 'adoptivbarnet' og 'adoptionsbørn' – eller bare 'barnet'. For eksempel i kapitel 1.5, 'Den dobbelte identitet', som handler om Anna fra dokumentarserien *Min sindsyge tvilling*. Her forklarer Anna, at hun er stolt både over at være fra Etiopien, men også over at være dansk. Hvortil Katrine Tegisti kommenterer: »Det kan betyde, at barnet skal forholde sig til to forskellige opfattelser, kulturer og identiteter.«

Og hvorfor er det så vigtigt at dvæle ved disse ting? Det er det, fordi Anna ikke er et barn; hun er 22 år, da dokumentaren bliver optaget. Som alle ved, er 18 år grænsen mellem barn og voksen. Ved at bruge betegnelserne 'adoptivbarnet', 'adoptionsbørn' og 'barnet' glemmer man, at den adopterede bliver voksen. Her kunne det være godt at lave en begrebsoversigt og en forklaring på de valgte kilder. De valgte kilder er måske blevet brugt, fordi der ikke findes relevante kilder – kilder, som ikke henvender sig til adoptivforældre og offentlige institutioner. Man kan derfor betvivle, hvem bogens reelle målgruppe er. Er det adopterede eller adoptivforældre og offentlige institutioner? Vi hælder umiddelbart til, at det er adoptivforældre og andre ikke-adopterede.

Mangler moderne visuelt udtryk

Bogen henvender sig også til en ældre målgruppe i kraft af det visuelle udtryk. Bogens omslag minder om en gammel skolebog, som man kan finde på biblioteket. Det samme gælder også bogens illustrationer og fotografier. De ser ud, som om de kommer fra et *Adoption & Samfund*-blad, eller at der er blevet søgt på ordet 'adoption' i søgefeltet på Shutterstock eller andre fotodatabaser. Billedmaterialet viser stereotyper på, hvordan adoption ser ud.

Der mangler simpelthen et moderne *take* på en håndbog. Det kunne være

i form af farver, typografi, titel, indbinding, opsætning – og valg af kilder. Der findes diverse Instagram-profiler med viden og synspunkter om adoption. Hvorfor ikke bruge dem? Der ligger ofte kvalificeret research bag.

Konstateringer, men ingen diskussion

Derudover bliver der ikke gået tilstrækkeligt i dybden med de forskellige emner – og ikke diskuteret, selvom undertitlen ellers lægger op til det. Der bliver ikke lagt op til diskussion, men snarere bare *konstateret*, uden at der stilles spørgsmål til det, man læser. Vi savner, at der stilles spørgsmål og fremlægges vinkler, som ikke er helt oplagte. Det kunne for eksempel være i kapitel 2.3, 'Til barnets gavn', hvor det bliver taget op, hvad begrebet 'barnets bedste' egentlig betyder, og hvor Katrine Tegisti selv mangler flere analyser og statistikker af børnenes opvækst. Her kunne man stille spørgsmålet: hvorfor til 'barnets gavn' og ikke 'den adopteredes gavn'? Den adopterede forbliver ikke et barn. Den adopteredes liv starter ikke ved adoptionen, og den adopterede bliver ved med at være adopteret, også efter

Linea Lan Cai Fabricius

- Designer hos Uncle Grey.
- BA Graphic Design fra The Royal Academy of Art, Haag.
- Adopteret fra Kina.

Sebastian Bonde

- Kreativ producer i reklamebranchen.
- BA i medieproduktion og ledelse fra Danmarks Medie- og Journalisthøjskole.
- Adopteret fra Colombia.

at barndommen er slut. Hvorfor har Katrine Tegisti valgt ikke at dykke ned i tiden før adoptionen og i tiden efter, at den adopterede er blevet voksen? Eftersom de, der beskæftiger sig med adoption, bliver ved med at bruge de samme kilder, bliver den samme retorik og de samme synsvinkler videreført. Det gælder også Katrine Tegistis bog. Vi kunne godt tænke os at høre mere til Katrine Tegistis egen stemme, egne refleksioner og eget ordvalg.

Kilder

Forlagsomtale af *Adoptionshåndbogen* på Forlaget Hans Reitzels hjemmeside: hansreitzel.dk/products/adoptionshåndbogen-bog-25601-9788741255170

Min sindssyge tvilling, dokumentarserie: soundvenue.com/film/2020/07/min-sindssyge-tvilling-vellykket-dr3-serie-om-soesterskab-psykiske-lidelser-og-jagten-paa-ophavet-412601

Når alt dette er sagt, er vi sikre på, at enhver, som læser denne håndbog, vil blive klogere, da den belyser nogle

gode emner. Vi vil bare gerne blive talt til og ikke om. Og som de voksne mennesker, vi nu engang alle bliver. ■

Passion for adoption

Håndbog om adoption – en politisk diskussion giver et kort og overskueligt overblik over flere vigtige aspekter af adoption. Men den er desværre så kortfattet, at den ikke kommer tilnærmelsesvist i dybden med de komplekse emner, den slår an.

AF KIRA PUMALI PEDERSEN

Forfatteren, Katrine Tegisti, er født i 1998 i Etiopien og kom til Danmark i en alder af 2,5 til 3 år. Som Katrine selv skriver, skal håndbogen »give adopterede et redskab til at forstå adoption som en helhed, både juridisk, politisk og i henhold til de udfordringer, de adopterede møder«. Samtidig er ønsket ifølge bogens bagsidetekst at give adopterede og andre interessenter et let og enkelt overblik over adoptionsområdet.

Adoption er, som de fleste ved, et kompliceret emne, og derfor kan det være en svær opgave at tegne et fyldestgørende billede på knap 90 sider. Dette bliver læseren da også gjort opmærksom på, men jeg synes alligevel, at det ville klæde bogen at redegøre lidt dybere for det faktum, at emner, som 'identitet' og 'motive for adoption' fortjener mere end knap en sides tekst. Selvom bogen i titlen både præsenteres som 'en håndbog' og 'en politisk diskussion', vil jeg snarere beskrive den som en god pjece til de personer, som

ønsker et letlæseligt overblik, inden de kaster sig over emnet adoption.

Jeg har læst bogen kronologisk, men den fungerer også som et opslagsværk. Den har en tidslinje, som kan bruges til at danne et hurtigt overblik – man skal dog være opmærksom på dens mangler. Derudover berører bogen kort forskellige emner inden for adoption, som adoptionstyper, adoptionsmotive, fordomsfuldhed og statistik om adoption.

På grund af bogens korte form kommer vi ikke i dybden med emnerne, hvilket kan være udfordrende for en læser, der også er adopteret. Eksempelvis er det ærgerligt, at der kun er plads til én adopteret persons erfaringer om 'den dobbelte identitet', og at dennes erfaringer bruges som et argument for at sige noget generelt om adopteredes oplevelse af identitetsdannelse (side 17).

Når det er sagt, så er der mange gode ideer i *Håndbogen om adoption – en politisk diskussion*. For eksempel er

det en rigtig god ide med en tidslinje over adoption i Danmark. Desværre virker det som om, at det er gået lidt stærkt i redigeringen af bogen, og tidslinjen har desværre vigtige mangler. For eksempel er de gennemgribende ændringer af godkendelsesprocedurerne for adoptanter i år 2000 med blandt andet indførelse af obligatoriske adoptionsforberedende kurser ikke nævnt.

Katrine Tegistis passion for adoption mærkes, og forståelsen for adoptions kompleksitet kan ses. Måske er det netop dette, der spænder lidt ben for sig selv og er grunden til, at vi ender med en bog, som vil rigtig meget på forholdsvis lidt plads.

Katrines passion kan særligt mærkes i kapitlet 'Udfordringer for adopterede', hvor tilknytningsforstyrrelser og omsorgssvigt berøres. Det er især spændende at læse om, at adopterede børn i udgangspunktet ikke har »større problemer end andre børn, men til gengæld er problemerne ofte anderledes«. Det ville være interessant at læse mere om dette og om adopteredes særlige udfordringer – set med forfatterens øjne. ■

Kira Pumali Pedersen

Kira Pumali Pedersen er uddannet antropolog og adopteret fra Sri Lanka.

Mor er en følelse

MOR – et brøl, en sang, et suk: Det er titlen på en lille, illustreret bog om alle nuancerne i at være mor, som fint rammer den tvivl og skrøbelighed, moderskab også medfører.

AF ANNE BRIDGWATER

Forfatteren Rebecca Bach-Lauritsen siger: »Ønsket om at være en god mor kan fylde så frygteligt. Jeg vil så gerne være en god mor og vil samtidig gøre op med den tanke, at det at være mor er noget, man skal mestre, men så igen – alle de traumer, der kan spores tilbage til netop forholdet til mor, gør det jo til et ansvar, der nærmest er umuligt at bære.«

Det umulige ansvar kender forældre særdeles godt, og det er for mange en særlig sårbar oplevelse at blive forælder ved adoption. Selvom adoptivforældre føler sig 100 procent som barnets forældre, vil der altid være en nagende, måske vag, bevidsthed om, at ens søn eller datter har andre forældre. Oven i det er der den kendsgerning, at mange adoptivforældre ikke ligner deres børn. De kan derfor blive konfronteret med omverdenens blik på deres forældreskab. Så kan du nok så meget stå og *føle* dig som forælder – omverdenen kan sagtens finde på at spørge, om du kender barnets *rigtige* forældre eller lignende.

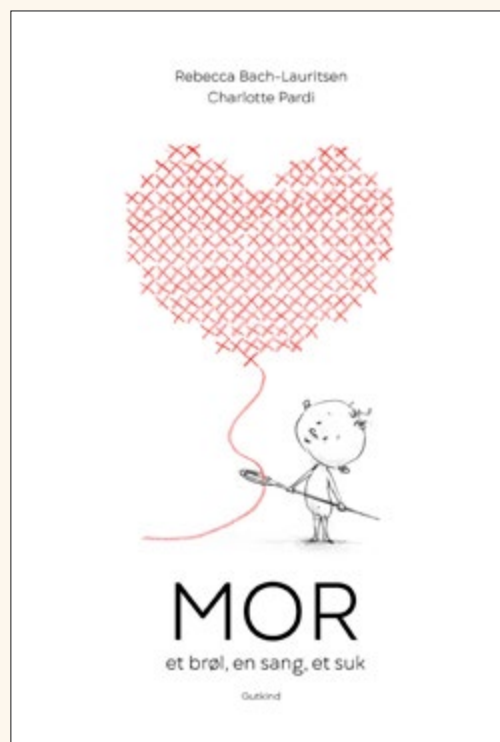
Men når du som adoptivforælder føler dig som forælder, så er det, fordi følelsen af forældreskab er i dig. Og det er den følelse, som bogen *MOR – et brøl, en sang, et suk* rammer så godt. Bogen består af tredive udsagn om, hvad en mor er. For eksempel: »Mor er et spejl.« Eller: »Mor er en maskine.« »Mor er et lidt for langt knus.« Hvert udsagn ledsages af en lille, enkel illustration, der indkapsler den følelse, som udsagnet beskriver. Som mor er det umuligt ikke at genkende sig selv og sine skiftende roller – alle mødre ved, hvordan det er at skifte fra at synge en kærlig godnatsang til at finde mor-masken frem og mekanisk smøre madpakke de dage, hvor søvnmangel og stress rammer.

Der er fokus på kærlighed og på alle de måder, en mor kan optræde i et barns univers, og bogen er befriende fri for enhver hentydning til biologisk moderskab eller den klassiske kernefamilie. Illustrationerne er sort-hvide og røde og rammer både den fysiske og den psykiske oplevelse af moderskab. De tredive helsidesillustrationer fokuserer på et barn uden et bestemt køn, og mor er fraværende i illustrationerne, for det er jo kun

set gennem barnets øjne, at en mor overhovedet er en mor.

Forlaget kalder bogen *MOR – et brøl, en sang, et suk* en anledningsbog, hvilket vist er en betegnelse, som er opfundet i anledning af udgivelsen. Det er en lille bog, som ikke koster det hvide ud af øjnene, og som kan bruges som omsorgsfuld gave i en særlig anledning – til en nybagt mor; en, der har mistet sin mor; en, der savner sin mor; en, der snart skal være mor. Eller bare en, der går og tumler med spørgsmålet om, hvad en mor er. Og hvilken mor gør ikke det?

Mødre, som lever i et homoseksuelt forhold, eller som har fået et barn uden partner, kan få lige så stor glæde af bogen som alle andre mødre. Nu mangler vi bare den tilsvarende bog, der indkredser følelsen af at være far. ■



Rebecca Bach-Lauritsen og Charlotte Pardi (illustrationer): *MOR – et brøl, en sang, et suk*. Forlaget Gutkind 2022, 72 sider. Pris ca. 130 kr.

En af generationsforskellene i sprogbrug gælder flødebollen, som morfar kalder et 'negerkys'. Det udtryk har Ellen aldrig hørt før.

ILLUSTRATION: RIKKE LYDEKING



Mor i hjertet og i blodet

Ellens mor har skæve øjne er en billedbog om børns betragtninger om sprog, adoption og familieformer. Bogens syvårige hovedperson har en mor, der er adopteret fra Sydkorea, men bogen handler ikke kun om adoption. Den skildrer børns undren over forskellige slags udseende, hvad en mor egentlig er, og de mange slags familier, der findes. Bogen anmeldes her af mor og datter, som har læst bogen sammen og brugt den som afsæt for samtaler.

AF MARIE LOUISE RAHLFF BOECK OG SOL RAHLFF BOECK

Ellen bor sammen med sin lillebror, far og mor. Ellen har altid følt, at hendes familie er lige som alle andre familier, men en dag opdager hun noget ganske særligt. Hun opdager nemlig – gennem en samtale med sin mormor og morfar –

at hendes mor både holder *kommedag* og fødselsdag. Dette bliver starten på en helt anden måde at forstå virkeligheden på. Ellens mor holder nemlig ikke bare fødselsdag, men også *kommedag*, fordi hun er adopteret fra Sydkorea. Det betyder,

at de i hendes familie både fejrer den dag, Ellens mor kom til Danmark (med flyveren) og hendes fødselsdag.

Efter Ellens opdagelse møder hun verden på en lidt anderledes måde end hidtil. Hun lægger nemlig nu mærke til, hvordan vi i vores dagligdag har brug for at kunne forstå, hvorfor nogle mennesker er født med mandelformede øjne, nogle med »skæve« øjne, nogle med mørk hud og nogle med mere hvid hud. Ellen begynder at tænke over, at nogle kommer med flyveren, og hvordan man både kan have en mor i hjertet (adoptivmoren, der har givet omsorg og kærlighed) og en mor i blodet (den biologiske mor). Dette bliver begyndelsen på en lille opdagelsesrejse gennem forskellige familieformer, forskellige måder at anskue etnicitet på og et særligt fokus på sprogets udvikling over tid.

På opdagelse i sproget

Bogen er relevant at arbejde med i indskolingen i Folkeskolen, da den omhandler en række relevante temaer, som kan bearbejdes i børnehøjde. Vi mener, at temaerne adoption, forskellige familieformer og fokus på, hvordan sprog skaber en virkelighed for det enkelte barn og børn imellem, er vigtige emner at tale om i skolen og derhjemme. Især talte vi meget om, hvordan bogen belyser sproget, og hvordan særlige måder at tale om eksempelvis etnicitet har ændret sig – for eksempel anses det ikke længere for at være god tone at benævne inuitter som eskimoer. Bogen skaber opmærksomhed på, at ord opfattes forskelligt i forskellige tider og af forskellige mennesker.

»Ellens mor vil gerne have en Eskimo, men Ellen vil hellere have en Solbærstang«. Her er det tydeligt, at der er sket en forskydning i sproget, da de to generationer har forskellige ord for den samme is.

Til gengæld er den følgende sætning ikke acceptabel sprogbrug, men morfaren slipper alligevel afsted med at sige den, fordi han er gammel og kommer fra en anden tid, hvor det ikke var socialt sprogligt uacceptabelt at sige sådan: »Vil du have et negerkys?«

Disse sproglige kategoriseringer er interessante, fordi børn skal kunne kode og forstå den virkelighed, de befinder sig i, hvilket blandt andet gøres gennem sproget. Når man som barn – måske af asiatisk herkomst – møder vittigheder som »Hvor kører man en kineser hen, der har fået madforgiftning? ... På RIS hospitalet!«, kan man føle sig forkert, anderledes, stereotyp eller ligefrem stigmatiseret.

Bogen formår at skildre, hvordan vi som mennesker har brug for at kunne systematisere vores sociale verden ved hjælp af sproglige kategorier, men også, at vi har brug for at være bevidste om, hvordan vi udtrykker os.

Forklarer adoption i børnehøjde

Bogen har desuden nogle fine betragtninger om, hvad det vil sige at være adopteret. Det at have en mor i »hjertet og i blodet« er et fint billedsprog, som børn i indskolingen kan forholde sig til. Vi talte om, at det at have en mor på mange måder handler om kærlighed og engagement, og at kærlighed ikke har en fast form i forhold til en særlig familiekonstruktion.

»Når man adopterer et barn, tager man det til sig, som hvis det var et barn, man selv havde født.« Det skaber en bevidsthed om forskellige livsvilkår og om at leve med og i forskellige familieformer. Vi talte om, at de børn, som ikke ser ud som majoriteten, naturligt kan have en række spørgsmål, som i forbindelse med en adoption kunne være »Ville mine forældre ikke have mig?« eller »Hvorfor vil I ikke have jeres egne børn?« Her bruger bogen endnu engang et billedsprog i børnehøjde, som på en helt autentisk og naturlig måde skildrer, hvorfor nogle familier ikke kan beholde deres barn: »De havde eksempelvis ikke mulighed for at spise så meget spaghetti, som du har foran dig.«

Godt afsæt for samtaler

Bogen formåede at underholde os på flere forskellige niveauer. Overordnet set er bogen velskrevet og egner sig til børn i indskolingen, da den omhandler relevante temaer, der også er meget oppe i tiden. Vi talte om, at der er talemåder og vendinger, som vi voksne stadig bruger, men som den yngre generation slet ikke kunne drømme om at bruge. Efter vi har læst bogen sammen, er vi gået på opdagelse i vores daglige samtaler og generelt i litteraturen. Det er spændende at få den bevidsthed generationer imellem. Endvidere åbnede bogen op for samtalen om adoption, hvorfor nogle adopterer, og hvad det kan have af positive og muligvis negative indvirkninger på et barn.

Vi vil anbefale at have bogen *Ellens mor har skæve øjne* stående på bogreolen derhjemme og i undervisningsregi i de mindste klasser, da bogen omhandler eviggyldige temaer, som altid er relevante at besøge og genbesøge. ■

Sol Maria Rahlff Boeck er folkeskoleelev i 4. klasse, og Marie Louise Rahlff Boeck er uddannet folkeskolelærer og cand.soc. i samfundsvidenskab fra Roskilde Universitet.



Maria Eun Elkjær og Rikke Lydeking: Ellens mor har skæve øjne. Forlaget Indblik 2022, 28 sider, illustreret. Pris ca. 200 kr.

Når mor eller far er adopteret – en ny familief orm

En ny børnebog tager udgangspunkt i det at være barn af en adopteret – at være 'andengenerationsadopteret'. Det er et hjørne af adoptionsfamilielivet, som der ikke tidligere har været meget fokus på, hverken i forskning, samfundsdebat, børnelitteratur eller anden skønlitteratur. Bogen *Ellens mor har skæve øjne* er skrevet af Maria Eun Elkjær, som er adopteret fra Sydkorea og har skrevet bogen, fordi hun synes, den manglede på hylderne, da hun gerne ville tale om adoption med sine egne børn. Her fortæller hun om tankerne bag bogen.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Maria Eun Elkjær skrev bogen under sin barselsorlov med sine tvillinger, som var hendes børn nummer to og tre. Maria Eun Elkjær kunne ikke finde nogen bøger om 'andengenerationsadopteret' på bogmarkedet, og hun fik lyst til selv at skrive en – til gavn for både sig selv og andre børnefamilier – både dem, der kender meget til adoption og dem, der slet ikke gør.

Maria Eun Elkjær's ønske er at bidrage nøgternt til samtaler mellem børn og voksne om adoption og nutidens øvrige familief ormer.

»Jeg ville gerne finde en naturlig måde at italesætte det her med adoption over for mine egne børn, så det ikke skulle være sådan et planlagt rundbordssamtaleemne en aften, når de var teenagere, hvor jeg rigtig skulle fortælle om, 'hvordan mor var adopteret'. Min ambition er, at det bare skal være noget naturligt, som de er vokset op med og altid har vidst.«

Og så var der ikke langt til tanken om, at der måske også er andre familier, der har behov for sådan en bog. Maria Eun Elkjær begyndte at kigge på bogudvalget for børn, og hun fandt ganske vist bøger om regnbuefamilier, skilsmissefamilier og også enkelte om adopterede børn, men ingen om børn af adopterede.

»Jeg ville gerne tale om emnet med mine egne børn via en børnebog, for det fungerer jo rigtig godt at tale med udgangspunkt i en bog.«

Det var ambitionen at skrive en bog, som både børn og voksne ville finde interessant, selv om de læser den på forskellige måder – en bog, som på en objektiv måde danner grundlag for videre dialog.

En ny familief orm

Familien, hvor den ene eller begge forældre er internationalt adopterede, er en forholdsvis ny familiekonstellation, som eksisterer ved siden af utallige andre familief ormer.

»Det var noget, jeg syntes, vi skulle italesætte, så også mere traditionelle danske familier med blondt hår og blå øjne bliver oplyst om denne variant af familier. Men også for, at børn fra disse andengenerationsadoptivfamilier er forberedte på, hvilke spørgsmål der måske opstår, og hvad de skal svare.«

En af de problemstillinger, som børn af internationalt adopterede, møder – ofte i lige så høj grad som deres adopterede forældre – er, at de opfattes som udlændinge, eller at de udsættes for en grad af racisme.

Maria Eun Elkjær fortæller, at det er ret udbredt, at man som koreansk adopteret bliver opfattet som kineser. Det sker både i Danmark og i udlandet, hvis man er på storbyferie.

»Der er jo ikke noget i vejen med at være kineser, men man har bare ikke lyst til at blive kaldt kineser, hvis man er koreaner, ligesom man ikke har lyst til at blive kaldt tysker, hvis man er dansker,« siger Maria Eun Elkjær.

Forskellighed er ikke en svaghed

Samtidig er det vigtigt for Maria Eun Elkjær, at bogen ikke opfattes som moraliserende.

»Jeg håber, at det på en ikke moraliserende måde kommer til udtryk i bogen, at der ikke er noget galt i at se anderledes ud. Vores forskelligheder er jo ikke en svaghed. Det er ikke noget, der skal gemmes væk. Det er noget, som vi ikke behøver at tabuisere, men tværtimod skal tale åbent om. Det er også en stor del af budskabet med bogen,« forklarer Maria Eun Elkjær og tilføjer: »Jeg tror, at fortidsen er med til at mystificere. Det bliver mere tabubelagt og sværere at tale om, når man fortier det – som om det er noget, man skal være fløv over.«

Hvorfor har du valgt at trække klicheen om de skæve øjne helt frem i titlen?

»Jeg har nok valgt den for at være lidt provokerende. Men også for at underbygge det her med, at der ikke er noget galt i at have skæve, firkantede eller runde øjne. Det er ikke dårligt at have skæve øjne. Det er faktisk helt all right, og vi skal ikke bruge det som et skældsord.«

Hadebeskeder

Men netop det med de skæve øjne i titlen førte til visse hadebeskeder på de sociale medier, hvor Maria Eun Elkjær og illustrator Rikke Lydeking havde lavet et opslag om deres kommende bog. De blev anklaget for at være diskriminerende af en i øvrigt anonym person.

Sagen førte til, at forlaget tog udgivelsen op til genovervejelse lige før trykstart, men de endte med at konkludere, at der på ingen måde var noget i bogen, som de ikke kunne stå inde for.

Siden har Maria Eun Elkjær kun fået meget positive tilkendegivelser, også fra mennesker, som hun ikke kender.

»Faktisk har mange homoseksuelle adopterede, som har stiftet familie, skrevet, at de har været sindssygt glade for at møde en historie, som de kunne spejle sig i. De følte sig repræsenteret i bogen, blandt andet på grund af en situation i Ellens skole, hvor klassen taler om forskellige familieformer, herunder en regnbuefamilie.«

Tre hovedtemaer

Der er tre hovedtemaer i bogen.

For det første det med at være barn af en adopteret. Maria Eun Elkjær understreger, at det er ikke for at problematisere det eller gøre det til noget, det ikke er, men bare for at italesætte det helt objektivt.

»Det andet tema er det lidt større perspektiv, nemlig at der findes mange forskellige familieformer i Danmark, og det er noget, vi uden filter bør italesætte frit også over for vores børn,« mener Maria Eun Elkjær. »For det er det, de møder i skolen, og hvor de nu færdes.«

Hun håber, at bogen har en informativ effekt, så læserne får mere indsigt i, at der kan være flere grunde til, at

Maria Eun Elkjær er adopteret fra Sydkorea, og hun tog afsæt i sin egen familie, da hun skrev en børnebog om at have en mor, der er adopteret.

FOTO: MARIANNE ØSTERGAARD

vi ser forskellige ud, at nogle børn bor sammen med to kvinder eller to mænd eller er donorbørn. Og hvis der er en med mørkere hår, kan det være, fordi moren eller faren er adopteret.

Det tredje tema er vores sprogbrug, som bliver taget op til revision og aktualiseret igen og igen. I sommers var det blandt aktuelt med Lagkagehusets nye navn til deres kagemand.

Maria Eun Elkjær synes, at det gør vores sprog fattigere, når en bagerkæde gør henholdsvis kagemanden og kagekonen til intetkøn: »Jeg synes, det er rigtig irriterende, at en bager nu skal kalde det en 'kageperson'. Det skaber et problem, som ikke er der. Indirekte siger de, at man skal være påpasselig med at anvende begrebet henholdsvis mand og kvinde. Men det er der jo rigtig mange af os, der er. Hvorfor skal majo-

riteten tilpasse sig minoriteten? Nu fik de så en masse gratis markedsføring. I bedste Simon Spies-stil.«

Som et andet eksempel på kønsneutralisering nævner Maria Eun Elkjær tegnefilmfiguren Bluey, der er blevet rost, fordi ingen helt er klar over, at det rent faktisk er en pige.

»Jeg ved godt, at moralen er, at du er god nok, lige meget om du er pige eller dreng, men der er også noget forkert ved det, for vi er jo alle sammen født som pige eller dreng.

Men det samme er faktisk budskabet i *Ellens mor har skæve øjne*, forklarer Maria Eun Elkjær:

»En af de ting, jeg også vil sige med bogen, er, at vi alle sammen er gode nok, som vi er, lige meget hvordan vi ser ud, eller hvordan vi vælger at stifte familie. Det håber jeg, kommer til udtryk

– som sagt uden at være moraliserende eller dømmende.«

Generationssprog

I bogen bliver vi præsenteret for og mindet om en række eksempler på sprogtilretning over de seneste årtier.

Der er klassikeren med Pippi Langstrømpes far, der ikke længere kaldes 'negerkonge', men nu kaldes 'sydhavskonge'. Ellens mor kommer til at sige 'negerkonge', men det har Ellen aldrig hørt før. Hun kender kun til, at Pippis far er sydhavskonge. Det samme gælder sangen *Elefantens vuggevise*, hvor Ellens far kommer til at synge 'negerdreng', der hvor det nu hedder 'kokosnød'.

Andre eksempler i bogen er, at morfar taler om 'negerkys', som Ellen kun kender under navnet 'flødebolle', og at mor taler om Eskimois, mens Ellen kalder det en Solbærstang.

I bogen er der en klar generationsforskel i sprogbrug, og bogens holdning er på børnenes side, fornemmer man. Men forfatterens egen holdning er ikke så entydig: »Jeg vil gerne understrege at, det ikke er for at sige, at vi skal lave nye tekster med negerkonger, men jeg synes bare, vi skal lade være med at omskrive historien,« siger Maria Eun Elkjær. »Dog er den med 'neger' faktisk svær, for jeg synes, det er et lidt voldsomt udtryk og specielt 'negerranglen'. Men jeg synes også, at man skylder sig selv og sine børn at fortælle historien og fortælle, at sådan var det engang, men det er det ikke mere, fordi vores mentalitet og opfattelse gudskelov har ændret sig.«

Barskt

I bogen taler familien om, hvordan det egentlig hænger sammen, at moren er kommet med flyveren fra Sydkorea, og at hendes biologiske forældre var fattige, og »de fandt ud af fandt ud af, at den lille baby i stedet kunne komme til Danmark og få en anden mor og far.«

Jeg ser den adoptionsforklaring som ret forskønnet eller forenklet. Var det noget, du overvejede?

»Jeg har tænkt på, at andre, som har haft dårlige oplevelser med deres adoption, måske kunne se den som forskønnet. Men ud fra den research,



ILLUSTRATION: RIKKE LYDERKING

Maria Eun Elkjær valgte at lade ordene 'skæve øjne' indgå i bogens titel for at være lidt provokerende, men også for at understrege bogens morale: at der ikke er noget i vejen med hverken skæve, runde, blå eller brune øjne. Og familiens kanin har endda røde øjne.

jeg har lavet ved at tale med en række andre familier om deres oplevelser og traditioner, så har det været historien om kommedag som en lille fejring og hele fortællingen om, at de kom med en flyver, der er gået igen,« fortæller Maria Eun Elkjær og fortsætter: »Når jeg selv kigger tilbage på det og ser mine billeder fra Københavns Lufthavn, synes jeg, det er ret barskt. Tænk, at man har sendt så mange bittesmå børn med nogle fremmede mennesker mange timer i et fly for at videregive dem til nogle andre vildt fremmede mennesker, som de aldrig nogensinde har mødt – og i en helt anden kontekst!

Jeg kan huske, da jeg som barn fik fortalt historien og kiggede på billeder. Dengang tænkte jeg, at jeg jo bare var baby, men når man selv er blevet forældre og ved, hvor meget børn udvikler sig de første måneder, ser man det på en helt anden måde. Så synes jeg, det virker ret voldsomt.«

Hvad siger dine forældre om det?

»De kan jo godt se, hvad jeg mener, men de ser på det med lidt andre øjne. Dels var der ikke kunstig befrugtning dengang, og dels var det vilkårene, når man ville adoptere. Jeg tror da, de syntes, det var voldsomt og overvældende, men den der forventning og lyksalighed over at blive forældre overskyggede ret meget. Hertil må man ikke glemme, at de jo faktisk har været igennem en mangeårig procedure for at blive godkendt som adoptanter.«

Andengenerationsadopteret

Er der andre dele af adoptionsidentiteten, der 'går i arv', når man ser bort for racespørgsmålet og racismen?

»Det synes jeg, er rigtig svært at svare på, men også interessant. Jeg tror, at nogle vil føle det, men det er måske i høj grad dem, der har adopterede forældre, der har følt det der tomrum og manglende tilknytning. Hvis de har følt det meget i deres liv, kunne jeg forestille mig, at det får genskær hos deres børn.«

»Nu er mine børn ikke så gamle, at jeg ved det, men jeg tror og håber da ikke, at de vil føle manglende identitet. Når deres mormor og morfar en dag ikke er her mere, vil det på en måde

være slut. I hvert fald i forhold til levende mennesker.«

Der er to sider af adoptionen: Den ene er, at man har en familie, som ikke er ens biologiske ophav, og der er også den side, at man ikke kender den biologiske familie. For nogle er det måske mest et praktisk spørgsmål, for eksempel at man ikke kender arvelige sygdomme i familien.

»Det har været min egen dimension på det. Jeg synes, det er irriterende, når læger spørger, om der er arvelige sygdomme i familien, og jeg ikke ved det. For eksempel under mine graviditeter.«

Maria Eun Elkjær fortæller, at hun aldrig rigtig har 'dyrket sin adoption', som hun kalder det, men i forbindelse med bogen har hun været medlem af Facebook-grupper, hvor der bliver talt om identitet og næste generation.

»Så jeg kan da mærke, at det fylder noget hos nogle. Det er bare ikke noget, jeg kan genkende selv.«

Tilbagerejse til Sydkorea

Efter gymnasiet var Maria Eun Elkjær i Sydkorea for at lave frivilligt arbejde. I stedet for at tage til andre lande valgte hun Sydkorea, fordi hun syntes, det ville være interessant at vide, hvor hun kom fra.

Så det havde alligevel noget med din baggrund at gøre, at du valgte Sydkorea?

»Ja, absolut. Og så mødte jeg også mange fra andre europæiske lande, som var adopteret, og som havde større lyst til at finde deres rødder, end jeg lige havde. Som voksne var de blevet nysgerrige og kunne se, at de var ældre, end de var på adoptionspapirerne. Jeg var også ude og besøge børnehjemmet og organisationen Holt, som havde formidlet min adoption.«

Prøvede du at finde din familie?

»Det var jo så nemt, at jeg syntes, det ville være mærkeligt ikke at gøre, når nu jeg var der. 'Vi kan bare slå op her i vores register, og hvis dine forældre stadig bor sammen, så vil vi gerne kontakte dem,' sagde de. Jeg vidste fra mine papirer i Danmark, at jeg havde fire ældre søskende, så jeg kunne regne ud, at de nok ikke var helt unge. Og så tænkte jeg, at jeg måske

ville fortryde det i al evighed, hvis jeg ikke gjorde det. Det var 14 dage, før jeg tog hjem. Så ringede de fra Holt og havde talt med min biologiske mor og en af mine biologiske søstre, som studerede i Seoul. De var blevet meget oprevne og havde følt den skam, som man gør i Sydkorea, og de havde ikke turdet fortælle min biologiske far, at jeg var i landet, for de var bange for, at han ville blive gal. Så jeg kom ikke til at møde dem. De sagde: 'Vi vil gerne, men vi er ikke klar.' Jeg forstod det meget konkret: Selvfølgelig er de ikke klar, når der ringer én og spørger, om vi kan mødes i morgen. Dengang i mine teenageår havde jeg forståelse for det – måske lidt naivt. Men i dag ser jeg det nok mere som en slags 'nej tak, vi kan ikke overskue det'. Det er dog først gået op for mig for kort tid siden, og fordi jeg er blevet spurgt mere til det i forbindelse med udgivelse af bogen. Det er ikke noget, jeg har tænkt over i de efterfølgende år,« fortæller Maria Eun Elkjær.

Var der kontakt efterfølgende?

»Nej, og jeg var enormt splittet, for på den ene side så jeg det som en praktikalitet. Jeg ville gerne vide, om de havde arvelige sygdomme, og jeg ville gerne se, om mine søskende eller mine forældre lignede mig, for jeg er jo ikke vant til at ligne nogen. Den del af mig ville rigtig gerne bare være fluen på væggen. En anden del af mig havde overhovedet ikke brug for at få en familie som penneven, for jeg vidste jo godt, at vi ikke ville komme til at se hinanden særlig meget. Måske havde jeg slet ikke lyst.«

Ved du, hvorfor du blev bortadopteret?

»Ja, de havde fire piger, og de ville bare gerne have haft en dreng, og det fik de så ikke. Nummer fem pige, som ikke kunne forsørge familien, og som de skulle betale uddannelse til, det var bare for meget! Det var næsten det mest voldsomme. De andre ting vidste jeg: at det var strenge kår, og at der var fire piger, men jeg havde faktisk ikke tænkt over, at det var, fordi jeg skulle have været en dreng. I dag er det nærmest omvendt i Sydkorea. Man vil helst have piger, for de er mere flittige.« ■

Sæt ord på racialiseringen

Mira Skadegård er forsker i diskrimination på Aalborg Universitet, og hun er en af de få i Danmark, der har forsket i emnet i flere årtier. Hun anbefaler, at adoptivforældre sætter ord på racialisering og diskrimination meget tidligt – lige som man også tidligt sætter ord på adoption. Racialisering er nemlig en realitet for barnet, også før det selv kan sætte ord på det.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Når man lever i en flerracial adoptivfamilie, hvor forældrene er en del af den hvide majoritet, og barnet er internationalt adopteret og kropsligt skiller sig ud fra flertallet af danskere, kan det være en udfordring at finde ud af, hvordan man som forældre skal gribe problemer med racialisering og racisme an over for sine børn, hvis de ikke selv tager emnet op. Skal man italesætte det? Eller skal man lade som ingenting, som den 'farveblinde' dansker, man er opdraget til at være?

Mira Skadegårds anbefaling er absolut at sætte ord på det.

»Men man skal ikke bare sætte ord på, men sørge for, at der er viden bag ordene. Ellers kan vi i vores ubehag komme til at tale om det på en måde, der måske smitter af, så barnet også føler ubehag,« siger hun. »Men hvis barnet ikke er en del af majoriteten, er det værre at lade, som om problematikken ikke findes. Det vil være en underkendelse af barnets oplevelse. Det er vigtigt at skabe et sprog og legitimere en samtale, så det får plads. Ellers betyder det, at du ikke giver plads til noget, der under alle omstændigheder er eller bliver en central oplevelse for barnet.«

»Så svaret er: Ja, det skal italesættes, men på en måde, der er funderet på viden og ikke på en følelse af ubehag,« understreger Mira Skadegård.

Og hvad vil det så sige?

Mira Skadegård forklarer, at vi har en lang tradition for at placere samtalen om diskrimination og racisme i følelsesfeltet.

»Vi ser det som en holdningsproblematik. 'Bare jeg ikke er racist, er der ikke noget problem. Bare alle har gode intentioner, er der ikke noget problem.' Det er en meget sød, men forkert anta-

gelse, og det vil barnet meget hurtigt kunne gennemskue, selv om det ikke har ord for det. Det vil kunne mærke det, og derfor er det vigtigt, at man har nogle begrebsliggørelser, der hjælper barnet til at få ord på og forstå, hvad de problematikker går ud på – og barnets egne følelser i forhold til de problematikker.«

At overvinde sit ubehag

Men det kan være vanskeligt at omsætte det til praksis?

»Ja, men ikke sværere, end at det er noget, vi alle sammen kan få fat i,« mener Mira Skadegård. »Vi er nødt til at overvinde det ubehag, vi har ved emnet, og overvinde nogle af de overbevisninger, vi bliver bombarderet med, som for eksempel at det ikke er noget problem, eller at vi ikke har racisme i Danmark. Der er mange fortællinger, vi skal gøre op med, og når vi har gjort det, er vi bedre i stand til at have en samtale om racisme med vores barn. Man kan løse mange problemer på forhånd, hvis man

Mira C. Skadegård

Mira C. Skadegård er adjunkt ved Institut for Kultur og Læring på Aalborg Universitet. Hun er forsker, underviser, konsulent og oplægsholder. Hun har skrevet ph.d.-afhandlingen *The Space Between: A Study of Structural Discrimination in Danish Contexts*, som behandler emnet strukturel diskrimination indlejret i danske hverdagssituationer, og hendes arbejde fokuserer på diskrimination og racisme i hverdags-, uddannelses- og organisatoriske sammenhænge.

Man kan læse mere om hendes arbejde på miraskadegard.com.

Mira Skadegård anbefaler, at forældre i flerraciale adoptivfamilier sætter ord på den racialisering og minorisering, der findes i samfundet, for børnene registrerer den under alle omstændigheder.

tager det op. Der er ingen tvivl om, at hvis der ikke skabes rum for at tale om det på en saglig måde i familien, kan det give bagslag.«

Du siger, at man ikke må tage udgangspunkt i sit ubehag. Men hvordan håndterer man barnets ubehag, når man taler om det? For barnet kan jo benægte, at der er et problem, eller slå det hen.

»Det er en typisk respons hos mange børn, at de benægter det, og at de ikke er i stand til at rumme det. Man skal ikke insistere på at tale om det, men vise barnet, at muligheden er der, når det er parat. Man skal ikke komme med noget, som barnet ikke er klar til. Som forældre kender du bedst dit barn udviklingsmæssigt og følelsesmæssigt. Der er ikke én opskrift. Der er mange måder at gøre det på, og det kræver, at man udvikler en følsomhed omkring det. Det må ikke blive et overgreb. Det skal i høj grad være barnet, der styrer processen, og måske er det ikke altid forældrene, der skal tage den samtale. Måske skal den viden om diskrimination og racisme komme et andet sted fra, for at det er nemmere for barnet at tage det op.«

Mange minoriseringsgrunde

Mira Skadegård opfordrer derfor skolerne til at tage emnet op – ikke som mobning, men særskilt som diskrimination og racisme.

»Nogle gange kan det være for tæt, for hårdt og for svært i en familierelation. Måske vil man ikke sår sine forældre, og man vil helst ikke tale om det, for man er ikke parat,« forklarer hun.

Men man kan vel også forestille sig et ubehag ved, at det bliver taget op som et emne i skolen, hvis der er få minoritetslever i en majoritetsklasse?

»Både ja og nej. Det er kun, hvis man har en enstrengt tilgang til det, hvor man tænker, at det kun er et problem, hvis man er racialiseret. Men minoriseringsfeltet er bredt, ligesom diskrimination også har konsekvenser for majoriserede. Der findes også mange forskellige diskriminationsgrunde og minoriseringsgrunde, og mange af dem har overlappende dynamikker. Hvis man nu tager den bredere *intersektionelle* tilgang til diskrimination, som handler om forskellige former for forskellighed, så er det ikke barnet, der er i fokus, men alle dem, som er forskellige fra en eller anden norm. Og det er en meget mere spiselig måde at gøre det på, for det er en anerkendelse af, at vi er forskellige på forskellige måder.«

»Det, der virker bedst, er, når man tager det som en lidt bredere problematik, hvor man synliggør, hvordan det er relevant for majoriserede såvel som minoriserede. Det er meget vigtigt, at man inddrager en bredere viden, og at det ikke kun handler om for eksempel racialisering. For ellers kommer det til kun at handle om de få elever, der er racialiserede. Og så skal de pludselig også være kilde til viden og stå på mål og kunne svare på alle spørgsmål, og det kan de da ikke.«

Tidlig italesættelse

Mira Skadegård mener, at man tidligt skal forholde sig til racialisering og diskrimination i forhold til det adopte-

rede barn, men dog ikke, at man skal tale med barnet om det, inden barnet har sprog. Det kan nemt blive for voldsomt og bombastisk, men det er vigtigt, at forældrene opbygger kompetencer – gerne inden barnet har et sprog.

»Børn registrerer racialisering, allerede når de er to-tre år – noget forskning siger endnu tidligere. Selvfølgelig skal man tage det på børnenes præmisser og ikke komme med en masse fagbegreber, men som forældre være opmærksom på, at racialisering findes i børnenes omgivelser. Det kan godt være, at de ikke kan italesætte det, men det bliver kropsliggjort meget tidligt, så de skal finde ud af, hvordan de vil tackle det; men man skal ikke tro, at man kan slippe for det, indtil de er ældre. Det er en meget reel del af deres hverdag,« fastslår Mira Skadegård.

Det kan være svært at finde en naturlig anledning til at tage en samtale med sine børn om racialisering og diskrimination, men man kan gøre det med udgangspunkt i børnebøger. På den måde bliver det eksternaliseret og normaliseret, samtidig med at man får identifikationsmuligheder. Det behøver ikke at være bøger om racialisering – eller med menneskelige figurer for den sags skyld. Det kan godt bare være bøger, der tematiserer anderledeshed og forskellighed.

Man kan også godt gøre det bare med udgangspunkt i de bøger, barnet i forvejen har, og undre sig sammen med barnet, for eksempel over de repræsentationer, der ikke er i bøgerne.

»På den måde får barnet sat ord på de ting, det opfanger ubevidst, og det finder ud af, at 'det kan jeg godt tale med mor om, for hun har faktisk lagt mærke til det'. Der er mange måder at gribe det an på, hvis man kan være følsom og samtidig arbejde ud fra en lille smule faglig viden, men man skal passe på ikke at overføre sit eget ubehag og tvinge dem til noget, de ikke er klar til,« siger Mira Skadegård.

Man kan være bange for at sige det forkerte?

»Ja, det er en klassiker. Særligt inden for de sidste 5-7 år er denne diskussion blusset meget op – ikke nødvendigvis i forhold til adoption, men

Intersektionalitet er et begreb, der beskriver interaktionen og krydsfelterne mellem forskellige grunde til diskrimination. Begrebet stammer fra det engelske ord for vejkryds, *intersection*. I vejkrydset mødes for eksempel etnicitet, køn, klasse og seksuel orientering. Intersektionalitetsbegrebet har dermed fokus på, hvordan diskrimination ofte er forbundet med flere former for identitetsmarkører på én gang.

Minorisering beskriver en proces eller handling, hvor nogle gøres til en minoritet og tilskrives bestemte karakteristika, typisk mindre værdi. Minorisering kan også ske med grupper, der ikke er et mindretal, for eksempel kvinder.

Majorisering beskriver en proces eller handling, hvor en gruppe gøres til den dominerende, normative og magthavende gruppe i en given kontekst. Der behøver ikke at være tale om et flertal, men om dem med størst magt.

i forhold til racisme og diskrimination og køn. Det er virkelig blevet en stor diskussion, og det er blevet en meget polariseret og vred diskussion, og man hører rigtig mange – især de majoriserede – sige, at de ikke ved, hvad de må sige mere. De føler sig meget frustrerede og anfægtede. Så også på dette område er det en god ide at klæde sig på med lidt viden, så man ikke føler sig taget med bukserne nede.«

OK at tale om forskelle

Hvilke ord skal man bruge om det at se anderledes ud, hvis ens barn har været ude for en racistisk episode baseret på udseendet?

»Det er fint nok at tale om, at vi er forskellige, at nogle har mørkere hudfarve, og andre har lysere,« mener Mira Skadegård. »Jeg tror, det er OK at tale om de forskelle og kropstegn, der er. Man kan sammenligne med andre forskelligheder. 'Jeg ved godt, at jeg ligner alle de andre, så jeg kan ikke tale om,

hvordan du har det med det, men nogle gange har jeg også følt mig anderledes i forhold til x,y,z'. Altså skabe mulighed for, at barnet tænker: 'Mor kan godt forstå det,' men samtidig anerkende, at det er noget andet, og at det gør ondt på en anden måde.«

»Det er meget bedre at få at vide, at racialiseringen er virkelig, end at den bliver affejet. Affejning forstærker oplevelsen af diskrimination og isolerer barnet i meget højere grad end ubehaget ved at skulle erkende racialiseringen.«

»På den anden side er det også vigtigt, at det ikke bliver en tvangsdiskussion. Det er vigtigt, at man kan tage det, når man er klar – både børn og voksne. Det skal også respekteres, hvis man benægter problemet – eller ikke føler sig berørt af disse ting. Man kan ikke sige, at bare fordi nogle mennesker er dybt berørt, kede af det, frustrerede eller oplever diskrimination, så er det alle, der gør det,« slutter Mira Skadegård. ■

Workshop om racisme med Mira Skadegård

Adoption & Samfund tilbyder i foråret 2023 en workshop for adoptanter om racisme, fordomme, stereotyper og mikroaggressioner. Det er emner, der kan være relevante for multietniske adoptivfamilier, som ofte mangler både værktøjer til at håndtere de situationer, der opstår, og begreber til at kunne identificere, italesætte, håndtere eller imødegå diskrimination. Workshoppen vil styrke kompetencer og viden om diskrimination og racisme på forskellige niveauer og hjælpe deltagerne med at udvikle værktøjer til at tale om og tackle udfordringerne.

Workshoppen med Mira Skadegård holdes to gange i foråret 2023: I Stiften Loungen i Aarhus lørdag den 25. februar kl. 13.00-17.00 og på KaffeFair i Aalborg lørdag den 4. marts kl. 13.00-17.00.

NYT FRA AKTIVITETSUDVALGET

Lokalambassadører 2022/2023

Hovedstaden

Vakant

Sjælland

Lene Borg
Knabstrupvej 30 B
Knabstrup
4420 Regstrup
lb@adoption.dk
40 60 92 01

Midtjylland

Louise Werge
Grankrogen 16, Løgten
8541 Skødstrup
lw@adoption.dk
40 92 00 71

Nordjylland

Else Jungersen Overbye
Parallelvej 12
Nørhalne
9430 Vadum
ejo@adoption.dk
60 64 02 85

Syddanmark

Vakant

Aktivitetsudvalget består desuden af:

Rikke Nyborg
Charlotte Mønster
Klaes Sørensen (bestyrelsens repræsentant i udvalget)

Vi mangler frivillige

Igennem det forgangne år har vi igennem vores nyhedsbreve forsøgt at mobilisere frivillige, idet vi flere steder i landet har brug for nogle ekstra hænder, når vi holder arrangementer. Men desværre er der stort set ingen, der har meldt sig.

Har du lyst til at give en hånd med, så kontakt os på AU@adoption.dk og oplys dit navn, adresse og telefonnummer, og så kontakter vi dig. Du er også velkommen til at ringe til en af os og få en snak om, hvad arbejdet går ud på.

Redaktør:

Marianne Østergaard
blad@adoption.dk

30 29 95 53

Redaktionsmedlemmer:

Heidi Senderovitz
Lykke L. Pedersen
Nina Gath

Korrektur:

Heidi Senderovitz

Grafisk produktion:

Eks-Skolens Grafisk Design & Tryk 35 35 72 76
Oplag: 2.700 stk.

Adresseændring, udmeldelse m.v. bedes
meddelt medlemsadministratoren på e-mail:
medlemsadm@adoption.dk.

Abonnement 450 kr.
Medlemskab inkl. magasin 450 kr.
Annoncepris 10 kr. pr. spaltmillimeter

Magasinet modtager altid gerne artikelforslag,
personlige beretninger og billeder. Hvis du ønsker
fotografens navn nævnt, skal det anføres. Vi
bringer ikke længere fotos af medlemmernes
børn, medmindre fotoet illustrerer en artikel
i magasinet. Magasinet (inklusive billederne)
lægges altid efterfølgende på www.adoption.dk.

Artikler i magasinet udtrykker forfatterens syns-
punkter og ikke redaktionens eller foreningens.
Redaktionen forbeholder sig ret til redigering af
indkomne artikler. Redaktionen er ikke forpligtet
til at bringe alt indsendt materiale.

Eksterne bidragsydere i dette nummer:

Lærke Theodora Wiemann
Per Majlund
Linea Lan Cai Fabricius
Sebastian Bonde
Kira Pumali Pedersen
Anna Bridgwater
Marie Louise Rahlff Boeck
Sol Rahlff Boeck

**Deadline for dette nummer var
den 1. oktober 2022.**

**Deadline for næste nummer er
den 1. februar 2023.**

Du kan melde dig ind i Adoption & Samfund
på www.adoption.dk.

FORMANDSKAB, WEBMASTER OG MEDLEMSADMINISTRATION

**Formand**

Michael Paaske
Klanghøj 47
8670 Låsby
mjp@adoption.dk
23 89 71 51

Første næstformand

Sanne Vindahl Nyvang
Skovlodden 9
2840 Holte
svn@adoption.dk
53 88 28 40

Anden næstformand

Janet Majlund
København
jm@adoption.dk
40 58 66 66

Webmaster

Lene Borg
Knabstrupvej 30 B
Knabstrup
4420 Regstrup
lb@adoption.dk
40 60 92 01

**Kasserer og
medlemsadministration**

Jacob Walsøe
MVS Administration ApS
Dalstrøget 15
4340 Tølløse
medlemsadm@adoption.dk
70 22 57 75

**Se de øvrige bestyrelses-
medlemmer på adoption.dk.**

Vi vil så gerne have din mailadresse

Bestyrelsen og aktivitetsudvalget sender løbende nyhedsbreve
ud til medlemmerne, ligesom aktivitetsudvalget løbende sen-
der invitationer til forskellige arrangementer. Men vi har des-
værre en række medlemmer, der ikke har oplyst deres e-mail-
adresse til os.

✓ Mails fra os?

Er du en af dem, der aldrig
hører fra os, men egentlig
gerne vil kunne følge os lidt
tættere, så send en mail til
medlemsadm@adoption.dk
og oplys følgende:

- Fulde navn
- Vejnavn og nummer
- Postnummer og by
- Mobilnummer
- E-mailadresse
- Og gerne dit medlemsnummer

Vi glæder os til at høre fra dig.

✗ Nej tak til mails?

Mener du, at du modtager for mange mails fra os, så gå ind
på vores hjemmeside: adoption.dk og søg på medlemskab. På
denne side kan du få adgang til medlemsdatabasen, hvor du
kan markere, hvilke nyheder du vil have fra os.



Har du brug for ET GODT RÅD OM ADOPTION ?

Den offentlige PAS-ordning tager sig nu af de fleste psykologiske og familierelaterede problemstillinger lige op til og efter afhentning af barn og langt ind i voksenlivet. Derfor har vi nedtonet PAS-delen i vores rådgivning.

Foreningens rådgivere er opdelt i forskellige kategorier:

- **Sagsrådgivere** (sagsbehandling).
- **Faglige rådgivere og temarådgivere:** Professionelle fagfolk med stor adoptionserfaring: læge, speciallærer, talehørekonsulent, psykolog og socialrådgiver; konkrete råd om institutionsliv og skoleproblemer eller eneadoption.
- **Adoptionslinjen:** Rådgivning for adopterede.

Find rådgivernes navne og numre på adoption.dk.

Som hovedregel anbefaler vi, at du i spørgsmål knyttet til ansøgning og sagsbehandling i forbindelse med adoption kontakter en sagsrådgiver, og at du kontakter en faglig rådgiver eller tema-

rådgiver, når du har brug for professionel vejledning for eksempel i forbindelse med, at du stilles barn i forslag, eller når du har brug for konkrete råd, som PAS ikke tager sig af.

På Adoptionslinjen har du mulighed for at tale med en voksen adopteret.

Rådgivningen er gratis, og alle rådgiverne arbejder på frivillig basis. De fleste rådgivere besvarer rådgivningsopkald i deres hjem. Det er derfor bedst at henvende sig efter kl. 20, og det kan hænde, at du kan blive nødt til at træffe aftale om et andet tidspunkt, hvor det passer rådgiveren bedre.

Alle rådgivere har tavshedspligt, og du kan ved henvendelse være anonym. Det kan dog være, at rådgiveren har 'vis nummer' på sin telefon, så hvis du vil være helt sikker på, at dit nummer ikke kan ses, skal du selv 'skjule' det. Læg en besked, så rådgiveren kan vende tilbage til dig.

Adoption & Samfund har samlet en række praktiske råd om modtagelse af barn. Se siderne på adoption.dk: **I adoptionsprocessen** og **Livet i adoptivfamilien** – begge under menupunktet **Om adoption**.

RING 40 58 66 66 ELLER SKRIV TIL JM@ADOPTION.DK*

Målet for **Adoption & Samfund** er at skabe de bedste betingelser for adoptivforældre og adopterede, både børn og voksne.



Et års medlemskab for hele familien koster kun **450 kr.**

Meld dig ind på **adoption.dk**
eller skriv til **medlemsadm@adoption.dk**

HUSK!

Medlemmer skal oplyse deres mailadresse, hvis de vil have nyheder fra foreningen.

Skriv medlemsnummer sammen med navn og mailadresse til **medlemsadm@adoption.dk.**